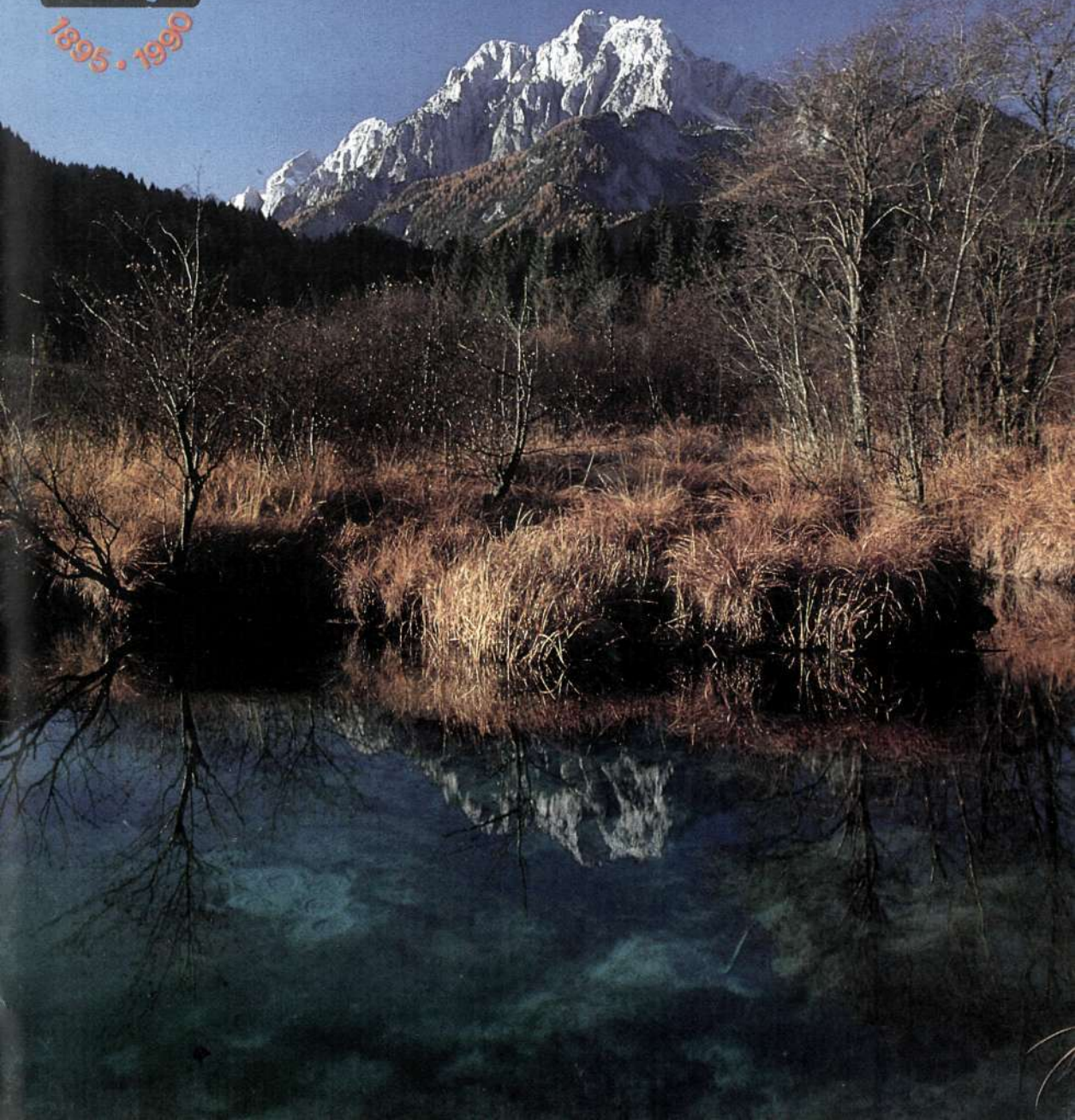

Planinski vestnik 9

glasilo Planinske zveze Slovenije september 1990

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

september 1990

9

letnik XC

izhaja od leta 1895

vsebina

Janez Bizjak	Aljažev stolp je kulturni spomenik	369
Igor Maher	Zelenci — rezervat ali akumulacija?	370
Marjan Rztresen	Koča ni hotel	371
Dušan Jelinčič	Z Jadrana in iz Alp na Everest	374
Tomaž Banovec	Kako osmetena je naša planina	377
Vasilij Senatorov	Odprava, obsojena na uspeh	380
	Svet pozna našega alpinista	383
	Osvajanje lepe gorske neveste	385
	40 svečk za Anapurno	388
Stanko Klinar	Dvatisočaka čisto na meji	390
Dušan Jelinčič	Zvezdne noči	393
France Malešič	Klini, zagozde, zatiči	396
France Bernet	Letošnja pomlad na Kredarici	397
	Odmevi	398
	Iz planinske literature	401
	Društvene novice	405

Slika na naslovni strani: **Zelenci**

Foto: Igor Maher

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Rztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelín. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za tretje trimesečje leta 1990 znaša 60 dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 8,60 DEM, posamezna številka stane 20 dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 2,90 DEM, dvojna številka 40 dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 5,70 DEM. Cene veljajo do konca trimesečja. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

BO ZAVAROVANJE TRIGLAVA ZALEGLO?

ALJAŽEV STOLP JE KULTURNI SPOMENIK

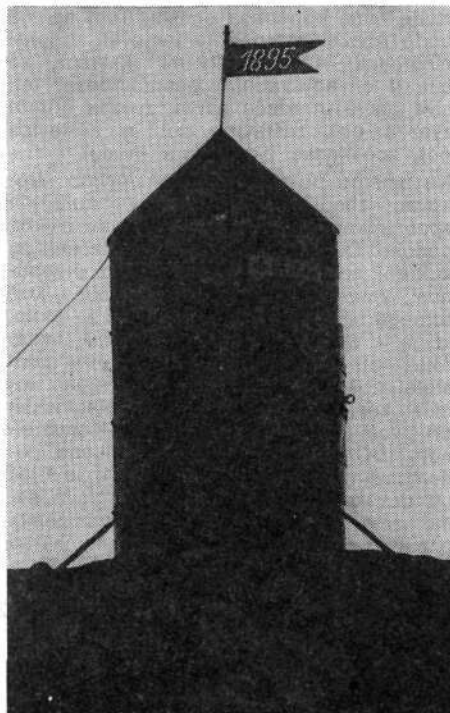
JANEZ BIZJAK

Zavarovalnica Triglav je zavarovala Aljažev stolp na vrhu Triglava kot kulturni spomenik. Simbolno dejanje na gori-simbolu! Nedvomno hvalevredna ter spodbudna gesta ter posnemanja vreden zgled. Naravna in kulturna dediščina Slovenije izginja, nepopravljivo propada. Potrebuje botre, mecene, skrbnike, zaščitnike, ki so pripravljeni samoiniciativno pomagati pri ohranjanju našega skupnega naravnega in kulturnega bogastva. Zato pobudnikom za takšno pomoč ni olikano jemati volje in pripravljenosti z očitki, ki jih je bilo slišati v nekaterih strokovnih krogih, češ da je akcija za zavarovanje Aljaževega stolpa obšla stroko, zadolženo za varstvo kulturne dediščine. Da je bil pristop izrazito volonterski, brez ustreznega usklajenega pristopa, da bi morali kot spomenik zavarovati celoten Triglav itd. Kljub takim očitkom menim, da je potrebno uresničitev zavarovanja Aljaževega stolpa pozdraviti in podpreti. Predvsem pa opozoriti in nato vedno znova poudarjati, kakšne obveznosti in odgovornost prevzema skrbnik.

Na Slovenskem je veliko kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti, ki zaradi zaletene strokovnoupravne procedure ne bodo nikoli učinkovito proglašeni za spomenike; veliko je tudi že proglašeni spomenikov, ki pa kljub neoporečnim strokovnim podlagam za proglasitev še naprej propadajo in izginjajo. V naši resnosti in iskrenosti za varovanje naravne in kulturne dediščine in v zakonodaji, ki je odraz skupne družbene skrbi za dediščino, manjka bistven del: denar za vzdrževanje in varovanje dediščine. Samoiniciativne akcije za varovanje posameznih delov naravne ali kulturne dediščine so drugod po Evropi že dolgo poznane in uveljavljene. Družbeno priznane in temu ustrezno stimulirane v davčni politiki.

Tudi v naši naravi, v našem gorskem svetu, v Triglavskem narodnem parku in drugod je dolga vrsta naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov, ki potrebujejo svojega zaščitnika, podpornika, skrbnika. Upajmo, da bo dejanje Zavarovalnice Triglav dalo dober zgled drugim in jih spodbudilo za pomoč na področju, ki se velikemu delu naše družbe zdi popolnoma odveč: to sta narava in kultura.

Zavarovalnici Triglav se je že zaradi njegovega imena spodobilo, da nekaj postori za zavarovanje Triglava. Pričakujemo, da zavarovanje Aljaževega stolpa ne bo ostalo na spretni promocijski potezi, am-

pak bo začetnemu zanosu sledilo vse delo, povezano z obveznostmi skrbništva. Zato se mi zdi samoumevno, da bo Zavarovalnica Triglav odslej skrbela, da Aljažev stolp ne bo več — kot vsa zadnja leta — najvišje smetišče v Jugoslaviji, najvišje ležeči pločevinasti kontejner, v katerega so obiskovalci metali steklenice, prazne konzerve, prepoteno obleko in druge odpadke. Aljažev stolp je bil sramota Juljskih Alp, spričevalo bedne kulture množičnega planinstva. Nadejajmo se, da bo vrh Triglava odslej redno očiščen odpadkov, Aljažev stolp pa zavetišče pred vetrom in pomnik slovenske planinske zgodovine. S tem v zvezi so potrebne stalne akcije v javnih medijih. Ozaveščenost naše družbe o naravi in kulturi se zato počasi prebija naprej.

Povejmo tudi, da je bil Triglav večkrat razvrednoten kot narodni simbol z množičnim obleganjem istega naroda. Gasilci tekmujejo, komu bo uspelo ob Aljaževem stolpu potegniti višjo lestev, muzikanti valijo po klinih težke kontrabase za oglušujoče koncerte na vrhu, pivci tekmujejo, kdo bo prinesel na vrh večji sod piva, drugi vlačijo gor kolesa in mopede. Če so si Slovenci omislili, da bo Triglav

sveta gora, potem bi se spodobilo, da bi se v tem ali na tem svetišču odpovali slabim dolinskim razvadam in se obnašali gori-simbolu primerno. Če bo s kričavimi množičnimi prireditvami, s smetmi in odpadki tako kot doslej, zavarovanje nima nobenega smisla. Tudi ne, če bodo Aljažev stolp obremenjevali s spremembami in dopolnitvami. kakršne so bile v navadi zadnjih petinštirideset let: siva barva in rdeča barva, zvezda gor in zvezda dol, zastavica dol in zastavica gor, spominske plošče gor in dol.

Ne smemo pozabiti, da je temeljno strokovno izhodišče pri varovanju kulturnih spomenikov ohranjanje njihove izvirne podobe. Če je neka stavba proglašena za kulturni spomenik, mora ohraniti prvobitnost, zaradi katere je dobila status kulturnega spomenika. To velja tudi za stolp, ki ga je dal postaviti dovški župnik Jakob Aljaž leta 1895. V letih pred prelomom stoletja, ko so se v Julijskih Alpah lomila kopja med Slovenskim planinskim društvom (SPD) in nemškimi Alpenvereinom (DÖAV) (šlo je za neusmiljeno ponemčevanje Triglavskega pogorja), je Aljaž od dovške občine kupil vrh Triglava samo zato, da je lahko na svoji zemlji postavil stolp kot nedvoumen in hkrati

izzivalen dokaz slovenskega Triglava. Zato vrednotimo Aljažev stolp kot spomenik naše kulturne in zgodovinske dediščine. Če takega vrednotenja ne priznavamo, je le kup pločevine, ki kazi najvišjo goro Julijskih Alp, kakor so mu očitali Nemci. Aljažev stolp je lahko kulturni spomenik samo tak, kot ga je postavil Aljaž; brez poznejših nasilnih sprememb. Torej: sivo pobarvan, s kovinsko zastavico, ki ima izrezano letnico 1895 in nič drugega. Kvečjemu še komaj opazna ploščica z informacijo, da je to kulturni spomenik.

Aljažev stolp kot kulturni spomenik tudi ne more biti prostor za obešanje plošč, ki spominjajo na medvojnne obiske partizanskih skupin. Ne vem, zakaj tega ne upa nihče javno povedati. Pri vseh uradnih proslavah in množičnih obleganjih Triglava doslej še nihče ni povedal, kdaj, zakaj in kdo je odstranil ploščo triglavskim prvopristopnikom, na njenem mestu pa se je pojavila plošča triglavski diviziji. Zavarovanje stolpa mora razščititi tudi s takimi dilemami. Drugače Aljažev stolp ne bo nikakršen kulturni spomenik, ampak triglavskemu okolju skrajno neustrezen pločevinasti cilindar, namenjen reklamnim nalepkam, plakatom, ploščam in podpisom.

NEVARNOST GROZI ŠE ENI NARAVNI ZNAMENITOSTI

ZELENCI – REZERVAT ALI AKUMULACIJA?

IGOR MAHER

Zgornjesavska dolina ali kratko Dolina leži v skrajnem severozahodnem delu Slovenije. Tako kot stranske doline je tektonskega izvora in kasneje močno preoblikovana zaradi ledenikov, ki so v ledeni dobi na široko prekrivali naš gorski svet. Prav ti ledeniki so bistveno prispevali k nastanku ene od naših najpomembnejših naravnih znamenitosti — Zelencev oziroma izvira Save Dolinke.

V času največjih poledenitev so omenjeno območje pokrivala debele plasti ledu, ki so od Jalovca in Mangrta počasi drsele daleč navzdol po dolini današnje Save Dolinke. Plasti ledu so se segale do višine današnjega Vitranca. Sčasoma je podnebje postajalo toplejše, obseg ledenikov se je manjšal in na koncu so se ohranili v stranskih dolinah. Izpod Ponc, Jalovca in Mojstrovk je drsel Planiški ledenik, ki je s svojo čelno moreno na severu segel vse do vzhodja Karavank. Ostanek te morene je današnji razgiban, grbinast svet pred Ratečami, ki ga domačini imenujejo Kamnje.

Po ledeni dobi, ko so ledeniki povsem izginili (z izjemo Triglavskega), so svoje

delo začele opravljati vode. Te so s strmih pobočij prinašale ogromne količine materiala, ki so ga odlagale v dolinah. Tako je v Planici nastal širok vršaj, ki je segel vse do čelne morene. Voda pa po takih prodnatih naplavinah ne teče površinsko, temveč kmalu poišče podzemsko pot. Vsa voda, ki podzemno priteka iz Planice, pride na stiku z neprepustno čelno moreno na površje v obliki množice malih izvirkov. Mesto se imenuje Struge. Od tod v odvisnosti od količine vode teče majhen tok proti vzhodu, kjer se razširi v sistem tolmunčkov oziroma jezerc, od katerih je največje tisto, ki ga zaradi njegove barve poznamo pod imenom Zelenci. Ožja okolica je tudi območje najmočnejših virov talne vode iz Planice. Ta talna voda se napaja iz obilice potokov in izvirov, ki pritekajo z gorskih pobočij. Od teh slap Nadiža v Tamarju kot največji velja za primarni izvir Save Dolinke. Območje Zelencev je torej sekundarni izvir.

Talna voda iz Planice istočasno teče tudi v smeri Rateč in tam napaja periodično jezero v Ledinah, imenovano tudi Rateško jezero.

Sem pa pritekajo tudi potoki s Karavank, od katerih je največji Trebiža. Voda iz Ledin po podzemni poti odteka proti Stru-

gam in Zelencem, v primeru višjih voda pa tudi na italijansko stran. S tem predstavlja zanimiv pojav bifurkacije, kjer voda z razvodja odteka tako v savsko kot prek Ziljice v dravsko povodje.

ZAKAJ SO ZELENCI ZNAMENITI?

V Zelencih ves čas iz bele jezerske usedline na dnu vre na površje talna voda v obliki malih »vulkančkov«. V okolici največjega jezera je še množica manjših izvirov v obliki okroglih oken, imenovanih »tumfi«. Iz Zelencev voda odteka proti vzhodu v močvirje, skozi katerega se struga vije v širokih vijugah, v kar so jo prisilili vršaji mnogih potokov z vitranške in karavanške strani. Dober kilometer dolgo, kakih 200 metrov široko in zelo plitvo močvirje (imenovano Pri Savi) se konča pred velikim Korenškim vršajem, na katerem stoji tudi vas Podkoren. Vršaj, ki sta ga ustvarila potoka Krotnjek in Suhelj, potisne Savo povsem ob pobočje Vitranca.

V preteklosti pa je imel ta vršaj zelo pomembno vlogo. Nastal je tako kot planiški po umiku ledenikov in je bil nekoč precej višji. Zajezil je Savo in tako je nastalo obširno Korenško jezero, vsaj 8 metrov višje od današnjih Zelencev. O nje-

govem obstoju pričajo jezerske usedline prstenih apnencev, imenovanih »krida«, ki so jih nekoč izkoriščali. Jezerski odtok je sčasoma odnašal vrhnje plasti vršaja in poglabljal lastno strugo, dokler jezero ni odteklo. Ostanek jezera so današnji Zelenci in močvirje.

Poleg enkratnosti takih izvirov predstavlja območje Zelencev tudi izredno krajinsko vrednoto, kjer se pestre vodne površine z obdajajočo močvirno in obvodno vegetacijo lepo vklaplajo v panoramo visokih gora, od katerih izstopa priostreni Jalovec.

V pestrem in ohranjenem okolju je zatočišče za mnoge rastlinske in živalske vrste, ki tu še najdejo primerne pogoje za rast in razvoj. Vegetacija je izredno pestra; predvsem to velja za predel ob cesti v smeri Podkorena, imenovan Drni. Je rahlo dvignjen nad gladino Save in predstavlja prehodno barje, kar pomeni, da je po značilnostih nekako med visokim barji, kot jih poznamo s Pokluke ali Jelovice, in običajnim močvirjem (nizkim barjem), ali z drugimi besedami, je delno pod vplivom vode iz Save, delno pa je odvisen od padavinske vode. Taksi so predvsem osrednji predeli.

Od redkih rastlin prehodnega barja moramo omeniti dlakavoplodni šaš (Carex

namesto komentarja

KOČA NI HOTEL

Kaj storiti: povečati planinske kočice, polepšati in modernizirati njihovo notranjost, jih osvetliti z žarnicami, v njihovih kuhinjah pripravljati vrsto jedi in nositi tja gor vrsto pijač in iz skupnih ležišč urediti spalnice z nekaj posteljami — ali pa kočice samo počistiti, jih primerno vzdrževati in udobje v njih prej celo zmanjšati kot povečati, spet uvesti v kočice samo čaj, dve enolončnici in žganje (in le za posebne priložnosti steklenico vina), odpraviti rjuhe in namesto njih uvesti spalne vreče, ki bi jih vsak prinesel s seboj, in namesto elektrike spet postaviti na mize petrolejke in sveče?

Možno je eno in drugo — in eno in drugo tudi videvamo v naših planinskih kočah. Vendar obstaja utemeljeno prepričanje, da bi se morali vsaj v planinskih postojankah glede udobja vrniti za nekaj desetletij nazaj.

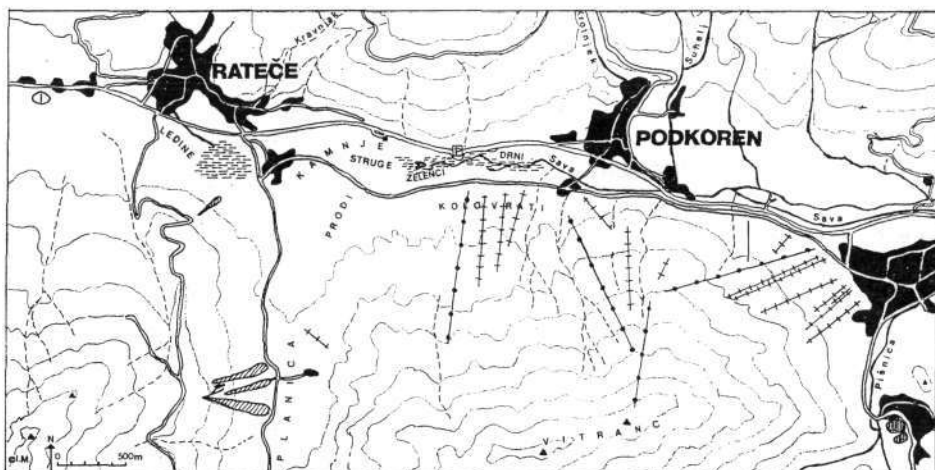
Pričnimo odvijati posledični tilm: rjuhe je treba prati, predvsem s praški, in za pranje poleg tega rabiti vodo, umazana voda pa steče v zemljo, v kraška tla, kakršna so pač večinoma

pri nas v hribih, in slejkoprej priteče na dan v kakšnem dolinskem izviru. Isto velja za pomivanje posode: čim več je jedi, tem več je posode, ki jo je treba pomiti — spet z vodo in čistilnimi sredstvi, ki stečejo spet v tla in spet pritečejo nekje v dolini na dan. Podobno velja za električne generatorje na bencin ali nafto, ki delajo hrup in smrdijo.

Nekateri se zavzemajo celo za to, da bi v planinske kočice uvedli papirnate kozarce in papirnate krožnike (»Če jih imajo na prireditvah v dolinah — zakaj jih ne bi tudi v gorah?«), medtem ko drugi zahtevajo, da naj v kočah le ostane sedanji standard.

O tem ne razpravljajo samo v naših planinskih krogih, ampak v planinskih organizacijah vseh alpskih (in še katerih drugih) držav. Mnenja so enako deljena kot pri nas: sedanji standard naj bi nekoliko znižali, pravijo najštevilnejši, pri čemer naj bi vsak planinec kolikor je le mogoče pospravil za seboj. Predvsem pa — tako menijo povsod v Alpah — naj koč ne bi širili: kot so jih postavili zato, da bi nudile zavetišče pred slabim vremenom in nočjo, naj to funkcijo opravljajo tudi še zdaj. Hotele pa naj postavljajo v dolinah.

Marjan Raztresen

lasiocarpa), ki ga v Sloveniji najdemo samo tu. Rastlinska združba, ki jo gradi ta vrsta, dosega na tem barju južno mejo razširjenosti, dočim je v večjem delu Evrope dokaj pogosta. Redka vrsta je tudi navadna kljunka (*Rhynchospora fusca*), ki ima na Drneh edino rastišče v Jugoslaviji.

Bogata in pestra močvirska vegetacija nudi zatočišče mnogim vodnim in obvodnim živalskim vrstam. Predvsem so opazne številne ptice. Nekatere tudi gnezdijo, druge pa močvirje izkoristijo za postanek med dolgotrajnimi selitvami. Kdor bi hotel podrobneje spoznati bogat živalski (pa tudi rastlinski) svet Zelencev, mu predlagam v branje priročno knjižico o Zelenicah izpod peresa biologa J. Gregorija, domačina iz Podkorena.

KRIŽANJA VSAKRŠNIH INTERESOV

Ob vseh posebnostih Zelencev, ki smo jih spoznali, se nam kar sama ponuja misel po ohranitvi takega bisera tudi očem naših potomcev. Zaradi vse večjih interesov, ki hočejo spremeniti videz in namembnost tega predela, je najprimernejša trajna zaščita: ne samo ožjega območja Zelencev in močvirja, temveč je treba poskrbeti tudi za usklajeno rabo celotnega prostora, ki je v vplivnem območju Zelencev. Gre za območje Planice, Rateč in pobočja Vitranca. Zakonska zaščita, razglasitev naravnega rezervata, je bila že večkrat predlagana, pa še nikoli uresničena. Poglejmo si, kje tiče vzrok!

Poleg naravovarstvenih se tu križajo še interesi kmetijcev, vodarjev, turističnih delavcev, ribičev, žičničarjev... Kmetijci so že v petdesetih letih nameravali celoten močvirni predel izsušiti. V tem se kaže zabloda, ki je živa še danes: kmetijci izsušujejo, meliorirajo zemljo, ki je nekvalitetna, slabo rodovitna in na neprimernih terenih, na drugi strani pa mirno gledamo,

kako nam urbanizacija požira najrodovitejšo zemljo v ravninah, ki je s tem za vedno izgubljena pod betonom in asfaltom. Pa naj še kdo reče, da je človek razumno bitje! Na žalost je razvoj civilizacije prehitel razvoj človeške vrste. Človek je še vedno obremenjen z napadalnostjo in brutalnostjo, kar mu je ostalo kot dediščina še iz časov začetka našega razvoja, ko so bile te lastnosti v boju za obstanek še opravičljive.

V regulirano strugo Save (jezerca Zelencev naj bi ohranili!?) so nameravali speljati tudi vodo iz Ledin, kamor se poleg talne vode steka predvsem Trebiža. Ta je (bila) znana kot nevaren hudournik. Zaradi obsežnih sečenj na golo na pobočjih Karavank je konec prejšnjega stoletja Trebiža večkrat ogrožala vas Rateče. Sedaj so pobočja pogozdena in teh nevarnosti ni več. Struga je regulirana do Ledin, hočejo pa jo podaljšati do Save in s tem osušiti občasno poplavljenno jezero.

STANJE JE KRITIČNO

Na nevarnost, če bi vodo iz Ledin speljali v Zelence, je opozoril J. Gregori (Proteus 50: 243—244, 1988). Voda Zelencev ima namreč vse leto konstantno nizko temperaturo med 5 in 6°C, dovod tople vode Trebiže (do 16°C) pa bi pomenil bujno razrast alg in s tem postopno uničenje jezerc. Gre za proces eutrofizacije, ki ga dobro poznamo iz Blejskega, v zadnjem času pa tudi Bohinjskega jezera.

Da verjetno prav nizke temperature vode omejujejo razvoj alg, nam potrjujejo tudi dogodki iz preteklosti. Ratečani so namreč ovce vsako leto spomlad in jeseni (na začetku in koncu poletne planinske paše) prignali na Zelence, jih tam okopali, osušili in ostrigli (J. Dolinar, Planinski vestnik 54: 268—275, 1954). To je pomenilo vnos velikih količin hraničnih snovi v vodo, pa se alge kljub temu niso na-

množile. Koristno bi bilo z laboratorijskimi poskusi in modelom točno ugotoviti, kolikšno obremenitev (onesnaženje) Zelenci prenesejo, katere dejavnosti in v kolikšnem obsegu so možne in sprejemljive v njihovem zaledju.

Z zahtevami po izsuševanju so povezani tudi problemi s komarji, ki se v zadnjih letih množično pojavljajo v širši okolici. Glavni krivec naj bi seveda bile »močvare« v Zelencih. Vendar v naravnih, nemotenih vodnih okoljih problemov s komarji ni, ker razvoj njihovih ličink uspešno kontrolirajo naravni sovražniki, ki ne dopuščajo prekomernega razvoja. V vodah, kamor je posegel človek s svojimi strupi, pa so odnosi med posameznimi vrstami porušeni v korist množičnega razvoja komarjev. »Oblaki« komarjev torej ne bi ogrožali turistov v Kranjski gori, če naravno ravnotežje ne bi bilo porušeno zaradi izpiranja nevarnih snovi s ceste in bližnjih smetišč. Prav smetišča so eden od večjih trenutnih problemov. Z vseh koncev zasipavajo močvirje z divjimi odlagališči smeti in odpadnega materiala. Še posebej kritično je stanje na severnem robu, kjer so ob razširitvi ceste in kasneje ob sanaciji zemeljskih podorov zasipali »nekoristno« močvirje. Že maja letos bi morali s postavitvijo cestne ograje to početje preprečiti, pa še vedno ni nič.

Na pobočjih Vitranca in Karavank ter na morenskem nasipu (Kamnje) je v zadnjih letih prišlo »v modo« melioriranje — izravnavanje grbinastih travnikov. S tem po eni strani uničujejo pestre in redke krajinske oblike ter pestre življenjske prostore za mnoge organizme, po drugi strani pa se povečuje odtok (predvsem ob prekomernem gnojenju) hranilnih snovi v Zelence in Savo. Seveda pa moramo razumeti tudi kmeta, ki samo od te pestrosti ne more živeti. Morda bi morali najti neko srednjo pot in se tako izogniti današnjim pretiranim in preštevilnim posegom.

NAJVEČJA GROŽNJA

Na območju Kamnja so pred leti načrtovali še eno grozečo nevarnost za širše ozemlje, ne samo za Zelence. Avtomontaža naj bi tu postavila tovarno za proizvodnjo ogrevalnih naprav za vozila. Upam, da so načrti dokončno pokopani.

Malo bolj stran, pa kljub temu v vplivnem območju Zelencev so tudi skakalnice v Planici. Poskušajte si predstavljati, kam gredo vse snovi, ki jih uporabijo za utrjevanje snežne odeje na skakalnicah in komunalne odplake vseh obiskovalcev množičnih tekmovalj!

Na pobočjih Vitranca nad Zelenci je predvideno tudi širjenje smučarskega centra od Podkorena pa vse do Planice. Načrt predvideva dve novi sedežnici in štiri vlečnice. To bi pomenilo novo koncentriranje

ljudi z vsemi posledicami za okolje, ki jih ima smučarski center.

Za konec sem prihranil največjo grožnjo Zelencem — večnamensko akumulacijo. Načrti so že stari in obsegajo več variant, od popolne ojezeritve celotnega območja (1100 metrov dolgo, 300 metrov široko in 5 metrov globoko jezero) pa do delne ohranitve Zelencev. Z vidika vodnega gospodarstva je najprimernejša seveda prva možnost. Akumulacija bi predstavljala zadrževalnik, ki bi uravnaval pretok Save in blažil visoke vode hudournikov. Resda predstavlja povirje Save Dolinke eno od večjih hudourniških žarišč Slovenije, vendar do vseh hudourniških katastrof v preteklosti ne bi prišlo, če ne bi bilo tako obsežnih posegov človeka v prostor, pred-

Za podrobnejšo seznanitev z Zelenci in širšo okolico vam predlagam v branje naslednja dela:

Bohinec V., 1935: K morfologiji in glaciologiji rateške pokrajine. Geografski vestnik 11: 110—132.

Bohinec V., 1938: Postglacialno Korenško jezero. Geografski vestnik 14: 98—106.

Gregori J., 1980: Zelenci, Izvir Save Dolinke. Kulturni in naravni spomeniki Slovenije 97, Ljubljana.

Martincič A., 1988: Flora in vegetacija barja Drni pri Zelencih. Biološki vestnik 36 (3): 19—32.

Melik A., 1955: Nekaj glacioloških opažanj iz Zgornje Doline. Geografski zbornik 3: 299—317.

Melik A., 1961: Vitranc, Zelenci in Bovško. Geografski zbornik 6: 289—332.

Vidic J., Hafner A., Skoberne P., 1990: Možnost turistične izrabe Zelencev in bližnjega močvirja z vidika varstva narave, Zaključno poročilo. Zavod SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine, Ljubljana.

vsem sečenj na golo na gozdnatih pobočjih Karavank. Dobro sklenjeni in strnjeni gozdovi so najpomembnejši naravni zbiralnik, ki uravnava otekanje vode, duši nihanje vodostajev v rekah, preprečuje erozijske procese in razvijanje hudournikov. Torej raje iščimo rešitev v tej smeri (tu imam v mislih tudi sistem smučišč, ki vse bolj izpodriva gozd).

Svoje interese v jezeru vidijo tudi nekateri turistični delavci, ribiči, v zadnjem času pa tudi žičničarji. Za zagotavljanje velikanskih količin vode za umetno zasneževanje bi jim taka akumulacija prišla še kako prav, še posebej, ker načrtujejo razširitev sistema zasneževanja na celoten smučarski center Kranjska gora — Podkoren. Vodo bi morali poleg zajetja v Savi zagotavljati tudi iz Pišnice.

»MEHKI« TURIZEM

Ker se ob Zelencih pojavlja toliko interesov in ker je večnamenska akumulacija še vedno v srednjeročnem planu Slovenije do leta 2000, zakonska zaščita te naravne znamenitosti ne ugleda luči sveta.

Zavarovanje ne pomeni »idilično zaostalega primitivizma«, temveč se da take znamenitosti, ki so nekaj posebnega tudi v širšem evropskem merilu, vključiti tudi v turistično ponudbo. Seveda ne tako, kot smo jo običajno navajeni, torej brez ogromnih betonskih hotelov z balkoni »s pogledom na Zelence«. V poštev pride tako imenovani naravoslovni turizem, ki je pri nas skoraj nepoznan, v tujini pa visoko cenjen. Mestni ljudje so namreč naveličani urbanega okolja in si želijo videti še neokrnjene koticke in naravne posebnosti, kar Zelenci vsekakor so. Za to so pripravljene odšteti tudi marsikateri cikin več kot ob običajnem turističnem

obisku. Upajmo, da bodo to spoznali tudi kranjskogorski turistični delavci in rezervat ne bo ovira, temveč pospeševalec razvoja. Pri tem jim je lahko v pomoč študija o možnosti izrabe Zelencev z vidika varstva narave, ki jo je izdelala J. Vidic s sodelavci iz Zavoda R Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine.

Zaključimo ta prispevek z željo, da bomo lahko kmalu poročali o zakonski zaščiti Zelencev in bližnjega močvirja. Upam, da se ne motim preveč, če napišem, da večina planincev deli to željo z menoj. Izrazimo to željo tudi javno, še preden nam propade še en delček v mozaiku našega gorskega sveta.

VISOKI CILJI SLOVENSKO-ITALIJANSKE ALPINISTIČNE ODPRAVE

Z JADRANA IN IZ ALP NA EVEREST

DUŠAN JELINČIČ

Sredi avgusta je odšla na pot v Himalajo 13-članska alpinistična odprava, ki sta jo ob 10-letnici delovne skupnosti Alpe Jadran organizirala Slovensko planinsko društvo Trst in Komisija za odprave v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije. Odprava pod pokroviteljstvom dežele Furlanije-Juljske krajine (ki je tudi denarno prispevala k njeni uresničitvi) ima kar nekaj ambicioznih ciljev: predvsem priplezati na vrh Mount Everesta in na vrh Lotseja, najvišje in po višini četrte najvišje gore na svetu, prečeneje Everest—Lotse in prvi slovenski ženski vzpon na Everest.

Vodja odprave je Tomaž Jamnik iz Kranja, zdravnik dr. Žare Guzej iz Kopra, člani pa Janez Jeglič in Silvo Karo iz Domžal, Andrej in Marija Štremfelj iz Kranja, Dušan Jelinčič, Lenart Vidali in Davor Zupančič iz Alpinističnega odseka SPD Trst, Mauro Petronio in Marco Sterni iz tržaškega alpinističnega kluba XXX. Ottobre, Sergio De Infanti iz alpinističnega kluba Ravascietto in Lorenzo Mazoleni iz alpinističnega kluba Ragni di Lecco. Šest članov odprave je torej iz Slovenije, šest iz Furlanije-Juljske krajine, eden pa iz Lombardije. Po narodnosti je devet Slovencev, trije Italijani in en Furlan, po državljanstvu pa šest Jugoslovancev in sedem Italijanov. Pogovorni jeziki na odpravi so slovenščina, italijanščina in angleščina. Vsi plezalci z odprave so v svojih okoljih vrhunski alpinisti.

Odprava bo po načrtih trajala tri mesece, tako da se bodo alpinisti vrnili domov sredi novembra. V Katmanduju, prestolnici Nepala, naj bi se zadržali le nekaj dni, pristopni marš do ledenika Kumbu pod Everestom in Lotsejem pa

naj bi trajal do 2. septembra. Do tod bo opremo in hrano za odpravo neslo približno 300 nosačev.

NAČRTOVANA POT

Potem ko bo odprava postavila na ledeniku na višini 5350 metrov bazni tabor, bo začela delati na gori. Prvi višinski tabor bodo postavili tik nad tako imenovanim Ledenim slapom na višini 6100 metrov in bo nekakšna naprej pomaknjena baza. Drugi višinski tabor bo stal 6400 metrov visoko tam, kjer se ločita »normalna« smer na Južno sedlo in Ameriška smer iz leta 1963, ki poteka po zahodni rebri in se nato priključi na Zahodni greben; po tej smeri bodo zdaj piezali člani odprave Alpe Jadran, ki bodo svoj tretji višinski tabor postavili na višini 7100 metrov tik pod Zahodno ramo, kjer se srečata Jugoslovanska in Ameriška smer. Četrty tabor bodo postavili 7500 metrov visoko, od tod pa bo treba prečiti severozahodna pobočja Everesta pod Hornbeinovim kuloarjem, kjer bodo alpinisti postavili peti višinski tabor 8250 metrov visoko. To bo izhodišče za pot na vrh. Celotna smer bo na najtežavnih mestih opremljena s fiksniimi vrvmi.

Vzpon iz baze na vrh Everesta s postavljanjem vmesnih višinskih taborov in opremljanjem smeri naj bi trajal ves september in morda še dlje, vrh pa naj bi alpinisti dosegli sredi oktobra.

Odprava ima tudi dovoljenje za vzpon po »normalni« smeri na Lotse. Glavni cilj je seveda Everest in temu se bo odprava najprej posvetila, pripravljanje in opremljanje smeri na Lotse pa bo hkrati z osrednjo akcijo. »Normalna« smer poteka nekoliko desno od sedla med Everestom in Lotsejem na višini 8000 metrov,

Everest in Lotse (v sredini) s Čo Oja
Foto: Marko Prezelj

vrh četrte najvišje gore na svetu pa naj bi po načrtih dosegli med 15. in 20. oktobrom. Iz baznega tabora bodo člani odprave Alpe Jadran odšli, brž ko bodo uresničili zastavljene cilje, domov pa se bodo vrnili sredi novembra.

Eden izmed načrtov odprave bi se lahko uresničil le ob optimalnih vremenskih in drugih pogojih. Gre za Messnerjevo »prečenje za leto 2000«, za staro zamisel starega Reinholda: najprej osvojitve Everesta, nato spust do sedla in plezanje na Lotse. To bi bil seveda fantastičen podvig, kakršnega ni doslej uresničil še nihče. Kako pa so naši fantje sposobni uresničevati alpinistične cilje prihodnjega tisočletja, je med drugim dokazal Tomo Česen, ki je sam preplezal steno Lotseja, prav tako podvig za leto 2000.

ZNANSTVENA KOMPONENTA

Pravzaprav je nenavadno, kako je sploh prišlo do odprave Alpe Jadran. Pred petimi leti je zamejski alpinist Lucijan Cergol, ki se je dve leti pozneje v gorah smrtno ponesrečil, »kar tako«, brez posebno resnega premisleka, vložil v ime SPD Trst pri nepalskih oblasteh prošnjo za vzpon na Everest. Tudi sam bi bil presenečen, če bi zvedel za rezultat: pred dvema letoma je SPDT dobilo dovoljenje za vzpon, se povežalo s PZS — in akcija je stekla.

Prvenstvena naloga te odprave je kajpada športni rezultat, poleg tega pa so si v SPD Trst zadali vsaj še eno drugačno nalogo. Brž ko je tržaški športni zdravnik in pnevmolog dr. Borut Spacal zvedel za to odpravo, je v njej videl tudi možnost za nekatera nova znanstvena

medicinska spoznanja. Takole je razlagal:

»Človeško telo je primerno za bivanje v nižinah, čeprav so se nekatera ljudstva privadila na življenje tudi na višini več kot 4000 metrov. Prek 5000 metrov pa ni več stalnih človeških bivališč. Okolje je na teh višinah takšno, da človek tod ne more dalj časa vzdržati brez hujših posledic. Seveda je visokogorsko okolje problematično tudi za alpiniste, ki se vzpenjo na te višine. Glavni problem je seveda zmanjšana vsebnost kisika v zraku, ki ob hudih telesnih naporih povzroča vrsto obolenj, od običajne višinske bolezni z glavobolom, bruhanjem, slabostjo, vrtoglavico in onemoglostjo do pljučnega in možganskega edema. Vsekakor je naš organizem tako prilagodljiv, da lahko po določenem obdobju aklimatizacije tudi pomanjkanje kisika kar dobro prenaša. Toda če je že višina okrog 5000 metrov za človeka lahko problematična, pa je vzpon prek 8000 metrov izjemna preizkušnja za človeško telo. Vsebnost kisika v zraku je tod samo tretjina tiste, ki smo je navajeni v nižinah. Za medicino je še zmeraj neznanca, kako ljudje še zmorejo v takih pogojih določene telesne napore.«

Kot je dejal dr. Spacal, se pnevmologi že zelo dolgo ukvarjajo z višinskimi problemi, saj so pogoji, v katerih zaživi alpinist zaradi zmanjšane vsebnosti kisika v zraku, podobni tistim, v katerih so prisiljeni živeti kronični pljučni bolniki. Sedanja odprava je tako odšla na pot opremljena tudi z oksimetrom. To je majhen aparat, ki meri količino kisika, vezanega v krvi na hemoglobin. Napravo naj bi alpinisti nesli do zadnjega višinskega tabora, morda pa celo na vrh gore. Takih meritev ni opravila še nobena alpinistična odprava doslej in bi imele se-

veda tudi znanstveni pomen: na podlagi teh raziskav bi med drugim lahko v prihodnje odločali, kdo lahko tvega vzpon brez uporabe dodatnega kisika.

»Upam,« je dejal dr. Borut Spacal, »da se bom odpravi lahko sam pridružil v baznem taboru in s seboj prinesel aparat, ki ga izdeluje družba Cosmed. Ta aparat omogoča telemetrično, daljinsko merjenje utripov srca, dihanja in porabe kisika. S temi meritvami bi lahko ugotovili, kakšna je metabolična cena različnih alpinističnih dejavnosti v višinah, kako hitro zapade človeški organizem v takem okolju v anaerobičen metabolizem in kako težko je plačevati kisikov dolg ob močno znižani koncentraciji baznih tamponov v krvi. Podobne meritve so doslej opravili le v laboratorijih, nihče pa jih še ni opravil v naravnem okolju, v kakršnem alpinist deluje. Seveda bi te raziskave imele poleg športnega tudi širši medicinski pomen.«

Uradni znak odprave, ki je zdaj na poti v himalajskih gorah

Če bi vse te meritve uspele, bi odprava Alpe Adria Sagarmatha '90 dobila tudi pomembno znanstveno komponento.

NAJPOMEMBNEJŠI CILJI

Izredno težavno nalogo na tej heterogeni mednarodni odpravi ima njen vodja Tomaž Jamnik, 52-letni alpinist iz Kranja, ki natančno ve, da ima vsak od članov ekipe svoje tihe želje in skrite cilje. »Zame je seveda najpomembnejše,« pravi, »da odprava pride na oba vrhova, pa naj pride na vrh kateražekoli naveza. Pomembno se mi zdi, da pride na vrh Everesta vsaj en Tržačan, saj ne smemo pozabiti, da je SPD Trst najpomembnejši organizator odprave, pa tudi to, da osvoji vrh prva Jugoslovanka, se pravi Marija Štremfelj.«

Vodja odprave bo moral reševati tudi morebitne nesporazume, do katerih bi lahko prišlo v baznem taboru pod Everestom in Lotsejem in na obeh gorah. Ta čas namreč naskakuje Everest naj-

manj šest odprav in bodo tako na ledeniku Kumbu ali na gori Američani, Spanci, Francozi, Korejci, Japonci, člani odprave Alpe Jadran in morda še kdo, vsi pa bodo plezali prek Ledenege slapa, tako da bi tam lahko prišlo do kakšnih trenj. Kot je dogovorjeno, bo Slap opremila japonsko-korejska odprava, ki je prišla na ledenik Kumbu že precej pred našimi, odprava Alpe Jadran pa ji bo plačala del materiala. »Na srečo pa bomo edini, ki se bomo lotili Ameriške smeri, ki je vsekakor težavnejša od tako imenovane normalne,« pravi Jamnik.

Ob tem je Tomaž Jamnik primerjal jugoslovansko odpravo na Everest leta 1979 s sedanjo odpravo na to goro. »Tista ekspedicija je bila zelo homogena,« je dejal, »saj ni bilo velikih razlik v kakovosti alpinistov. Takrat smo delno že vedeli, kdo bo kandidat za vrh, tokrat pa so možna velika presenečenja, saj sposobnosti vseh alpinistov do potankosti niti ne poznam. Sicer pa sta obe odpravi klasični, čeprav imamo tokrat dosti manj materiala, saj gremo prek Ledenege slapa in ne prek sedla Lo La, za katerega smo porabili veliko materiala in moči.«

Pri delu v velikih višinah bo članom odprave pomagalo deset višinskih nosačev, Šerp.

ALPINISTIČNI ZAKONSKI PAR

Med člani odprave Alpe Jadran sta tudi kranjska alpinista, zakonski par Marija in Andrej Štremfelj, od katerih ima seveda vsak svoje načrte.

Andrej je bil na jugoslovanski odpravi na Everest leta 1979 in je bil eden od štirih Jugoslovancev, ki so takrat priplezali na vrh najvišje gore na svetu. »Tokrat bi se rad poskusil brez uporabe dodatnega kisika,« pravi naš alpinist, »po leg tega pa bi rad po svojih močeh prispeval k uresničitvi ženinega cilja — priti na vrh Everesta. Če se mi bo pokazala možnost, da bi prišel tako na Everest kot na Lotse, te priložnosti ne bom zamudil. Moja skrita želja je seveda prečenje Everest—Lotse. Najvišje prečenje — če ne upoštevam sovjetskega podviga na Kangčendzengi — sta pred desetimi leti opravila Reinhold Messner in Hans Kammerlander, vendar je bilo to prečenje precej nižje: v enem zamahu sta namreč prišla na 8068 metrov visoki Gašerbrum I in 8035 metrov visoki Gašerbrum III, v našem primeru pa bi šlo za prečenje 8848 metrov visokega Everesta na 8516 metrov visoki Lotse prek 8000 metrov visokega Južnega sedla. Osvojitve prve in četrte gore na svetu v enem zamahu in brez spusta v dolino bi bil svojevrsten rekord, kakršnega doslej še ni nihče postavil. Seveda se zavedam, da nimam dosti možnosti.«

O Andreju Štremfelju in njegovem bratu Marku, ki sta pred enajstimi leti skupaj plezala na Everest, so takrat govorili kot o alpinističnem bratskem paru »in le za las je manjkalo, pa bi bila na svetu prva brata skupaj na najvišji točki sveta.« »Vendar niti meni niti Marku to ni nič pomenilo,« pravi Andrej Štremfelj, »isto pa velja za sedanji par, v katerem sem z ženo Mico. Marija mi v gorah ne pomeni zakonske žene, ampak soplezalca, ki ga poznam v dno duše in ki mu lahko popolnoma zaupam.«

Enako misli o svojem zakonskem soplezalcu Marija Štremfelj, ki je odšla na pot predvsem z enim ciljem: priti kot prva Jugoslovanka na najvišjo točko sveta. Tako bi bila v drugi deseterici žensk, ki so stale na vrhu Everesta. Vendar je ob tem pomembno tudi to, da doslej na Lotseju še ni bila nobena ženska...

»Presrečna bi bila, če bi stopila na najvišjo točko sveta, zato o Lotseju zdaj ne premišljujem, čeprav si ne zapiram nobene možnosti. Če se bo pokazala priložnost, jo bom pač izkoristila,« pravi Marija Štremfelj, mati devetletne Katarine in sedemletnega Anžeta, alpinistka, ki ima iz gorá tudi že bridke izkušnje, saj ji je tam umrla sestra.

ETIČNI ALPINIZEM

Odprava, ki se uradno imenuje »Alpe Adria Sagarmatha Expedition 1990«, je odšla na pot s tremi tonami in pol skupne opreme in hrane, vsak od udeležencev pa ima poleg tega še 30 kilogramov osebne opreme. Za to je moral velik del poskrbeti tehnični vodja odprave Davor Zupančič iz Trsta, velik zagovornik etičnega osvajanja gorá.

»Človek ima svoje meje, ki jih mora neprestano pomikati navzgor, vendar s svojimi močmi in ne s pomočjo tehnike, sicer ne gre več za napredovanje, ampak za nazadovanje,« pravi. »Naloga 'etičnega alpinizma' je človekovo vsestransko napredovanje in seveda ne stagnacija. V življenju še nisem kupil ali zabil svedrovca v steno, ker bi jo s tem 'umazal' in napolnil z železjem, ki ga pred prihodom alpinistov tam seveda ni bilo.« — Tako bodo člani odprave poskusili priti na oba vrhova brez uporabe dodatnega kisika.

Predvsem od vremena je zdaj odvisno, kako se bo iztekla ta odprava, ki bi ob uspehu imela v združujoči se Evropi nedvomno lep odmev.

POROČILO O STANJU NA NEKATERIH TRIGLAVSKIH POTEH

KAKO OSMETENA JE NAŠA PLANINA

TOMAŽ BANOVEC

21. in 22. julija letos sem pešačil po triglavskih poteh. Hodil sem sam, da bi lahko v miru določil kriterije za razvrstitev onesnaženosti ali osmetenosti planinskih križišč, počivališč in poti. Metode za take ocene v Sloveniji še nimamo. Lahko se »nenumerično« ali neobjektivno sprašujemo, ali je pot »osmetena« in kako je »popacana« v primerjavi s prejšnjim letom ali s podobno primerljivo potjo. Toda kako bomo merili osmetenost in kaj bo mera ali kriterij za to?

Opreme za tako potepanje sem naložil kar nekaj, rabil sem jo pa malo. Hodomer, višinoмер, kompas, karte, fotoaparati, vse naj bi služilo dokumentaciji — in še diktafon za narekovanje in beležke. Tovor je tehtal kakšnih 20 kilogramov, vključno še z vzporednim nerodnim testiranjem novega nahrbtnika. Med tem čudnim delom nisem hotel nikomur izdati svojega namena, da ne bi tako vplival na rezultate. Mogoče bi se kdo splašil, tekkel pred mano in čistil ali pa smetil. Ljubeznivim borcem — udeležencem petega pohoda borcev na Triglav, ki so mi pomagali s Pokljuke v Ljubljano s tem velikim tovorom, pa se zahvaljujem.

METODA MARKA TWAINA

Lani sem na podoben način obiskoval še nekaj poti okrog Triglava bolj na južnih pobočjih, na poključkih grebenih, obiskoval sem vršake okrog Vršiča, del Bohinjskih gora in Grintovca ter Stol in del Karavank. Iščem metodo in načine merjenja, da bi se sporazumeli o tem, kaj je onesnažena in kaj čista pot in kako to ocenjevati, predvsem pa, ali se ta pojav povečuje ali zmanjšuje.

Motijo me izjave in spori o tem, kar nekateri specializirani posamezniki stalno trdijo, mediji pa seveda veselo objavljajo. Imenoval bi jih katastrofičarji, ker napovedujejo vsakič in vedno razpad gorskega sveta, katastrofo in črno bodočnost. Osnova jim je praviloma posamezen pojav in osnovna metoda posplošitev tega na celoto. Tak način ocenjevanja je, žal, prevzel tudi del profesionalcev. Lani je bila dovolj »podelana Luknja«, letos pa je kriva Kredarica, ki sipa gnojni slap iz triprekatne greznice z višine 2500 metrov, potem pa še nedokazane količine fosforja v Triglavskih jezerih, katerih izvor so triprekatne greznice — čeprav je veliko takih triprekatnih greznic tudi ob drugih čudovitih jezerih in rekah,

ki so prav tako biseri našega okolja, za čistilne naprave pa tako vemo, da večinoma ne delajo. Torej gotovo ne gre za en objekt, za eno smetišče ali pot in so to drzna posploševanja na katastrofičen način.

Ko strokovnjak še pred enim tednom reče, da Savica ni več pitna, v ponedeljek, 23. julija 1990, pa vodilni slovenski ribič daje prav Savico za vzor prve kategorije, ki pomeni pitnost vode, je vse to še bolj šaljivo in zanimivo. Vseeno bi bilo bolje, da takih različnih izjav vsaj profesionalci ne bi dajali. Amaterji s svojim znanjem pa lahko tako in tako še naprej veliko grešijo. Sporazumeti se je treba le o metodi dela in jo spoštovati. Za tiste, ki jih še nisem prepričal o novi potrebi, pa naj povem, kaj je dejal Mark Twain, ko so mu povedali, da reko Mississippi skrajšajo vsako leto z regulacijami in izravnjavami za tri milje. Bistro je ugotovil, da vsak, ki zna računati, lahko dokaže, da bo Mississippi leta 2050 dolg samo še eno miljo... Čudovito, kaj! Potrebujeteš le nekaj podatkov in metodo...

IZ LUKNJE NA TRIGLAV

Kot rečeno, hodil sem po poteh, da bi jih opazoval in po možnosti predlagal metodo. Vse sem počel v soboto, 21., in nedeljo, 22. julija, ko se je na Triglavu mudila še dobra stotnja borcev in še precej drugih obiskovalcev. Ocenjujem, da jih je bilo — po knjigi na vrhu — v teh dneh približno 1200.

Vrata — Luknja — spodnja pot po meleh: Na vsej poti sem našel tri smeti, pri čemer nekaj »kiki« omotov nisem štel. Pospravil sem jih. Pod Luknjo na meleh se najde še kaj starega, sama Luknja je očiščena in vsi, ki so to jutro tam malicali, okrog 25 ljudi, so sami pospravili vse svoje smeti v svoje nahrbtnike. Kakšnih 40 krav na meliščih se veselo pase, mulijo tudi nizko grmovje (mislim, da gre za gorsko vrbo), tako kot so lani in predlani konji na Debeli peči kar temeljito mulili smreke in macesne.

Luknja — Zaplanja — pot čez Plemenice — Od Luknje sem meril korake s hodomrom. Nameraval sem registrirati smeti na poti tako, da bi za vsako najdišče odčital tudi število korakov. Ni bilo potrebno, ker ni bilo dovolj smeti, samo na zgornjem robu Plemenic, že na podih, sem našel nekaj kikijev in pobral 4 kose (dve pločevinki, cigaretni ovitek ter robec). Na prostranih podih, če se nekoliko izgubiš s sicer razmeroma slabo markirane poti (obledele barve), tu in tam najdeš že zelo stare pločevinke, kar je bolj posledica starih odlaganj, ki se zaradi treh milj zim že zelo zgodaj kažejo iz snega.

Na izviru vode snežnice, kje se ustavi večina ljudi, ni bilo nobene smeti. Moja metoda z odkorakanjem je tako odpadla. Vsi, ki sem jih srečal (in ni jih bilo malo), so svoje odpadke lepo nosili s seboj. Nemarnosti tipa iztrebljanja nisem zasledil blizu poti. Ta pot je praktično čista do priključka na tisto z Doliča, ki gre naprej čez Škrbino na Triglav.

Škrbina — Triglav — Tu sem hodil tudi lani, samo do Škrbine sem prišel iz Planike po strmi poti. Tedaj je bila pot čista, verjetno je letos tudi. Naslednji dan je šel po njej s Triglava Bine in lahko pove, kako je letos.

Pot prek grebena na Triglav je prav tako čista. Presenetljivo! Majhne smeti so še bile: ogorki (dva), kiki embalaža (večkrat) — in to je vse! Pred vrhom je bila na kamnu steklenica za pivo. Vrh pa je presenetljivo čist. Tu že gospodarijo po novem: eden od 8000 novih slovenskih podjetnikov prodaja pivo v pločevinkah po 35 dinarjev, 0,33 litra in vse pospravijo takoj v velike vreče. Mogoče zaide vanje še kaka druga smet. Po tleh so še majhne smeti, ogorki in drobni papirčki. V smeti lahko uvrstimo še pozabljene hlače trenirke, ki so bile tam še naslednji dan, in nekaj pločevink, ki so v štedilniku. Žal popolna kontrola tal ni mogoča, saj je toliko ljudi na vrhu, da tal ne vidiš v celoti.

Notranjost stolpa je urejena. Sam vrh so mogoče prej očistili zaradi odloka o zaščiti stolpa, ki je bil razglašen naslednji dan. Lani v tem času je bil vrh nekoliko bolj onesnažen, a še vedno ne zelo.

Opozarjam, da je ob popolni suši in pomanjkanju snega Staničevo zavetišče, izkopano v skalo na južni strani vrha, sicer dobro urejeno, vendar polno ledu in snega. Ocenjujem, da je neka dobra duša z zazidavo pol metra zidu pred vhodom naredila zaščite potrebnim slabo uslugo. Mrzel zrak leži na tleh in ohranja sneg in led na tleh v zavetišču. Mogoče je ta naprava, umetna ledenica, potrebna zaradi omenjenega piva, ki ga prodajajo na vrhu? Tega nisem preverjal, če pa velja, da je to še zavetišče, je treba omogočiti taljenje snega, ne pa njegovo zavarovanje. Okolica zavetišča je čista.

S TRIGLAVA NA RUDNO POLJE

Triglav — Kredarica — Tu je smeti malo ali nič. Napetosti in ekspozicija seveda niso primerni za piknike. Smeti lahko odpadejo tudi zaradi gravitacije, ki je tu zelo učinkovita, in veter naredi tudi svoje. Počivališče na razpotju proti Planiki je tudi čisto, če seveda kakšnih 50 nahrbtnikov, ki tam začasno čakajo lastnike, ne uvrstimo med smeti. Do Kredarice navzdol tudi ni smeti. Tudi zadnji

petminutni vzpon na Kredarico je čist in okolica doma prav tako.

Izkaže se, da so z jeklenicami in klini opremljene poti zaradi napetosti manj primerne za »smetenje«, saj roke namesto nošnje kikijev v usta očitno opravljajo bolj koristno delo.

Mali Triglav — Planika — Naslednji dan gremo z borci spet na vrh, po proslavi pa dol. Šel sem počasi in spet ni bilo opombe vrednih količin smeti. Tu ljudje ne počivajo in zelo malo smetijo. Podi spodaj nad Planiko in okoli nje so prav tako neosmeteni in okolica doma čista, četudi so Gorjani v intenzivni gradnji. Smetišča in odlagališča so urejena, obiskovalci disciplinirani.

Planika — Konjsko sedlo — Pot je čista, če odmislimo konjske iztrebke; teh ni malo, so pa domači in prijetni. Tej poti se vidi, da jo razdirajo predvsem konji in četudi nenevarna je vseeno slabo vzdrževana. Meli se podirajo, vsakdo si dela svojo peš varianto. Še vedno ni veliko smeti. Konjsko sedlo je tako čisto, kot bi si ga želeli. Pobral sem tri omembe vredne smeti.

Konjsko sedlo — Vodnikov dom — Tu se je nekdo začel prehranjevati s kikiji. Tega nisem pobiral, drugih velikih smeti pa ni bilo — razen dveh inozemskih pivskih pločevink, ki sem ju komaj našel.

Vodnikov dom — okolica — Dobro stanje ne glede na to, da se je mimo valilo ta dan kakšnih 600 ljudi v obeh smereh. Lepo čistijo okolico, ljudje sprašujejo za smetišče in nosijo vse tja. Bistveno bolje je kot lani.

Vodnikov dom — Rudno polje — Tu sem pričakoval več, saj gre po tej poti veliko obiskovalcev, tudi samo do Velega polja, in takih, ki malo poznajo planinske kodekse in odnos organizacije do gorskega sveta. Vendar tudi tu ni bilo toliko smeti, da bi jih lahko praktično preštel. Tudi znana počivališča (trave nad planino Tosec, rogljč pod studorskim prevalom na zahodni strani, obdobji izvirkorito na zahodni strani prevala in sam preval) so čisti. Izvir pod prevalom v krnici pod Viševnikom in Draškim vrhom je urejen in brez smeti — razen malenkosti. Pregled poti je težak: nihče ne ve, kdo naredi toliko stečin — verjetno ne samo živali; vse podiramo in delamo z nogami tudi ogromno škodo. Mogoče bi tu postavili tablo, da naj hodimo samo po eni poti in se izognemo bližnjicam. Pot naprej je tudi čista. Večji problem so naloženi kamni iz zgornjih melišč, ki padajo s pobočij Viševnika na stezo, ki postane slabo prehodna in težavna. Kamni niso prave smeti, motijo pa zelo.

Ta pot je slabo vzdrževana; veliko je naloženega kamna in bilo bi potrebno, da

to kdo očisti. Bistveno je, ker se vračajo po njej že zelo utrujeni popotniki. Tudi parkirišče na cesti, preden se odcepi pot v strmine, je čisto.

ŠTIRI KATEGORIJE OSMETENOSTI

Mislím, da bi morali opazovati **poti, počivališča-kržišča in okolico domov**.

Kvantifikacija onesnaženosti je lahko različna. Ne uvajajmo preveč razredov, saj vemo, da je sposobnost razlikovati med tremi stopnjami največja. Predlagam **4 razrede za oceno osmetenja**, kot jih poznamo za čistost tekočih voda.

Tudi odpadke bi lahko klasificirali v **največ 4 razrede**. Primer: a) kiki papirčki, ogorki; b) pločevinke in majhni zavojčki; c) papirna embalaža, steklenice in večja embalaža; in d) iztrebki ter večji organski odpadki.

Merjeno količino bi veljalo raztegniti na **razdaljo**: ne na metre, ampak na **korake**. Pomemben je še čas opazovanja, dan opazovanja in izbira poti. V teh dneh sem prekorakal 47 000 korakov, na približno 2000 korakov sem opazil smet 2. razreda. Izberimo **vzorec** okrog 35 lokacij v Sloveniji za neposredna opazovanja in še rezerve za rotirajoče vzorce, ki bodo podlaga za taka merjenja. Opazovanja tega vzorca naj pomagajo pri oceni letnega stanja.

V gore hodim že zelo dolgo in trdim, da smo pred desetimi leti skoraj odkopavali Triglav iz smeti, sedaj pa je tu že prijetno bivanje. Zelo podobno je na poteh. Zato moramo ocene objektivizirati ali pa opustiti metodo Marka Twaina.

To je eden od poskusov, da bi se prenehali medsebojni očitki med TNP in drugimi specialisti in planinci. Mislím, da smo bistveno napredovali, vendar da še nismo dosegli vsega, kar hočemo. Za sporazumevanje je treba določiti ne le pogajalske stole in mize, ampak tudi vsebine in elemente, o katerih se hočemo sporazumevati. Kikije nam bodo mogoče še kdaj odpustili, četrta kategorija smeti pa je problematična za individualno nošnjo v dolino, posebno takrat, ko je že na planem.

Pa ne samo v TNP, tudi drugje so se zadeve izboljšale. Vse kaže povezati še z drugimi kazalniki: z obiski v gorah, ki relativno rastejo, in nočninami, ki padajo, in podobnim. Če nekdo trdi, da je planincev v gorah preveč, naj, za božjo voljo, posebno če je profesionalce, govori s podatki!

Ne meri se promet tako, da iz ene stiske v kočí izvedemo sklep o preobremenjenosti Alp. Fosforja naj bi poslali iz najvišjih pralnic v državi toliko, da je vse

pognojeno, o vikendih pa nič. Poziv je preprost: objektivizirajmo in dogovorimo se o tem, kaj bomo merili — ali pa bomo tiho: amaterji manj, profesionalci pa zelo.

Letos nas bo veliko prehodilo veliko poti. Poskusite opazovati na ta način in pišite

na PZS! Jaz bom prav gotovo to nadaljeval. Vaši podatki, ideje in priporočila nam bodo pomagala graditi model in metodo za resno delo v prihodnjem letu. V boju za prvo kategorijo. Pri vodah to pomeni pitno vodo, pri nas naj bo to čisto pot, križišče ali okolica postojanke.

SOVJETSKO PREČENJE VSEH ŠTIRIH VRHOV KANGČENDZENGE

ODPRAVA, OBSOJENA NA USPEH

VASILIJ SENATOROV

Skoraj do konca minulega stoletja je veljalo prepričanje, da je Kangčendzenga z 8586 metri najvišja gora na svetu. Šele na podlagi poznejših natančnih meritev so naposled odpravili to zmoto. Zdaj je najbolj vzhodni osematisočak, ki leži v Nepal, Kangčendzenga, tretja najvišja gora na svetu. Ker ta mogočni velikan iz indijskega Dardžilinga vsakemu opazovalcu takoj pade v oči, so se pogumni raziskovalci že razmeroma zgodaj ukvarjali z mislijo, da bi se povzpeli nanj. Izredno težavni dostopi, ki veljajo nasploh za najtežavnejše v celotni Himalaji, in ostrí klimatski pogoji so prispevali k temu, da so na glavni vrh Kangčendzenge prvič priplezali šele leta 1955, torej dve leti po prvem pristopu na Everest, to pa je uspelo Angležem. Na tri stranske vrhove, ki skupaj z glavnim vrhom tvorijo enkratven venec vrhov v višini okoli 8500 metrov, pa so se šele leta 1973 povzpeli Japonci (Jalungkang, 8505 m) in leta 1978 Poljaki (Južni vrh, 8482 m, Srednji vrh, 8476 m).

Domači prebivalci verujejo, da lokalni himalajski bogovi domujejo na štirih vrhovih Kangčendzenge. Prav tako so prepričani, da so se začeli časi nesrečnih dogajanj v njihovi kneževini Sikimu, ki zdaj spada k Indiji, po tem, ko so goro oskrunili prvi gorniki.

Čeprav so britanski prvi pristopniki obljubili (in kot je pri gentlemanih pač navada, to obljubo tudi držali), da se bodo ustavili najmanj meter pod najvišjo točko, je Kangčendzenga vedno znova zahtevala nove žrtve. Doslej je 26 gornikov našlo smrt na njenih bogato zasneženih pobočjih, polovica od 70 odprav, ki je tod od leta 1899 merila moči, pa se je morala brez uspeha vrniti.

SOVJETI V HIMALAJI

Sovjeti so se začeli zelo pozno udeleževati v Himalaji: prvo odpravo so organizirali šele leta 1982. Enajst članov moštva, ki je štelo 24 planincev, je takrat odprlo novo smer v jugozahodni steni

Sagarmate, Everesta. To je bil za začetnike vsekakor lep uspeh. Ko so se s te odprave vrnili v Katmandu, so se takoj začeli potegovati za nov cilj in si izbrali Kangčendzengo. Da pa bi bila njihova naloga čim ambicioznejša, so kar takoj prijavili prečenje vseh štirih vrhov.

Isti cilj pa so si zastavili tudi Japonci, ki so bili do takrat vodilni narod, kar zadeva število uspešnih vzponov. To je bil verjetno tudi vzrok, da je ministrstvo za turizem Nepala dalo soglasje za rusko odpravo, ki naj bi prečila vrhove, šele leta 1985, leto dni po tem, ko se je japonski poskus ponesrečil. Dovoljenje je veljalo šele za pomlad leta 1989.

Šport je v socialistični državi nacionalna zadeva. Športni ideologi so bili vedno prepričani, da naj bi zmage na olimpijskih igrah in svetovnih prvenstvih dokazovale premoč sistema. Glede na to je samo po sebi razumljivo, da spodbujajo prestižne športne panoge, med katere pa alpinizem ne sodi. Zato so smeli sovjetski alpinisti šele leta 1989 drugič v svoji zgodovini obiskati Himalajsko pogorje. Razumljivo je, da je bila ta odprava, ki jo je organiziral državni komite za šport ter jo tudi pripravil in financiral, obsojena na uspeh.

V dveh letih so po posebnem selekcijskem sistemu izbrali najboljše. »Najboljše med najboljšimi« so nato vnovič testirali ter jih naposled poslali na posebne treninge na Kavkaz in v Pami. Za vodo odprave so določili Edvarda Mislovskega, ki je zdaj vodja stolice za radioelektroniko na moskovski visoki šoli in je znan le strokovnjakom in ozkemu krogu študentov. Mnogo bolj znan pa je kot predsednik Planinske zveze Sovjetske zveze in kot prvi sovjetski pristopnik na Everest.

Celotno praktično delo so naložili Nikolaju Černemu. Po poklicu je sicer diplomirani inženir za kovinsko predelovanje, iz ljubezni do gorā pa je zamenjal poklic in že nekaj let dela kot vodja mednarodnih alpinističnih taborov v ZSSR. Ta organizacija skrbi za sprejem in skrbništvo tujih alpinistov. Skupaj z Valentinom Ivanovom, prav tako udeležencem odprave iz leta 1982 in sedanjim šefom-trenerjem, je

V ledeni steni nad baznim taborom

pripravljaj ekipo in jo dokončno sestavil. Poleg že omenjenih oseb je bilo v njej 22 športnikov, zdravnik, šef kuhinje, še en trener in avtor tega besedila, ki je letel v Katmandu kot prevajalec in predstavnik za tisk. K temu je treba prišteti še filmsko ekipo, v kateri je bilo šest ljudi, od njih pa so bili trije predvideni za delo na velikih višinah.

ZAČETEK ODPRAVE

V začetku februarja leta 1989 so člani odprave prišli v Nepal. Pred tem je deset ton opreme skupaj z moštvo odletelo iz Moskve v Kalkuto. V Biratnagaru, mestu v vzhodnem Nepal, smo nameravali prestopiti mejo in priti v Nepal. Vendar to ni bilo mogoče: tam, kjer lahko mejo prestopi vsaka krava, je to za tujce popolnoma nemogoče. Svetovali so nam, naj kolikor je le mogoče hitro zapustimo to »zaprto« območje in nam prepovedali fotografirati. Mislimo, da vemo, zakaj so to prepovedali: to je najrevnejši predel Indije, kjer številni ljudje vse življenje dobesedno preživijo na cesti. Po dolgotrajnih razpravah smo ugotovili, da je indijska birokracija še mnogo hujša od sovjetske in da bomo morali zares poiskati drug mejni prehod. Najbližji je bil v 130 kilometrov oddaljenem Sikimu, vendar ni

nihče vedel, kako naj bi prišli do tja, poleg tega pa je šofer dejal, da ponoči tod nikakor ne bo vozil, ker oboroženi roparji napadajo popotnike. Tako smo šele naslednji dan z odpravo prišli v Nepal.

Basantapur je zadnja vas na poti proti Kangčendzengi, do kamor se je mogoče pripeljati. Tam smo postavili tabor in organizirali nosače. Novica o prihodu odprave se je kot blisk hitro razširila po okoliških naseljih in stotine prebivalcev nas je prišlo gledat. Domačini so nadvse revni, vendar izredno prijazni. Ker je nepalska vlada za ta predel šele leta 1989 začela izdajati dovoljenja za trekinge, domačini še nimajo prav veliko izkušenj s tujci in so nas neprestano spraševali, če smo Japonci. Večina tamkajšnjih ljudi namreč pozna le štiri dežele na tem svetu: Nepal, kjer stanuje, Indijo in Kitajsko, ker sta sosedbi, in Japonsko, kajti pogosto pride do njih prethotapljeno blago z oznako »Made in Japan«.

Po nekaj dneh je karavana 600 nosačev vendarle odšla na pot. Poleg hrane in opreme za odpravo so nosili tudi velike količine hrane in kurjave zase — celih šest ton za deset dni nošnje do ledenika Jalung.

Normalno bi morali iti do tega ledenika skozi Jampudin, vendar so do te vasi trije visoki prelazi, ki so bili februarja še na debelo zasneženi. Kot edina možnost je bila pot ob reki Tamur in prečkanje tokave Sumbua Kole; ta pot je označena na kartah — v resnici pa ne obstaja. Znašli smo se v džungli in si z velikimi mačetami utirali pot skozi, ponekod pa smo morali strmo pot zavarovati z vrvmi, pa še so nam nekateri tovari zgrmeli v globino. Več nosačev je obupalo, rešilo pa nas je 70 višinskih nosačev, ki smo jih posebej naročili v Katmanduju za nošnjo prek ledenika Jalung in so jih od tod poslali v vzhodni Nepal. Kot je pogosto običaj, so se na ledeniku, ki ga je zaradi poslabšanja vremena večkrat na debelo zasnežilo, uprli še ti nosači s sirdarjem na čelu — in tako so vlogo nosačev prevzeli alpinisti.

NA ŠTIRIH VRHOVIH

Šele sredi marca so nad baznim taborom v višini 5500 metrov zaplapolale sovjetske in nepalske zastave. Zaradi zamude smo porabili skoraj vse zaloge hrane, tako da nam je v najkrajšem času grozila lakota. Vendar ni nihče mislil na to. Vsi so mislili le na eno: čim hitreje priti na goro. Osemstisočak Kangčendzenga se je kot velikansko obzidje, kot štiriglava pošast dvigal nad morenskimi griči, na katerih je stal naš bazni tabor.

Že v Moskvi izdelan taktični načrt je bil takle: najprej naj bi našli pot do Big Shelta, velike terase, in nato postavili na

višini 7200 metrov višinski bazni tabor. Od tod naj bi potegnili tri smeri. Zahodna skupina naj bi šla po klasični smeri med Jalungkangom in glavnim vrhom, srednja skupina med Glavnim in Srednjim vrhom, južna skupina pa bi naposled splezala na Južni vrh. Na vseh treh smereh naj bi uredili četrti tabor na višini približno 7500 metrov in tabor za jurišne naveze na višini približno 8200 metrov. V celoti naj bi na višino več kot 7000 metrov prenesli približno poldrugo tono opreme, se pravi šotorov, vrvi, orodja, klinov, kuhalnikov, hrane in drugega.

To je bilo trdo delo, posebno še zato, ker najeti šerpe niso pomagali tako, kot je bilo pričakovati. Žal smo šele aprila, ko je bila odprava v polnem teku, zvedeli, da lastnik odpravarske agencije še vedno ni izplačal sirdarja in njegovih šerp za prejšnjo odpravo, zato si vodja naših šerp ni upal najeti izkušenih nosačev, ampak se je zadovoljil večinoma z ljudmi iz svojega poznanstva in sorodstva. Tako je veliko več dela in nošnje padlo na alpiniste.

Med približno poldrugim mesecem dela na gori je bila položena načrtovana mreža prek južne strani Kangčendzenge. Smer na Južni vrh je bila objektivno najtežavnejša. Orkanski vetrovi so plezalce skoraj dobesedno trgali v grebena. Višinski šotori niso prestali takšne preizkušnje. Eni od skupin je odneslo šotor skupaj z drago snemalno opremo, ki je niso več našli, drugi skupini pa je vihar v nekaj minutah v franže scefral zunanji šotor.

Fantov pa vse to ni moglo zadržati — čeprav je besedo »fantje« komajda mogoče uporabiti, saj je bila povprečna starost članov odprave 35 let. Skoraj vsi so diplomirani inženirji, učitelji, zdravniki in nekateri celo promovirani znanstveniki. Večina od njih pa je menjala poklic in so delali kot poklicni gorski vodniki.

Do 18. aprila je 24 udeležencev odprave prišlo na enega od štirih vrhov. Uspelo jim je potegniti tri nove smeri. Devet alpinistov se je odpovedalo umetnemu kisiku. Takšna bilanca bi kakšno drugo odpravo popolnoma zadovoljila. Vendar je bila naša glavna naloga opraviti prečenje vseh štirih vrhov Kangčendzenge.

BILANCA VELIKEGA USPEHA

Valentin Ivanov je imel tedaj težavno nalogo, da izbere deset ljudi za prečenje. Po načrtu je bilo predvidenih samo šest, vendar mu je po velikanskem trudu po neposrednem radijskem pogovoru s komitejem za šport uspelo to število skoraj podvojit. Seveda pa je bilo celo to premalo, kajti vsi bi radi sodelovali pri prečenju.

Končni pogovori so bili v »zeleni coni« na višini 4200 metrov. Vsi alpinisti so

Kakšne pol ure po tem, ko je bil narejen ta posnetek, sta se srečali obe skupini, ki sta prečili Kangčendzengo: na sliki so tovariši, ki prihajajo s poti med Južnim in Srednjim vrhom

namreč tam dobili priložnost za majhen »dopust«. Prečenje naj bi opravili dve skupini po pet članov, tako da bi obe skupini hkrati odšli na pot, in sicer prva skupina z Južnega vrha, druga pa z Jalungkanga.

Dne 1. maja se je podvig začel. Skupina, ki je šla proti jugu, je po 36 urah dosegla Južni vrh, druga skupina pa dan pozneje Jalungkang. Tako je deset sovjetskih alpinistov opravilo celotno prečenje ene od najtežavnejših in najvišjih gorá na svetu. Tudi zaščitne skupine, v katerih so bili preostali člani odprave, ta čas niso držale križem rok: vsak od njih je ta čas stal najmanj enkrat na enem od štirih vrhov. Tako so udeleženci odprave v celoti opravili 85 vzponov na enega od štirih vrhov. Pri tem niso imeli niti najmanjše nesreče in niti najmanjše poškodbe. Himalajski alpinisti dotlej še niso doživeli česa takega. Seveda so vsi ta čas močno shujšali, saj so imeli zadnja dva tedna le še prav skromne obroke iz izpraznjenega skladišča. Le za kaviar posebno nosači na ledeniku niso kazali nikakršnega zanimanja; to smo opazili šele med sestopom, ko smo med skalami našli številne odprte konzerve, v katerih je manjkala komajda kakšna žlička vsebine.

Kljub takšnemu izrednemu uspehu nekateri udeleženci s podvigom na Kangčendzengi le niso bili popolnoma zadovoljni. Nekateri bi radi poskusili prečenje brez uporabe dodatnega kisika iz jeklenk. Ven-

dar je vodstvo menilo, da tega v okviru tako velike skupine ne bi bilo mogoče izpeljati, ker bi bila hitrost plezanja tistih z dodatnim kisikom in brez njega zelo različna. Zato je vodstvo odprave ukazalo, da morajo vsi člani med prečenjem obvezno dihati umetni kisik. Nekateri udeleženci smatrajo, da je bila zaradi tega športna vrednost odprave manjša. Tako na primer Leonid Tročinenko: »Prepričan sem, da nam je uspelo zbrati absolutno vrhunske plezalce iz vse države. Kaj takega bo v prihodnje komajda še mogoče kdaj doseči. Potencial te super skupine pa, žal, ni bil popolnoma izkoriščen.«

Do istega spoznanja je med vračanjem prišel tudi Valentin Ivanov. Plansko gospodarstvo je celo v športu še enkrat zmagalo nad svobodnim mišljenjem. Spoznanja s te odprave pa bodo dokazala, da se je kaj takega zgodilo zadnjič. Za naslednja tri leta so predstavniki različnih alpinističnih združenj iz Sovjetske zveze že vložili prošnje za različne gore v Nepal. Tako bodo med drugim plezali po južni steni Lotseja, poskusili bodo opraviti prečenje z Lotseja na Everest in plezati po južni steni Anapurne. Tudi v sovjetskem alpinizmu je namreč čutili preestrojko!

(Die Alpen)

TOMO ČESEN V SREDIŠČU PLANINSKE POZORNOSTI

SVET POZNA NAŠEGA ALPINISTA

Svetovne alpinistične revije so že najmanj od letošnjega maja skoraj dobesedno polne intervjujev s kranjskim plezalcem Tomom Česnom ter poročil, ocen in drugačnih člankov o njegovih uspehih, predvsem še v Alpah in Himalaji. Med-

tem ko sta bili kar v dveh zaporednih številkah italijanske revije Alp veliki reportaži o Tomu Česnu, je v švicarski štirijezični reviji Die Alpen, mesečniku Švicarske planinske zveze, objavljen velik Česnov portret, ob katerem avtor raz-

Tomo Česen — četrti častni občan Kranja

Planinsko društvo Kranj je v prostorih gradu Brdo 23. maja letos pripravilo za Toma Česna, zmagovalca južne stene in vrha Lotseja, svečan sprejem. Ob tej priložnosti mu je planinsko društvo podelilo umetniško kristalno unikatno delo rogaških steklarjev z napisanim posvetilom in izbrušenim znakom Planinskega društva Kranj. Predsednik planinskega društva Franci Ekar pa je Tomu Česnu kot dolgoletnemu članu upravnega odbora in načelniku alpini-

stičnega odseka PD Kranj izročil tudi zlati častni znak slovenskega planinstva. Na srečanje so bili povabljeni kranjski udeleženci himalajskih odprav. Tej slovesnosti sta prisostvovala tudi slovenski minister za šolstvo in telesno kulturo dr. Peter Vencelj in predsednik občine Kranj dipl. ing. Vitomir Gros, ki je poleg priznanja prisotne seznanil s tem, da je občina predlagala Toma Česna za častnega občana občine Kranj, kar je bilo potrjeno na vseh treh zborih dne 30. maja 1990. Tako je Tomo Česen ob Josipu Brozu Titu, Edvardu Kardelju in Vinku Hafnerju četrti častni občan Kranja.

mišlja tudi o smereh alpinizma, o primerjavah in o mejah plezalskih dosežkov.

Vsekakor se ob tem sprašuje, kakšno vrednost imajo skrbno načrtovana plezanja, pri katerih pomagajo helikopter in soplezalci, tako da je ob določenem času na določenem kraju vse, kar mora biti, da bi se alpinist lotil rekordnega dosežka. Seveda takšnega dosežka ni mogoče primerjati z vrhunskim plezanjem »klasičnega« alpinista, ki si je do uspeha pomagal čisto sam. Žal pa se zaradi tega zares velika dejanja dogajajo v senci, medtem ko so uspehi, doseženi s tehničnimi pripomočki, deležni velike publicitete.

»Med tistimi, ki čisto sami izpeljejo velika dejanja,« piše v švicarskem mesečniku, »zasledimo resnično upanje današnjega alpinizma, zato Toma Česna nekateri primerjajo s Hermannom Buhlom ali Walterjem Bonattijem. Njegove kvalitete so trdna odločnost nadaljevati delo svojih predhodnikov, vendar še bolje in še več, kot so naredili oni. Svojega dela se vedno loti sam in kolikor je le mogoče hitro, predvsem pozimi in brez kakršnekoli pomoči tehnike, se pravi samostojno.«

V Česnovem portretu v Die Alpen je posebej poudarjeno, da je enako dober v športnem plezanju, v Alpah in v Himalaji, kjer je že odprl nekatere velike smeri. Kot piše, se je ta mladi mož, rojen leta 1959, najprej ukvarjal s smučanjem, vendar mu niso ustrezali skupni treningi. Za alpinizem ga je navdušil neki film, dokončno pa se mu je zapisal po uspehu slovenskih alpinistov v južni steni Makaluja. Z bratom Markom je začel hoditi v gore in v stene in je kar kmalu preplezal nekaj težavnih smeri. Šele potem se je vpisal v alpinistični odsek in še zdaj ugotavlja, da je tak korak za ljubitelja plezanja »odličen recept.« Z osemnajstimi leti je že opravil izpite in postal alpinist.

Na vsako plezanje se je doslej dobro pripravil telesno in predvsem tudi duševno, kar se mu zdi izredno pomembno. Tako je z odpravami doslej odšel v nekatere velike masive: v Andih je splezal novo smer v južni steni Alpamaya, v Piku komunizma je plezal v severni steni, v Jalungkangu je po severni strani sam priplezal na vrh te osemtisočmeterske gore. Tako je Česna zdaj, kot pišejo Die Alpen, čisto v vrhu jugoslovanskega alpinizma in je uvrščen v najvišji, mednarodni razred, v katerem so zdaj v Jugoslaviji edinole še Silvo Karo, Franček Knez in Janez Jeglič.

V reviji so kronološko opisana tudi Česnova najpomembnejša plezanja, ki so zbudila zanimanje svetovne alpinistične javnosti. Posebej je poudarjeno, da sta se pozimi leta 1986 plezalca Escoffier in

Profit z vsemi sredstvi in tudi ob pomoči helikopterjev trudila, da bi jima uspeli prvenstveni vzponi v treh velikih severnih stenah Alp, po stenah na vrhove Eigerja, Matterhorna in Grandes Jorasses, kar pa niti enemu niti drugemu ni uspelo, medtem ko je Tomo Česna prišel čisto sam pod stene in jih preplezal: najprej Eigerjevo, ki se mu je zdela najtežavnejša velik del zato, ker bi ob kakršnihkoli težavah imel finančne probleme; v Švici bi jih dosti teže premagal kot v Franciji, kot je dejal Tomo, ki je potem splezal še drugi dve steni, sam in pozimi.

V predstavitvi niso izpuščeni niti njegovi vzponi na Broad Peak v Himalaji, niti nova smer v južni steni K-2 v Himalaji, niti izredno težavna smer »No siesta« v severni steni Grandes Jorasses s poleđenimi navpičnimi odstavki šeste težavnostne stopnje, niti smer »Moderne Zeiten« v južni steni Marmolade v Dolomitih ter izjemna plezanja v Mont Blancu, Kumbakarni in še kje.

Kdor vpraša Česna, kateri so njegovi vzorniki, takoj pomisli na Paula Preussa, Walterja Bonattija, Hermanna Buhla, Lionela Terraya in skoraj soseda Reinholda Messnerja, kot piše v Die Alpen. »Če ga primerjajo s to peterico velikih, se počuti zelo počaščen in se celo nasmehe, kar je sicer redko videti na njegovem ostrem in resnem obrazu. Pravi, da bi rad spoznal Walterja Bonattija. O modernih »zvezdnikih« pa pravi, da je med njimi veliko izrednih ljudi, da pa občuduje predvsem tiste, ki so na tem področju naredili kaj zares novega.«

In kaj meni o sodobnem cirkusu v gorah? »Ne bi se bilo treba obnašati kot nekaj posebnega, ne se smatrati za najboljšega, ne bi se bilo treba bojevati proti drugim, ampak zase, upoštevati, kar naredijo drugi, spoštovati druge, prav tako pa tudi goro.«

Festival planinskih diapozitivov

V Interlaknu pod bernskimi gorami bo 12. in 13. januarja 1991 prvo veliko srečanje gornikov, planinskih fotografov, trekingašev in drugih zaljubljenecv v gorski svet, ki bodo imeli ta čas priložnost prisostvovati prvemu skorajda festivalu, v resnici pa predstavitvi gornških diapozitivov v Kongresnem centru Casino. Organizatorji so že poskrbeli za vrsto predavateljev, ki bodo — seveda z diapozitivi — predstavili svojo temo. Tako bodo obiskovalci videli diapozitive s pobočij Everesta in Lotseja iz leta 1952, diase o iskanju kristalov, o vzponu na Everest v 40 urah, o doživljajih zdravnika pri gorskem reševanju, o plezanju po zaledenelih slapovih, plezanju na gore Patagonije, gorskem popotništvu, stolpu Trango, Spitzbergih, posledicah hudega mraza v gorah, gorskem vodništvu sedanjega časa in še o marsičem. Prireditev je pod pokroviteljstvom UIAA.

PRED 125 LETI JE ČLOVEK PRVIČ STAL NA MATTERHORNU

OSVAJANJE LEPE GORSKE NEVESTE

Dne 14. julija 1865 je človeška noga prvič stopila na Matterhorn, 4477 metrov visoko goro, ki so ji gorniki z vsega sveta peli hvalo in slavo zaradi njene lepote in seveda težavne dostopnosti. Kar osemnajstkrat so planinci poskušali priti na njen vrh, preden jim je prvič uspelo.

V drugi polovici 19. stoletja sta si dva moža zadala za cilj splezati na Matterhorn. Eden je bil Italijan Jean-Antoine Carrel, drugi pa Edward Whymper iz Anglije. Tako se je pač namerilo, da sta si postala tekmeca in sta se omenjenega 14. julija 1865 s svojima navezama po različnih smereh namenila proti vrhu Matterhorna.

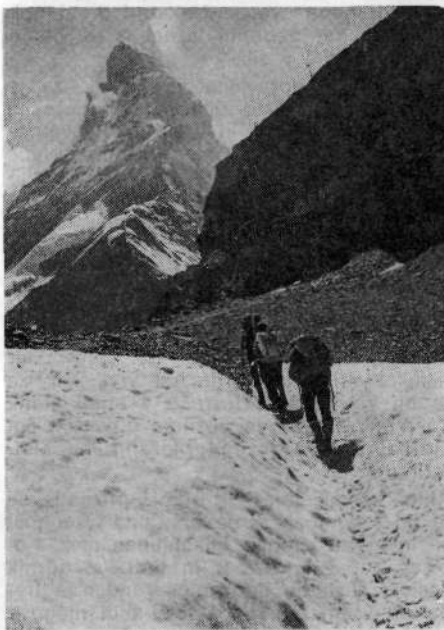
To zgodovinsko tekmo je dobil Edward Whymper, ki je plezal prek Hörnlijevega grebena (severovzhodni greben). Skupaj s zermattskima gorskima vodnikoma Petrom Taugwalderjem očetom in sinom ter Michelom Crozom, vodnikom iz Chamonixa, in Angleži Hadowom, Hudsonom in Douglasom je Whimper kot prvi stal na najvišji točki gore, okoli katere je plesalo toliko snubcev. Ta velikanski uspeh pa je zasenčila izredno huda nesreča, ki je v svetu doživela še večji odmev kot prvi vzpon na vrh: Hadowu je zdrsnilo in je potegnil za seboj v globino Douglasa, Hudsona in Croza. Vrv, na katero so bili vsi navezani, se je pretrgala pred Petrom Taugwalderjem očetom.

Po tem tragičnem izidu prvega vzpona so očeta Taugwalderja obtožili, da je prerezal vrv. Stvar je celo prišla pred sodišče v Zermattu, ki je obtoženca oprostilo vsakršne krivde.

NAVEZA SEDMIH PLEZALCEV

Šele mnogo pozneje, pravzaprav prav pred kratkim, so se nekateri planinski zgodovinarji začeli še drugače ukvarjati s prvim pristopom na Matterhorn. Prišli so do takih zaključkov, da so začeli javno spraševati, ali je bil Edward Whymper zares tak junak, kot so ga doslej malone vsi opisovali.

Izhodišče za takšno vprašanje je že naveza, ki se ji je pridružil Whymper, potem ko so ga menda zapustili vsi njegovi prejšnji gorski vodniki. Tako velikanska naveza, v kateri je bilo kar sedem alpinistov in vodnikov, spravljenih skupaj z vseh koncev in krajev, ni mogla vlivati kakšnega posebno optimističnega upanja. Sicer pa je Whymper že prej poskušal priplezati na vrh z italijanske strani in se mora za svoje prvenstvo na gori zahvaliti navezi, ki ga je vzela medse.

Matterhorn, gora začetkov, kot jo je videl France Stele (fotografija je iz njegove pred kratkim izišle knjige Gora začetkov)

Kot so menda zdaj dognali, je Whymper dolga leta molčal o tem, da je pod vrhom narezal vrv, ki ga je povezovala z njegovimi tovariši za njim. Tako bi se lahko kolikor mogoče hitro rešil velike naveze in v dirki »z ramo ob rami« skupaj s Crozom kot prvi prišel na vrh. To nerazumno dejanje je seveda igralo odločilno vlogo pri razvoju nesreče. Tako se je vrv utrgala, ko je štirim možem spredaj skoraj tik pod vrhom spodrsnilo in so padli. Seveda ni mogoče odgovoriti na vprašanje, ali bi močnejša in nepoškodovana vrv zadržala padajoče alpiniste ali pa bi tudi tovariše za njimi, ki bi jih varovali, vrgla s stojišča.

Seveda je vsekakor neodgovorno in neresno sestavljati navezo sedmih plezalcev. Prav tako se je izkazalo kot pomanjkljivost, da nikomur od udeležencev ni bilo mogoče zaupati vodstva — ali pa ga nihče ni hotel sprejeti. Tako sta Whymper in Hudson od trenutka do trenutka spreminjala odločitve, medtem ko Whymper o odgovornosti ni hotel nič slišati.

Da pa bi veljal za neustrašnega gornika, je Whymper po nesreči očeta Taugwal-

derja, ki mu je pravzaprav rešil življenje, izpostavil zasmehu. Njegovo opisovanje v knjigi »Vzpenjanje med Alpami« izpričuje največjo mero fantazije: po nesreči sta se mu menda prikazala celo dva ogromna križa v mavrici »kot odposlanca z drugega sveta«. Nekateri drugi opisi so že kar podobni lažem, ki si jih je moral izmisliti v sili.

Sicer pa ni opravičila že za to, da je Whymper preprosto čisto prezrl poročilo Alfreda Meissnerja, ki je izšlo 4. avgusta 1865 na naslovni strani časnika Neue Freie Presse z Dunaja in ki je zbudilo vsesplošno pozornost. Meissner je namreč poročal, da naj bi Whymper v trenutku nemoči med padcem tovarišev prerezal vrvi, da si je tako rešil življenje. Šest let dolgo Whymper do te obtožbe, ki je bila močno v škodo njegove časti, ni zavzel nobenega stališča. V svoji knjigi pa je pozneje opisoval, da Taugwalder nikakor ni mogel prerezati vrvi, ker da je bil v trenutkih nesreče v strmi steni. To njegovo tezo so pozneje povzeli pisci številnih analiz prvega plezanja na Matterhorn.

Kljub vsemu temu je treba priznati, da je bil Whymper zares enkratna osebnost — in hkrati izredno častihlepen mož. Kot pisec, kipar in rezbar in tudi kot gornik zasluži naše občudovanje. Vendar je treba ob vsem tem upoštevati tudi njegove manj svetle strani življenja.

BOJI ZA PRVENSTVA

O konkurenčnem boju za »osvojitev« vrha Matterhorna je bilo v alpinističnih krogih veliko napisanega. Pri tem ne gre

le za to prvo plezanje na vrh gore; nekoliko manj znana je zgodovina naslednjih treh prvih pristopov, ko so se naveze bojevale za prvenstvo in so bili zmagovalci skoraj dobesedno le za dolžino prsi pred zasledovalci. Gre za prva plezanja po severozahodnem grebenu (Zmutt), po severni steni in po južni steni pozimi.

Septembra 1879 se je William Penhall z vodnikoma Aloisom Zurbriggnom in Ferdinandom Imsengom podal na zahodno pobočje Matterhorna. Zaradi slabe vremenske napovedi pa so se obrnili. Istočasno se je napolil Anglež Albert Frederick Mummery z vodnikoma Alexandrom Burgenerjem in Augustinom Gentinetto na Zmuttov greben. V nasprotju s pričakovanji je bilo vreme naslednji dan lepo, tako da se je Mummeryjeva naveza navsezgodaj zjutraj lotila vzpona. Pri Zmuttovih zobeh so morali vendarle ugotoviti, da je tudi Penhall že spet na gori.

Medtem ko je Mummery s svojima vodnikoma nadaljeval plezanje po Zmuttovem grebenu, je Penhall poskušal priti na vrh po zahodni steni (Penhallov ozebnik). Vendar je Mummery naposled kot prvi dosegel vrh. Ker se je Penhall s svojima človekoma zapelzal, so izgubili nekaj časa in priplezali na vrh Matterhorna kakšnih 75 minut pozneje.

Pri prvem uspešnem plezanju severne stene pozimi so se istočasno znašle v steni tri naveze. V prvi navezi sta bila Švicarja Hilti von Almen in Paul Etter. Njima so sledili Werner Bittner, Reiner Kauschke, Peter Siegert, Leo Schlömmer in Erich Kempke. Dne 4. februarja 1962

Iz ene slike štiri

Skoraj gotovo je najbolj znana nesreča v planinski zgodovini tista, ko so 14. julija 1865 kmalu po začetku sestopanja z vrha Matterhorna nekateri od prvih zmagovalcev zdrsnili v strmini, utrujeni in tudi živčno napeti, saj so skorajda na življenje in smrt tekmovali za prvenstvo na tej gori z italijanskimi alpinisti. Po naročilu ženevskega gradbenega podjetnika Henneberga je Ferdinand Hodler spomladi leta 1894 naslikal dve ogromni sliki, od katerih je bila vsaka velika 7,25 x 4,34 metra. Obe diorami, »Vzpon« in »Padec«, sta bili namenjeni za svetovno razstavo v Antwerpnu. Zatem sta obe nerodno veliki oljni sliki ležali več let pri nekem berlinskem trgovcu z umetninami, dokler ju po naročilu umetnika Hodlerja niso razrezali. Tako so iz »Padca« nastale štiri slike, na vsaki od njih pa je upodobljen delček te tragedije. Leta 1934 so celoten slikovni ciklus ponudili švicarski planinski zvezi za 33.500 frankov. S pomočjo ustanove Gottfrieda Kellerja so nakup lahko uresničili. Od tedaj sta sliki kot skupen depozit v bernskem Umetnostnem muzeju. Kot kaže, naj bi kmalu začeli v Bernu pošteno prenavljati planinski muzej in bodo tako nastali pogoji, da bosta Hodlerjevi sliki trajno na ogled v tej zgradbi.

sta Švicarja priplezala na vrh. Drugi dve navezi sta morali v steni urediti drugi bivač in sta priplezali na vrh Matterhorna 22 ur pozneje.

V dneh 22. in 23. decembra 1971 je sledil prvi zimski vzpon po južni steni. Brata Arturo in Oreste Squinobal iz Italije sta z dvema nosačema (Albertini in Cheney) prišla k steni. Nosača sta se tam obrnila, medtem ko sta brata Squinobal nadaljevala pot in priplezala na vrh. Le eno uro pozneje je na vrh priplezala druga italijanska naveza, v kateri sta bila Ettore Bich in Innocenzo Menabreaz.

TEDEN DNI SLOVESNOSTI

V spomin na vse te dogodke, predvsem pa na prvi človekov vzpon na Matterhorn pred 125 leti, so bila predvsem v Zermattu kar ves teden slavlja. Tako je bila 15. julija zjutraj maša pod milim nebom, pozneje pa so položili venec na pokopališču, na katerem so pokopani alpinisti — žrtve Matterhorna. In naposled je tudi Zermatt dobil spomenik, ki spominja na prvi vzpon na to goro, po kateri hrepenijo tako številni gorniki. To je bronasta plastika in predstavlja čokatega moža, ki v svojem srcu pestuje Matterhorn. Kip je delo švicarskega kiparja Josefa Rickenbacherja, ki je izklesal tudi kip svetega Bernarda, zaščitnika planincev; ob jubileju so to njegovo delo pritrtili na vrh gore, katere praznovanje so obhajali.

Kakšne posebne gneče, kakršne so se v tistih dneh bali, v Zermattu ni bilo; za to naj bi bile krive množice turistov in počitniških gostov, ki so bile že takointako v kraju. Niti nedeljska slovesnost, ki je bila obarvana alpinistično in folklorno, ko je šla skozi kraj slavnostna povorka, je k celotni podobi dodala le kakšno dodatno barvo. Prav toliko ljudi pa je dajalo vtis, kot da gre za čisto normalen zermattske vsakdan.

Televizija je bila seveda na kraju dogajanja in je med drugim snemala tudi nekatere od navez, ki so se na praznično soboto povzpele na vrh. Na jubilejnim plezanju so bili med drugim predstavniki planinskih in alpinističnih organizacij malone z vsega sveta. Med častnimi gosti je bil tudi 90-letni gorski vodnik Ulrich Inderbinen, ki je šel prvič na goro na vrvi drugega vodnika, na gori pa je bil to pot trispetdesetič. Med častnimi gosti je bil tudi zvezni svetnik Ogi, ki je bil na gori prvič in je zato ves sijal od ponosa.

Bilo je veliko govorov tako 13. julija pred hotelom Monte Rosa, od koder so se Edward Whymper in njegovi spremljevalci odpravili na prvi vzpon na goro. Slovesno je bilo tudi ob Schwarzseeju, kjer so poleg Matterhorna proslavljali tudi 25-letnico Mednarodne zveze zdru-

ženj gorskih vodnikov, ki je bila ustanovljena v Zermattu. Sprejeli so manifest o etiki gorskih vodnikov in obljubili »zdrav in varen planinski šport« ter se zavzeli za »povezanost vseh narodov, ki živijo okoli gorá«.

PLEZANJE V JUBILEJNEM LETU

Nad vremenom sta bili vsekakor navdušeni skupini novinarjev in novinark iz Italije, Anglije, Nemčije, Amerike, Nizozemske, Japonske in seveda Švice, ki so šli prek grebena Hörnli na vrh. Gorski vodniki, od katerih je imel vsak na vrvi enega gosta, so se posebno pohvalno izrazil o dobri telesni pripravljenosti novinarjev. Ob tem vodniki niso pozabili seznanjati svojih novinarskih varovancev z varovalnimi napravami, ki naj bi zagotavljale varen vzpon množicam turistov in gornikov; letos namreč pričakujejo še posebno veliko gostov na tej gori, saj se bo želel marsikdo pohvaliti, da je bil na njenem vrhu prav v jubilejnim letu. Seveda gorski vodniki ob tej priložnosti niso pozabili dokazovati kvalitete svojega poklica, ko so vodili tako na Matterhorn kot na kondicijske ture na Polluxa in na druge okoliške gore.

Med častnimi gosti prirediteljev slavlja ob 125-letnici prvega vzpona na goro so bili tudi vnukinja Edwarda Whyperja, prvega pristopnika, in nekateri njegovi drugi daljni sorodniki. Tam je bil tudi zermattske pisatelj Hannes Taugwalder, daljni sorodnik Whymerjevega vodnika Petra Taugwalderja, ki je ob tej priložnosti izdal knjigo o prvem vzponu. To je bila ena od treh knjig o tej gori in o prvem vzponu nanjo, ki so izšle ob tej priložnosti.

Mladi hočejo mir

Šele sedaj smo v četrletnem biltenu UIAA (letošnja junijska številka) prebrali naslednje ljubezljivo sporočilo:

Med nacionalnim srečanjem mladih iz italijanskega alpskega kluba CAI 9. in 10. septembra 1989 pod motom »Mladina — gorski svet — mir«, čigar vrhunc je bil vzpon na Monte Ortigaro, prizorišče hudih bojov v prvi svetovni vojni od leta 1915 do 1918, je mladina poslala s tega srečanja naslednje sporočilo in prosila za njegovo objavo:

Ob tem mirovnem dnevu smo se mladi člani CAI srečali tukaj, na Monte Ortigari na nacionalnem zborovanju tudi v spomin na tiste, ki so žrtvovali svoja življenja za ideale. Ob tej priložnosti pozivamo gornike vseh narodnosti k miru, prijateljstvu in bratstvu.

40 SVEČK ZA ANAPURNO

Za Francoze je bil 3. junij 1950 pomemben predvsem zaradi nogometne tekme z Belgijci, pa morda še zaradi materinskega dne.

Sobota je. Francija še spi, medtem ko tisoče kilometrov vzhodno od nje jutranja zarja »osvobaja« dva moža, potem ko jima viharna noč, pa še snežni vihar zraven, nista napovedovala nič dobrega.

Maurice Herzog in Louis Lachenal sta si že več kot pet ur utirala pot v premehak pršič. Tako sta čepela nekako na višini. 7500 metrov, povezana z navidezno vrvjo, ki je povezovala bazni tabor z vrhom. Mraz je, celo zelo hladno je, tako da sta imela občutek, da se vzpenjata gola.

»Le zelo počasi se bližava vrhu. Izogibati se moramo skalnatim sklodom. Z vsemi močmi se poganjava kvišku. Ali je to sploh možno? Seveda je! Strašen veter naju biča v obraz. Na Anapurni... smo! 8075 metrov. Srce je prepolno veselja... O, če bi drugi vedeli... Če bi vedeli!« Tako nekako je zapisal Maurice Herzog. Popoldan je. Toda koga v Franciji to sploh zanima. Razen članov pripravljalnega odbora te odprave, družinskih članov in prijateljev prav nikogar.

Jutranji Le Monde je 30. marca 1950 na osmi strani v desetih vrsticah oznanil odhod odprave v Nepal. Dva meseca kasneje je samo omenil smrt Léona Bluma. Še vedno na osmi strani je neki novinar nekaj tednov kasneje zapisal: »Verjamemo, da bo Herzogova odprava uspešna.« Ponovno molk do 4. maja, ko napovedo končen naskok na vrh gore.

V Tukučiju, njihovem glavnem stanu, se pogovarjajo, kakšne so možnosti vzpona na Daulagiri; pojavijo se dvomi, zato se odločijo, da vse moči in poskuse usmerijo proti drugemu cilju, Anapurni.

BELGIJCI SO SLAVILI

Zaradi pomanjkanja informacij so bili Francozi 3. junija z mislimi že pri nedelji, ki pa ne bo čisto navadna. Poleg materinskega dne je tu še zelo pomemben dogodek — nogometna tekma. Torej še en dogodek, ki naj bi ljudi odvrnil od prehudega razmišljanja o preteči nevarnosti hladne vojne. Kako se bo vse skupaj končalo?

In ob teh dogodkih pričunjata dva zmagovalca Anapurne ob pomoči Terraya in Rebuffata skoraj neverjetno bitko s smrtjo. Po peklenski noči bodo skoraj ves naslednji dan tavalni in iskali »dober prehod«. Gre za prehod oziroma pot navzdol, pot v življenje.

Prisluhnimo Herzogu: »Napredovali smo povsem na slepo, v upanju, da se bo zgodil čudež, čeprav se nam je iz trenutka v trenutek zdelo popolnoma nemogoče.«

Prišla je noč. Lachenal je »izginil« v neki razpoki, kjer so kasneje bivakirali. V dolgih urah čakanja in neuspešnega spanja so razmišljali, da bi vse skupaj pustili, se predali usodi.

Pozneje je Terray zapisal: »Vedel sem, da nas lahko reši samo lepo vreme. Pravijo, da je upanje življenje. Zdržati moramo do jutra. Kasneje lahko sanjarimo o smrti.«

Medtem so v Evropi belgijski nogometaši premagali francosko enajsterico z rezultatom 4:1 in tako je bila Francozom pot na svetovno prvenstvo v Brazilijo zaprta.

Pozdravilo jih je čudovito jutro. Končno so bili skupaj s Schatzom in Couzyjem. Ob tem je Herzog zapisal, da je bila podoba rešitelja neverjetno mogočna in presunljiva. »Od njega sem pričakoval nemogoče. Bil sem šokiran. Prepuščal sem se smrti. Ponovno sem se osvestil, hlatal sem po življenju. V meni je prišlo do neverjetnega preobrata. Ne, ni še vse izgubljeno. Po naši osvojitvi Anapurna ponovno sameva.«

To, kar smo sami imenovali monsun, ni bilo nič drugega kot majhen predah med nevihtami. Tako se je 10. junija nad Himalajo razbesnel strašen vihar, ki bo spremljal »umik« preživelih.

V Franciji še vedno niso objavili nikakršnih novic: »ne o uspešnem podvigu, osvojitvi Anapurne, ne o tem, kakšno ceno je ta zmaga zahtevala. Vseeno pa je 13. junija neki dogodek nakazal, da se nekaj premika. DC 4 se je na svojem letu med Saigonom in Parizom zrušil v vode Perzijskega zaliva. Nesreče ni nihče preživel, pripisali pa so jo slabemu vremenu. Vendar pa je potrebna zvrhana mera bistrovidnosti, da tak dogodek povežeš s Himalajo, s prihodom monsuna in s skrbjo za alpiniste. Še toliko bolj, ker se je dva dni pozneje (neverjetna koincidenca v zgodovini letalstva) zgodila na istem mestu še ena nesreča.

TANKI V SEULU

26. junij je. Odpravo neprestano spremlja izdaten dež. Ob vsem tem pa še morfij, penicilin, amputacije brez narkoze. Vrh je bil zavzet pred skoraj mesecem dni, vendar se je navdušenje sprevrglo v trpljenje, ki je zasenčilo ves podvig.

»Počasi so se naše sanje razblinjele. V grozljivi mešanici bolečine in veselja, he-

rojstva in potrnosti, sonca in teme, veličine in siromaštva smo se spuščali na trdna tla,« je zapisal Terray.

V Franciji je bila vsa pozornost namenjena »Tour de France«. Vendar »tour« ni bil edini pomemben dogodek. Tu je bila še vojna, grozila je nova vojna, in to v Aziji, prav tam, kjer je bila odprava.

27. junija so časopisi objavili neverjetno novico o tem, kako so severnokorejske enote vkorakale v Južno Korejo.

In v takem ozračju pričakovanj in presečenj je samo Figaro 26. 6. 1950 objavil novico o zmagi, o tem, da je Anapurna premagana. Naslednji dan so novico objavili tudi drugi časniki. Ker pa razen vesti o zmagi niso imeli nikakršnih podatkov, so celo zapisali, da sta dva člana odprave uspešno premagala višino 8000 metrov, kar je v vseh zbudilo željo po osvajanju novih vrhov. Še celo več: objavili so novico, da so člani odprave sestopili brez težav, čeprav jih je med sestopanjem zajela strašna nevihta in so bili prisiljeni bivakirati na višini 7000 metrov. Nič niso vedeli o drami, ki so jo alpinisti preživljali, a se vseeno niso mogli izogniti senzacionalizmu. Za vse tiste, ki so že od 30. marca dalje pričakovali kakršnokoli novico, je ta vest pomenila izredno olajšanje, obenem pa so se zavedali zgodovinske pomembnosti tega dogodka.

Novinarji so za novico zvedeli prek radia. Vedeli so, da ne gre za višinski rekord, vendar je bil to prvi osemtisočak, ki je bil premagan. Vsi skupaj so se spraševali, ali se ljudje sploh zavedajo, kaj pomeni prestopiti to simbolično mejo 8000 metrov.

ZALOSTNI JUNAKI

11. julija je nepalski maharadža v Katmanduju sprejel Herzoga, Ichaca, Oudota in oficirja za zveze Noyella. Nekaj dni pozneje so vsi skupaj pristali na letališču Orly. Nealpinistična Francija bo končno lahko ocenila vrednost tega podviga!

Vendar se je pred predstavo ob izstopanju iz letala odigrala še ena drama. Celo člani odprave se ji niso mogli izogniti. V avionu so si člani odprave tik pred pristankom prevezovali rane in urejali obveze, da bi bili ob prihodu čim bolj urejeni. Toda ko so se spuščali po stopnicah, so jih pogledi prijateljev, ki niso mogli skriti usmiljenja, tako rekoč razorožili; »sneli« so si masko, ki so jo do tistega trenutka nosili. Nikakršnega usmiljenja in pomilovanja niso hoteli. Vendar so bili sami pogledi in solze v očeh dovolj zgovorni. Zavedali so se, v kakšnem strašnem stanju so. In prav o tej bedi so se razpisali časopisi.

19. avgusta je izšla zgodovinska številka Paris Matcha. Na naslovnici je bil Herzog

na vrhu Anapurne z zastavico Francoškega alpinističnega kluba v rokah. Dogodek se je spremenil v epopejo, polno senzacionalizma. Že sami naslovi člankov dovolj zgovorno pričajo o tem: »Zmaga na vrhu Anapurne«, »Devet Davidov proti Goljatu«. Herzog, Lachenal in njuni tovariši so se morali odpovedati statusu alpinistov in zmagovalcev, da so lahko postali »žrtve, povratniki z onega sveta, rešenci«. Tudi Anapurna je prevzela podobo nekega strašnega bitja: »Anapurna se je maščevala«, »Anapurna je grozila«.

Posredovanje tragičnih dogodkov ob sestopu z vrha gore je rodilo sadove: Francija je končno priznala svoje junake. Prav zahvaljujoč se Anapurni sta Lachenal in Terray postala mitična junaka. Za dodatni uspeh se gre zahvaliti Marcelu Ichacu, ki je s predstavitvijo svojega filma samo še povečal popularnost članov odprave.

Seveda pa so bili ob taki evforiji nujni tudi spodrsaljaji. Tako se je nekaterim novinarjem zapisalo, da so Francozi prvi v zgodovini osvajanj gorá prestopili tisto magično mejo 8000 metrov. Neverjetno, kakšna pozabljenost se jih je polastila, da so lahko pozabili Nortona, Somervella in Malloryja, ki so leta 1922 prebili to skrivnostno oviro. Tu je bil še Norton, ki je leta 1924 priplezal do višine 8573 metrov, prav tako v pogorju Everesta, in je dolga leta veljal za edinega moža na svetu, ki je priplezal tako visoko. Zdi se, da je Francija nujno potrebovala heroje, če so se nekaterim zapisale take stvari.

FRANCIJA JE POTREBOVALA JUNAKE

Obenem pa ne smemo pozabiti, da je bila Francija takoj po vojni ne samo ekonomsko, ampak tudi psihološko oslabiljena. Zato so se novinarji (pa ne samo oni) oprijemali Anapurne. Novinarji so z Anapurno našli nekaj, kar si je prislužilo medaljo. Šlo je za dogodek, ki so mu alpinisti priznavali kar največjo športno vrednost, za ves narod pa je postal simbol zmage.

Pa vendar so ta dogodek oblikovali slavni možje, vredni svoje domovine. Čeprav ni Herzog v svoji pripovedi nikoli govoril o času ali veličini Francije, je svojo odpravo vodil kot »poslanstvo«, kot neke vrste »bitko«.

14. maja je sklical »vojni posvet«, kjer so se odločili, da se odpovedo Daulagiriju in se odpravijo na Anapurno.

Sestop z vrha ni bil navaden sestop, šlo je za umik. Maurice Herzog je bil pravi vodja, ki so ga vsi spoštovali. Bil je odgovoren za vse člane odprave, za njihovo usodo. Vsi njegovi tovariši so na večer pred odhodom odprave svečano prisegli, da bodo spoštovali odločitve vodje odprave in storil vse, kar jim bo ukazal. Prisega je bila enaka tisti, ki so jo dali alpinisti

leta 1936, ko so se odpravljali na Hidden Peak.

Po sramotnem porazu leta 1939 in ponižanjih, ki jih je Francija doživljala v času nemške okupacije, so se oprijemali tega uspeha z vso gorečnostjo in nepopustljivostjo. Kako tudi ne, saj jih je ta uspeh ponesel tako visoko in jim pri tem nudil izjemne duhovne vrednote. Spomnimo se, da sta minili šele dve leti, odkar so uknili karte za kruh. Vincent Auriol, predsednik republike, jim je 25. oktobra 1950 na Elizejskih poljanah priredil sprejem. Ob tej priložnosti je dejal, da je prepričan, da sta ta vera in to navdušenje rešila Francijo in omogočila Francozom, da jo ponovno zgradijo.

In kaj je po 40 letih ostalo od Anapurne? Vodnik iz Montpelliera, rojen deset let po tem zgodovinskem vzponu, ne zanika pomembnosti dogodka. Nasprotno, postavil je neke vrste trditev, oceno tega dogodka, ki pa na drugi strani pojasnjuje tudi njegovo ljubezen, strast do gora. Dejal je: »Tvegali so vse, ostali bi lahko na robu dogajanj.« Izognil se je kakršnikoli teatraličnosti, prehudemu domovinskemu naboju; zanj so ti ljudje samo ljudje, alpinisti, ki so se jim uresničile sanje. Zapišemo lahko, da je bil za te ljudi ta podvig predvsem uresničitev lastnih sanj. Himalaja je bila zanje pravični svet. V tistem času je bila taka pot potovanje na »otoke« željta.

(Montagnes)

PO KLINIH IN OB JEKLENICAH NAD PREPADNIMI STENAMI — 2

DVATISOČAKA ČISTO NA MEJI

STANKO KLINAR

V prejšnji številki Planinskega vestnika smo opisali dve zavarovani poti na Kugyjev kraljevski Montaž. To pot naj spomnimo, da sta čisto na jugoslovansko italijanski državni meji dvatisočmetrski gori, na vrhova katerih prav tako peljeta vsaj dve zavarovani planinski poti. Ali niso ti septembrski in oktobrski dnevi kar najbolj pravi čas, da bi se odpravili v ta del Julijskih Alp, kamor sicer redko namerimo korak? Zamisel je tukaj, zdaj jo je treba samo še uresničiti. (Op. ur.)

Mangrt — severna stena: O: bivak Nogara, F: Ferrata Italiana

MANGRT (2678 m) — FERRATA ITALIANA

Izhodišče: Bela Peč-Fužine (Fusine in Valromana), 748 m, 7 km vzhodno od Trbiža.
Koče in zavetišča: Gostišče pri Belopeških jezerih, 929 m / Rif. Luigi Zacchi, 1380 m / Bivacco Nogara, 1850 m / Koča na Mangrskem sedlu, 1906 m.

Dostop: Iz Bele Peči se peljemo po lepi asfaltirani cesti do Belopeških jezer (Zgornje jezero, 929 m, 3 km), nato peš po gozdni cesti 1,5 km na planino Tamar, 1010 m, v desnem dolinskem sklepu pod veličastno Mangrtovo steno. (Najprej markacije št. 513, nato 617 a.) Od studenca s koritom (v desnem zadnjem kotu planine)

sledimo markirani stezi proti Travniku (nad gozdno mejo se pridruži pot od kočice Zacchi), nato pa po sredini njegovega pobočja k bivaku Nogara (od Zgornjega jezera 2.30 h, od kočice Zacchi 2 h).

Vstop je na višini 1950 m, 10 minut nad bivakom, tja nas pripeljejo trikotne markacije. Stojimo pod steno Rateškega Malega Mangrta.

Opis: Podrobnejši opis ni potreben, ker nas žice in klini zanesljivo vodijo čez steno. Na vstopu, ki ni posebno izrazit, vidimo nad sabo v steni veliko votlino, ki se pozneje izkaže za okno. Lahko nam služi za orientacijo, kajti pot nas v resnici vanjo in skozno tudi pripelje. Spodnji, lažji del poti se pne po severni steni Rateškega Malega Mangrta. Po krajši izravnavi na travnatem pobočju se v srednjem delu pot giblje v skrajnem zahodnem krilu velike Mangrtove stene. Po tem zelo izpostavljenem odseku stena nekoliko popusti. Pot se tu približa robu stene, vendar nas ne pripelje nanj, marveč zavije okrog strmega raza v navpičnico. Hodimo po penjačah, ki mole ven v praznino nad sto in stometrskim prepodom. — Poklon graditeljem! — Ta del zavarovane poti se lepo vidi z roba stene, kjer pelje običajna steza na vrh Mangrta, tista od Koče na Mangrtskem sedlu. Za 300 m stene rabimo 1.30—2 h.

To je gotovo najbolj napeta in zračna zavarovana pot v Julijskih Alpah in v tem pogledu prekaša večino ferat v Dolomitih (kot tudi Kopiščarjevo pot na Prisanku). Zahteva popolno zbranstvo med plezanjem in varno stopinjo. Sestop po tej poti ni priporočljiv, celo vzpon je le za izurjene planince s primerno opremo.

Sestop: Naravno je, da se od izstopa na robu stene (okoli 2250 m) napotimo na vrh Mangrta, enega najodličnejših julijskih vrhov. Na voljo imamo nekoliko lažjo italijansko pot, ki se giblje na italijanskem ozemlju severno pod vršno Mangrtovo kupolo in končno pripelje na vrh od vzhoda, ali nekoliko pestrejšo zavarovano slovensko pot, ki jo dosežemo tako, da od izstopa več ali manj vodoravno prečkamo melišča (s tem prestopimo državno mejo) do njenega vstopa v zahodne Mangrtove pečine. (Najudobneje se je povzpeli po slovenski in sestopiti po italijanski poti.) Do vrha je še 1.30—2 h.

Le če smo v stiski, takoj sestopimo čez Travniško škrbino, 2166 m (od izstopa gremo južno pod Rateškim Malim Mangrtom in nato zahodno tik ob njem navzgor na škrbino), in po starodavni markirani poti navzdol k bivaku Nogara, 30 min., in naprej v dolino, kot smo se vzpeli. Do Zgornjega jezera 2 h.

Najhitrejši pa je sestop skozi Plazje. Od izstopa prečimo pod Rateškim Malim Mangrtom in dalje proti zahodu še okoli 300 m pod travnato kopo Strmega Nosa na škrbino Čez Jezik (ali Mangrtsko sedlo,

2072 m), od tod se spustimo skozi široko strmo zagruščeno dolino Plazje (ital. Lavina). Steza sicer ni markirana, vendar orientacija ni zahtevna. Do Zgornjega jezera 1.30—2 h.

Povzetek: Belopeška jezera — bivak Nogara 2.30 h — čez steno 2 h — do vrha Mangrta 2 h — Travniška škrbina 1 h — Belopeška jezera 2 h. Enodnevna tura.

VEVNICA (2340 m) — VIA DELLA VITA (»POT ŽIVLJENJA«)

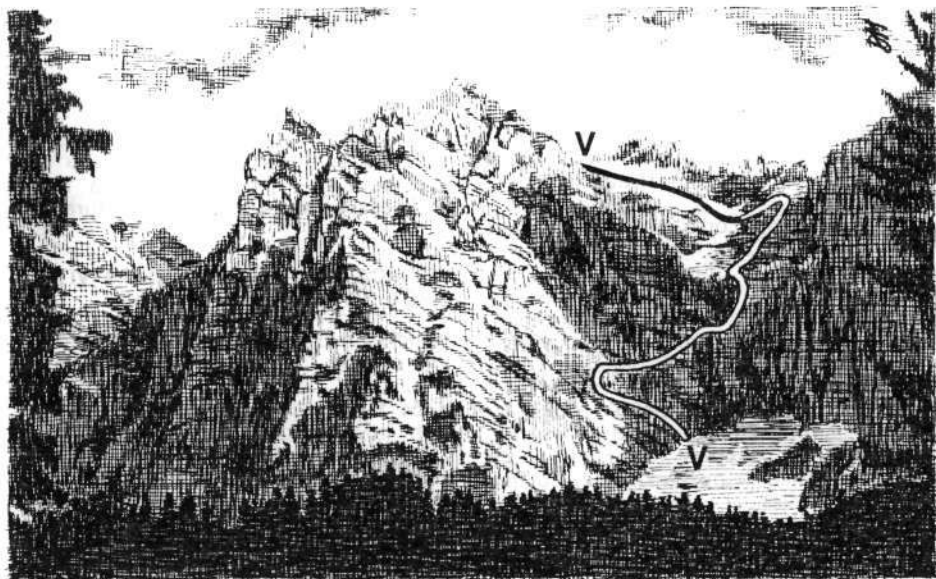
Izhodišče: Bela Peč—Fužine (Fusine in Valromana), 748 m, 7 km vzhodno od Trbiža.

Koče in zavetišča: Gostišče pri Belopeških jezerih, 929 m / Rif. Luigi Zacchi, 1380 m (pod Visoko Ponco, od Belopeških jezer 1.15 h).

Dostop: Iz Bele peči se peljemo po lepi asfaltirani cesti do Belopeških jezer (Zgornje jezero, 929 m, 3 km), nato peš po gozdni cesti dober kilometer proti planini Tamar, 1010 m. Že pred planino krenemo za markacijo št. 513, ki nas v jugovzhodni smeri pripelje naravnost na Staro planino (Alpe vecchia, na slovenskem zemljevidu Požganica ali V dolu), to je na veliko zeleno ravnico pod melišči sten Koritniškega Malega Mangrta in Vevnice. Tu se naša pot združi s tisto, ki pripelje od kočice Zacchi. (S Tamarja pičlo uro, od Zacchija v lahmem sestopu 20—30 min.) Od sopotja navzgor čez melišče je naša pot markirana z rdečimi trikotniki. Ko dosežemo Zagače, temačno, s snegom napolnjeno krnico, ki jo oklepajo stene Vevnice, V Koncu špice in Koritniškega Malega Mangrta, krenemo k levemu snežnemu stožcu, ki se zajeda v zahodno steno Vevnice. Vrh stožca je vstop, na višini blizu 1800 m, 2 h s Tamarja, 1.30 h od kočice Zacchi.

Opis: Prehod čez krajno poč je lahko neprijeten, brez cepina in vrvi lahko tudi nemogoč. Toda brž ko se v grapastem kamenu, ki sledi, primemo za žico, smo že na dobrem, četudi svet ni lahak. Više je skala razmeroma dobro razčlenjena in zanesljiva.

V spodnjem delu hodimo in plezamo po izpostavljeni polici daleč v levo, nato pa nekoliko više po drugi polici spet v desno. Na gredini, ki pelje čez skoke in vesine še naprej daleč v desno v skalnat kot sredi sten, napetost nekoliko popusti, a desno ob vodnem curku se navpična petdesetmeterska stopnja vzpne skoraj kot monolitni zid. To je silno zanimiv del, prava odprta zračna stena, dobro zavarovana z verigami, nekoliko »atletska«, a ne posebno težka (razen če moramo premagovati strah pred »zrakom«). Težave se utegnejo pokazati nekoliko prej na položnejšem delu v grapi tik pod zidom, kjer plazovi in padajoče kamenje pobijejo kline in oprimke, da varovanje z vrvo na krat-

Vevnica — Via della Vita

Obe risbi: Darinka Madjanović

kem odseku kakih petih metrov res ni odveč. — Za 350 m stene rabimo 1.30 h. Do vrha Vevnice je še 1 h, ne čisto lahko, od Tamarja skupaj 4—5 h.

Zaradi izredne divjosti so pot nekoč imenovali »Via della Morte« (»Pot smrti«), vendar je današnji naziv primernejši: planinec je na vrhu ves preroben, dobesedno »spet rojen za življenje«.

Sestop: Že kmalu nad iztekom naše plezalne poti se moramo odločiti glede nadaljevanja ture. Veliko planincev se napoti proti vzhodu čez vrh Vevnice in po grebenu Ponc do Visoke Ponce, od koder sestopi po drugi, skoraj enako pestri plezalni poti nazaj h koči Zacchi in k Belopeškemu jezerom; z vrha Vevnice 5—6 h. (Prehod čez škrbino med Vrnico in Strugom ni lahak!) To je ena najbolj velikopoteznih tur srednje težavnosti v Julijskih Alpah. (Turo skrajšamo za 2—3 h, če k jezerom sestopimo kar s Struga po ferati, ki ni pretirano težavna, a tudi ni v dobrem stanju, vendar je odcep težko najti.) — Z Roba nad Zagačami je možno tudi prečiti po južni strani okoli Koritniškega Mallega Mangrta v Hudo škrbino in se vzpeti naprej na Mangrt. Pot najprej označujejo stare italijanske trikotne markacije, ki se kmalu priključijo slovenski poti, ki pripelje iz Koritnice. Od sopotja hodimo za slovenskimi markacijami do vrha Mangrta še 2.30 h. Pot je zelo pestra, vendar ni lahka in je ponekod izpostavljena. — Če smo v stiski, se pa po isti slovenski poti spustimo na jug v Koritnico, ker je ta sestop najhitrejši in najlažji, 2 h. (Prestop meje sicer ni dovoljen, seveda pa v normalnih razmerah ne gremo tja, saj kaj bi

v Koritnici, ko pa imamo avto na severni strani.) — Lahko pa se spustimo v dolino tudi po poti vzpona, o čemer se odločimo glede na razmere v steni in krajno poč na vstopu; z vrha Vevnice 2.30—3 h.

Vse te različne povezave je treba natanko preučiti iz vodnika.

Povzetek: Belopeška jezera — vstop 2.30 h — vrh Vevnice 2.30 h — Visoka Ponca 5 h — kočja Zacchi 1.30 h — Belopeška jezera 45 min. Enodnevna tura. Ali: Belopeška jezera — vstop 2.30 h — Rob nad Zagačami 2 h — Mangrt 2.30 h — Belopeška jezera 3—4 h (sestop čez Travniško škrbino ali skozi Plazje). Enodnevna tura.

Gore rastejo in se manjšajo?

V italijanskem vojaško topografskem inštitutu so ovrednotili meritve nekega ameriškega satelita in ugotovili, da je Matterhorn v primerjavi z zadnjimi meritvami leta 1930 »zrasel« za 18 centimetrov. Tako naj bi bil zdaj visok 4477,80 metra. Nasprotno naj bi se v istem času Mont Blanc znižal za približno enako višino. Seveda je treba ob tem podvomiti, če so te primerjave ustrezne. Ni namreč mogoče trditi, da so bile leta 1930 meritve enako natančne, kot so sedaj, zaradi česar je razlika približno 20 centimetrov pri tako visoki gori skorajda zanemarljiva.

Našitek za popotnike

Evropska zveza popotnikov na dolge proge je založila atraktiven našitek in nalepko, ki jo lahko dobi tisti, ki je na domačih in mednarodnih evropskih pešpoteh nabral dovolj kilometrov. Da bi si pridobil pravico do tega našitka, mora prehoditi 500 kilometrov, od tega približno dve tretjini po domači deželi in tretjino po tujih deželah. V Avstriji je, na primer, takšen našitek že mogoče kupiti, kupi pa ga lahko, kdor lahko dokaže, da ga je zaslužil.

NOVOST ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

ZVEZDNATE NOČI

DUŠAN JELINČIČ

To je bila odprava, ki se še sedaj ponaša s samimi presežniki: na pot je odšlo 14 članov, od katerih jih je kar 12 priplezalo na vrh 8047 metrov visokega Broad Peaka, štirje poleg tega še na vrh 8035 metrov visokega Gašerbruma II. Član odprave Tomo Česen je ob vsem tem preplezal prvenstveno smer v steni 8611 metrov visokega K-2, Marija Štremfelj, članica te odprave, pa je bila prva Jugoslovanka, ki je prišla na osemtisočak. Bogdan Biščak in Rado Fabjan sta bila to pot kot prva Primorca na osemtisočmetrski gori, Dušan Jelinčič pa prvi iz dežele Furlanije-Juljske krajine, ki je bil na osemtisočaku — Broad Peaku. To so skopi statistični podatki slovenske odprave v Karakorum, ki jo je leta 1986 vodil Viki Grošelj. Pred poletnimi počitnicami je v Založništvu tržaškega tiska izšla o tem knjiga: tržaški Slovenec Dušan Jelinčič je že v začetku lanskega leta v Primorskem dnevniku dalj časa v nadaljevanjih objavil svoja razmišljanja o tej uspešni odpravi, zdaj pa je to besedilo še dopolnil in popravil — in pred seboj imamo njegovo knjigo »Zvezdne noči«, skoraj 350 strani debelo delo, v kateri avtor premišljuje o dogajanjih na tej odpravi. Z dovoljenjem avtorja ponujamo bralcem Planinskega vestnika v branje nekaj odstavkov iz te zanimive knjige, ki jo ljubiteljem planinske literature toplo priporočamo. (Op. ur.)

VRH BREZ SVETLOBE

Na vrhu sem. Na cilju, za katerega sem se boril dolge mesece, se nanj pripravljaj, o njem sanjal, vlagal vanj svoje upe. In sedaj? Stojim na tem kvadratnem metru snega, megle in nič in si ne morem predstavljati, da je prav to moj cilj. Spet mi pomen tega vrha polzi med prsti. To je najslabše, kar se mi je tu lahko zgodilo. Kako se bom vračal z gore, če mi ta ne pomeni ničesar več?

Kar jezen sem nase. Zavedam se, da mi možgani delujejo z vrtoglavo silo. Vsaj to! Razumem tudi, da na tej višini ne razmišljam več tako, kot prej v dolini. Še pred kratkim mi je vrh pomenil vse, sedaj pa... Kako majhen je zame v tem trenutku ta vrh! Vtis imam, da ga sploh ni. Mirujem na mestu. Duši me. Odkar sem prišel — minila je le kakšna minuta — me je najprej popadla siva ravnodušnost, nato se je v meni vse prepletlo in zavozlalo... Ne, tukaj ne bom razmišljal. Nekaj moram narediti, nekaj povsem zemeljskega, stvarnega, vsakdanjega.

Fotografirati moram ta vrh brez duše, to kopo snega brez svetlobe.

Stojim na tej snežni opasti in ta trenutek bi moral biti najslavesnejši v mojem življenju, je pa povsem nezaten, morda celo smešen: ko pa sem se nanj toliko pripravljaj in zdaj ni čisto nič iz njega. Izdal me je, kot da ga ni, kot da je le trenutek med tolikimi, ki sem jih doživel in jih še bom...

Snamem si rokavico in z roko sežem v žep. Otipam mali fotografski aparat. Odahnem se: imam ga!

Snamem še drugo rokavico. Prekleti mraz. Občutek imam, da mi bodo roke odpadle.

Ne mislim več. Preveč sem se utrudil v zadnji minuti. Vem le to, da moram fotografirati, fotografirati, fotografirati. Čim več. In kot v norem snežno vihnem, vetrovno žvižgajočem polsnu, ki mi stiska možgane v megljen obroč, se zavem, da sem slika enkrat, nato drugič in da sem potem še sprožil... Najprej proti K-2, ki ga v megli ne vidim. Za trenutek v tej smeri še uzrem Mojmira, ki noro hiti navzdol, ki leti v svet, v življenje. Zaveda se, da grozi slabo vreme, sluti, da gre za bitji ali ne biti. Kar panično — tako se mi zdi — se pomika proti dolini. Sprožim še proti ledeniku globoko pod seboj, kjer v belih oblakih slutim bazni tabor, proti jugu, kjer vem, da so Gašerbrumi, nato še proti snežni kopi pred seboj. Nato sprožim in še sprožim. Še in še pritiskam na sprožilec, nato pa se, kot da bi me kdo udaril, spet stremem. Za dokumentacijo bo dovolj. Zato, da bodo vsi vedeli, da sem bil na vrhu, na tem vrhu brez duše, brez srca in brez svetlobe.

Utrujen sem od duševnega napora in prvič se resnično razgledam. Tu sem sam, preketo in nepreklicno sam, ta samota pa me teži. Gora je lahko sama. Redko sprejme obiske in se jih hitro otrse, kot bo naredila z menoj. Jaz pa ne morem biti sam. Edino, kar mi preostane, je povratek — mi kljuje v možganih. Povratek, ki je podoben porazu. Bil sem na vrhu in to je dovolj. Domislil nisem ničesar takega, da bi lahko odnesel s seboj v dolino, izrekel nisem slavnostnega stavka za bodočo generacijo. In komu naj bi ga zaupal, če ne megli, snegu in vetru? Kaj če bi zakričal »zmaga« ali »zmagal sem« ali »živjo mi«? Nasmehnem se svojim fantazijam. Še visokogorske vile bi se mi glasno smejale in himalajski škrtatje gromko krohotali.

POVRATEK

Koliko časa sem bil na vrhu, ne bom nikoli zvedel. Najbrž sem vzdržal le nekaj minut.

Noro hitim. Vsa previdnost je popustila. Zdi se mi, kot bi se kar valil v dolino.

Tudi Mojmir hiti. Gotovo je na smrt utrujen, pa se tega ne zaveda. Čimprej hoče priti na sedlo, da bo v bazo sporočil veselo novico. Odprl bo radijski oddajnik, ki sva ga pustila na sedlu, poklical soplezalce in z narejeno vzhičenim glasom poročal: »Halo, baza, halo, baza! Tukaj Mojmir. Ura je ta in ta. Z Duškom sva bila na vrhu... sedaj sva na sedlu in se bova spustila proti štirici. Javila se bova ob prihodu v višinski tabor. Oddajam.« Nenadoma se zavem, da imam od utrujenosti tako načete živce, da jih ne morem več nadzorovati. Vse me moti, da bi tulil, pa se le opotekam po tem prekletem snegu v tej prekleti megli na tej prekleti gori, ko hitim proti preleteli dolini, kjer me čaka prekletstvo prelete vsakdanjosti.

Nekje pred srednjim vrhom Mojmir upočasnji ritem, da je spet le nekaj metrov pred menoj, nato pa se končno ustavi in me počaka. Komaj prispem do njega, se že obrne in odide; jaz pa sem takoj za njim. Na skalnem skoku, ko mi za trenutke izgine izpred oči, zaslišim votel udarec, ki me predrami. Počakam nekaj neskončnih trenutkov, nagnem se prek skal in vidim Mojmira, ki si otepa sneg. Nasmehne se in mi pove: »Ko sem bil na vrvi, sem za trenutek zaspal in sem padel.«

Zgroženo ga pogledam, a nimam moči, da bi mu odgovoril. Na sedlu Mojmir sporoči v bazo, da sva se tudi midva vpisala v seznam »zmagovalcev«, nato pa se vrtoglavo poda v dolino. Sneg je začuda mehak in se ugrezam do kolen. Pred sabo vidim Mojmira, ki ima manj težav, ker je lažji in tudi stopa lahneje. Nenadoma ga ne vidim več. Mar je že zavil na levo proti šotoru? Zakadim se proti levi in res sem le kakšnih petdeset metrov od štirice. Napetost naenkrat popusti in kar zgurdim se pred odrešilnim počivališčem.

MEGLA

Mojmir že kliče bazo. Tokrat odgovori Tomo: »Fanta, čestitam vama za vrh, vendar se ne ustavlajta v štirici. Nevinta se bliža. Takoj se odpravita navzdol, da dosežeta vsaj trojko!«

Z Mojmirom se skrušeno pogledava in si spet optava nahrbtnik. Iznenada pade mrak. Tokrat jaz gazim prvi. Molče hitim. Pot je jasno začrtana, saj so stopinje še sveže. Ko pa pogledam vstran, zgrožen opazim na levi in desni prav take sledove. To niso več stopinje: so majhni snežni valovi — igra narave, ki jih je oblikoval veter. Smelo se spuščava, nenadoma pa me udari vprašanje, ki sem ga čakal in se ga bal: »Kaj si prepričan, da greva prav?«

»Ne.«

Mojmir ne trene, le potihno odgovori: »Se mi je zdelo. Kaj zdaj?«

»Nadaljujva navzdol, nato obrniva levo,« odvrnem negotovo.

Še pol ure se spuščava, nato pa naleziva na velikanske serake. Sedaj je očitno, da sva se spustila predalet, da sva zgrešila pot. Dvomeče si ogledujeva ledene orjake, ki se grozeče dvigajo nad nama. Počasi se nama zjasni: to so tisti seraki zahodno od trojke. Skoraj na isti višini so, vendar pa gore ne moreva prečkati naravnost proti taboru, ker je vmes prepada. Spet morava navkreber.

Zelo sem utrujen. Hotel bi se zlekniti in spati, saj to noč ne bova dosegla ničesar več. S težavo prečkava razpoko, ki sva jo navzdol grede kar preskočila, in že sva pri drugi.

»Mojmir, tu morava prespati. Ne preostaja nama drugega, kot da se spustiva v razpoko in tu prespiva.«

V trenutku sva v razpoki. Široka je in precej položna. Iz nahrbtnika privlečem spalno vrečo in se spravim vanjo kar v čevljih. Vanjo spravim še walkie-talkie in pogledam prijatelja. Zgrozim se, ko opazim, da nima spalne vreče. Pustil jo je v trojki, kjer bi prespala, če naju ne bi presenetilo slabo vreme. Peklensko mraz je. Mojmir potegne nase vso mogočo opremo in se uleže na svoj armafleks. Pripravljena sva na spanje, ki ni spanje, temveč visokogorska mora.

PLAZ

Morda za trenutek padem v bloden sen, poln nemira. Votlo bobnenje me vrže kvišku. Zaslišim rezek, obupen krik: »Duško, plaz... plaz!«

Ničesar več se ne zavedam. Gost bel prah me v trenutku zasuje. Z rokami krčevito plavam proti rešitvi. Vse se je zgodilo v trenutku.

Ihtavo in krčevito plavam in sunkovito vrtim odprte diani, da mi vsaj obraza ne bi zasulo. Trenutki, dolgi kot večnost, stoletja v enem samem drobcu obstoja. Globoko sopem in se oteпам pogube. Ko že mislim, da je vsega konec, da ne bom zdržal, se plaz umiri. Nora vagnerjanska glasba v moji glavi preneha. Z zadnjimi močmi oترم tanko plast snega z obraza. Huraaa! Rešen sem! Rešen! Tresem se in sopem.

Pogledam v brezno. Do vrha ga je napolnil plaz.

Mojmir! Kaj je z Mojmirom?

V rokah stiskam spalno vrečo. V njej je radijski oddajnik, vse ostalo je pokopano v snegu: nahrbtnik z opremo, smučarske palice, cepin, dereze. Brez teh ne bom nikoli prišel v dolino. Niti brez Mojmira. Radiol! Saj imam radio! Zvezo s svetom... Potegnem ga z dna spalne vreče in kličem bazo. Roke se mi tresejo, da na-

pačno pritiskam na gumbe. Nihče se mi ne javi. Takoj spet kličem in že čez sekundo mi odgovori živ glas. Mišo je. To je najtežja radijska zveza v mojem življenju.

»Duško sem,« povem še kar mirno. »Mojmira je zasul plaz. Kaj naj naredim?«

»Najprej poišči Mojmira, nato pokliči,« mi odgovori Mišo neverjetno mirno. Sneg gosto pada. Prostora imam le toliko, da lahko stojim. Pogledam v brezno. Nekaj se premakne. Široko razprem oči. Mojmir! Mojmir se vrača med žive. Prikaže se kodrasta glava in pogleda kvišku. Oddahnem se, kot še nikoli v življenju. V meni se dviga sreča kot divje plimovanje.

»Kako je, Mojmir?« vprašam, a svojega glasu ne slišim. Čutim le tresljaje glasilk. »Z menoj je v redu, a izgubila sva vso opremo. Brez nje sva izgubljena,« odgovori z glasom, ki ne izdaja občutkov. Molčiva, vendar je molk zgovornejši od besed. Ura je štiri zjutraj. Kmalu se bo daniło.

»Duško, jaz moram spati,« me preseneti, toda takoj se spomnim, kako peklenska je morala biti njegova noč brez spalne vreče.

»Vzemi mojo spalno vrečo!« mu ponudim. Hvaležno me pogleda, zavije se vanjo in se zlekne na zasuti del razpoke, ki se je zdaj že utrdil. Zunaj sneži in piha, pritiska neverjeten mraz. Tu sva vsaj v zavetju, vendar le eden lahko leže. Odstopim mu mesto in stoje strmiva v zasneženo noč.

V TUROBEN DAN

Počasi se dani, a vse je zavito v meglo. Vsaj ne sneži več. Ko pogledam Mojmira, ravno odpre oči.

»Sedaj morava poiskati opremo,« mu rečem.

»Vem, kje morava kopati,« me preseneti. »Po mojem je tvoj nahrbtnik tam!« In pokaže na desno. Zaženem se v kopanje, ki ga prekinjam vsakih nekaj sekund, da bi s sapo pogrel premrle prste. Ko že glasno tožim, zakaj nisem pritrdil nahrbtnika v sneg, kar poskočim od sreče: otipam ga in ga v trenutku izvlečem iz snega. Obe derezi sta na njem. Povsem opogumljen se obrnem k nasmehljanemu Mojmirovemu obrazu in mu optimistično zatrdim: »Zdaj bova dobila še ostalo opremo. Le kopati morava naprej v to smer!«

Mojmir pa: »Saj sem ti rekel, kje je tvoj nahrbtnik. Razdejala bova ta najin bunker, da bova le dobila robo. Jaz še nimam cepina, ne derez...«

Mojmir koplje naravnost divje, a vendar kar uspešno: najprej najde eno smučarsko palico, nato rešilne dereze, kasneje pa še nahrbtnik. Z veseljem ugotoviva,

da imava za silo vse potrebno, da se lahko prebijeva v dolino.

Počasi teče čas, vreme pa se noče izboljšati. Oba strmiva v neusmiljeno belino. Omotičen sem od utrujenosti, vendar me kar vrže vzrak Mojmirov kot mimosgrede zastavljeno vprašanje: »Kaj se ti zdi ta borba za život?«

Najprej ga ne razumem, nato pa naivno vprašam: »Kaj misliš, da tvegava... življenje?«

Mojmir me le pogleda in molči.

Spet čakava, čakava, čakava. Smo že sredi dopoldneva, megla pa je še vedno neprodirna. Imava pa občutek, da se vreme popravlja. Že nekaj časa ne sneži, za oblaki pa nekje v daljavi slutiva sonce. In res! Nenadoma se nebo za trenutek odpre — in končno se le opogumiva. Ne moreva čakati v nedogled. Vsaj poskusiti morava.

NEVIHTA

»Greva?« vprašam.

»Ja,« odreže Mojmir.

Na eni strani je še vedno bela, neprodirna megla, žal, na tisti, kamor se morava podati. Na drugi strani pa lahko že zaznava košček sivega neba. Najprej še morava navzgor, nato pa proti vzhodu, kjer upava, da bova naletela na šotore tabora tri. Če jih je zasul plaz, se bova poskušala spustiti do dvojke. Ali bova v megli našla pot? Že eno noč sva bivakirala, druga bi bila gotovo usodna.

Prehodiva lep kos poti na levo, ko naju zajame metež. Očala mi v trenutku zaledenijo, zato jih snamem. Vendar si jih moram takoj spet nataktniti, saj bi mi rezek sneg, ki ga divje podi veter, izkljuval oči. Napredujema kot slepa. Mojmir je le meter pred mano, pa ga ne vidim. Ko se ustavi, trčim vanj. Kljubujeva vetru, da naju ne odpiha kot mušici. Mraz je peklenski, sneg oster kot konica bodala. »To je noro!« kričim, a me prijatelj ne sliši. Odgovarja mi le tuljenje vetra.

»Ne smeva se ločiti!« zarjovem še enkrat, pa nič. Čutim, da me bo nevihta zadušila. V usta, s katerih sem odmaknil šal, da me ne bi zadavil, mi silita veter in sneg. To je noro, to ni resnično, tega ne morem več zdržati.

Veter sproti briše stopinje. Zgrozím se ob ogromnih količinah snega, ki grozijo, da se zvrnejo na naju. V tem trenutku še gaziva. Toda kam? Ne vidiva niti za ped pred sabo, morda se celo vrtiva v krogu. Skušam pregnati to misel. Samo naprej! Vseeno kam, samo da se ne zaustaviva. To bi bil najin konec.

RDEČI ŠOTORČEK

Ko imam že občutek, da sem potrošil vse moči in se ne morem več upirati razbesnelim silam, se nevihta nenadoma unese.

Naenkrat neha snežiti, veter zavre svojo uničevalno moč in zdi se mi, da je tudi opazno manj mraz. Bil je skrajni čas. Sedaj, ko se okoli mene grobna tišina spaja z vse tesnejšo meglo, sem prazen in starejši za deset ali sto let. Telesno in duševno sem izsušen kot suho listje. Ves življenjski sok je iztekel iz mene. Prvo bitko sem dobil, a kar prihaja, ni nič lažje: doslej so za naju odločali veter, sneg in megla, zdaj bova morala odločati sama.

Kmalu bo mrak, pomislim. Tedaj se megla nad mano odmakne. Pogledam kvišku in nad seboj zagledam veliko skalo, ki nama je bila za kažipot od tretjega višinskega tabora navzgor. Dviga se sto metrov nad šotori. Zaprem oči in še enkrat pogledam. Resnično je prav tista skala! Zadržda se ne razveselim. Popolnoma sem že apatičen in rešilna skala se mi zdi tako neznansko daleč... daleč kot rešitev sama.

Temni se in tema odseva tudi v moji duši. Zdaj bi le hodil in hodil, dokler se ne bi zgrudil. Tudi Mojmir gleda navzgor, a kot bi skale ne videl.

Počasi in vztrajno pada mrak. Skupaj sva in hodiva počasi kot v žalostni procesiji. Druge noči ne smeva prebivakirati na prostem. Za drobce sekunde sem že pomislil na bivak. Nato sem se spomnil, kako, po pripovedovanju alpinistov, življenje počasi izteče iz tebe v opojni blaženosti, da se tega niti ne zavedaš.

Ne! se vse upira v meni. Morava najti tabor III, pa čeprav bi ga iskala vso to noč, ki se nama bliža z dolgimi sencami. Sence?! Kjer so sence, tam nekje je tudi sonce. To pa pomeni, da se je nekje nebo odprlo in se je morda celo pokazala sivina brez smrtonosne megle. In res se skozi sivino prebije žarek, ki nama ga je poslalo večerno sonce in prikaže se košček sivo modrega neba. Pred sabo zagledam Mojmira, kot v nebeško glorijo odetega, ki s palico zmagoslavno kaže nekaj, kar se svetlika pod velikim ledenim zidom. Srce mi začne razbijati. V nekaj sekundah pretečem tiste metre, ki me ločijo od prijatelja in kot najlepša fata morgana se mi v zadnjih večernih žarkih prikaže — rdeči šotorček.

ZBIRKA PLANINSKIH MISLI »GORA NI NORA« — 4

KLINI, ZAGOZDE, ZATIČI

FRANCE MALEŠIČ

Za manj izkušene in opremljene alpiniste stena dandanes ni prav nič manj težavna kot je bila pred petdesetimi ali stotimi leti. Gora se ne spreminja, spreminja se samo človekova usposobljenost; začetnik pa je in ostane samo začetnik, ki le postopoma pridobiva znanje in izkušnje.

Pavle Šegula

Vsaka smer je lahka, dokler je ne plezam sam.

Arnošt Černik

Uspeh je navadno rezultat napačnega koraka v pravi smeri.

Al Bernstein

Uspeh ne gre vedno v glavo. Včasih se nabere v ustih.

Andre Comtamine

Uspeh je samo stvar sreče. Vprašaj kogarkoli, ki ni uspel.

Earl Wilson

Smo kozle prešteli v planini: tu bili skoraj so vsi, a vendar smo ugotovili, da manjkaš edino le ti!

Vabilo mladim planincem

Ali se še spominjate tistih časov, ko je bilo reklo »nekaj je v zraku« zgolj fraza?

Če odnesemo s seboj doživetje, odnesimo tudi smeti!

Kdor ne jemlje resno ekoloških problemov, je sam ekološki problem.

Nemški ekološki izrek

V življenju je tenka rdeča črta, ki ločuje. In kdor jo vidi, loči pogum od zaletavosti, vztrajnost od trme, ljubezen od odvisnosti.

Marjan Kordaš

Nikoli ni bilo tako lepo vreme kot potem, ko si odnehal.

Raymond Lambert

Če sije sonce, se pripravljaj na dež. Vendar ne bodi malodušen, doslej je po dežju še vedno posijalo sonce.

Začeti je treba pri začetku.

Maurice Herzog

Kdor gre v gore, gre na obisk k materi.

Rudyard Kipling

Zakaj? Zato! Zlesti na vrh hriba, videti, kaj je na drugi strani. Jaz nisem nikoli nič premišljeval, jaz sem kar šel.

Miha Potočnik

Zakaj sploh hodim v gore? Morda tudi zato, ker mi tam nihče ne postavlja tako neumnih vprašanj.

Lucien Berardini

Več znanja prinese več varnosti, več varnosti prinese več izkušenj, več izkušenj prinese več doživetij. **Andre van der Mühl**

Vse, česar popolnoma ne obvladamo, je nevarno. In to, kar obvladamo, je še nevarnejše; potem postanemo lahkomišelniki. **Erich Maria Remarque**

Zvečer vemo vedno dovolj za minuli dan, nikoli pa ne vemo dovolj za tisto, kar nas utegne doleteti naslednji dan. **Friedrich Rückert**

Kdor danes spozna, da ni tako pameten, kakor je mislil včeraj, je danes vsekakor pametnejši kot včeraj. **JAPC**

Vsa skrivnost, kako podaljšati življenje, je v tem, da ga ne skrajšujemo. **Ernst Feuchtersleben**

Življenje ti da to, kar iščeš.

Življenje — to niso dnevi, ki so minili, temveč dnevi, ki smo si jih zapomnili. **Pjotr Andrejevič Pavlenko**

V primeri z gorami nismo nič. Vendar, kaj bi bile gore brez nas? Kamnita puščava, še zdaleč pa ne luči duha in trdnjave eksistence, ki jih je treba osvojiti. **Herbert Cysarz**

V gorah je vse mrtvo, a le navidez; v gorah vse živi, tudi tvoja domišljija.

Izkušnja je tisto, kar nas nauči, da delamo nove napake, namesto da bi ponavljali stare. **Jack Kofold**

Poslednja stopnja besede je molk. Poslednja stopnja plezanja je ne plezati. **Nakašima Ton**

Vedno težje se je srečati s pustolovščino, če si pridobiš mojstrstvo, in vedno lažje, ko mojstrstvo izgubljaš. **Lionel Terray**

Kdor hoče izkoristiti življenje in živeti popolno, mora tvegati. **Emilio Comici**

Vztrajnost je trma v pravi smeri.

Ne smemo slepo zaupati svoji moči. Spretnost na telovadnem orodju nas še ne usposablja za plezanje po krhkih skalah. **Pavel Kunaver**

September in oktober sta izredna meseca za hojo po hribih. Izkoristite ta čas, kolikor je le mogoče, in prinesite s seboj v dolino poleg vtisov zase tudi kakšen utrinek za Planinski vestnik — ne le doživetja, ampak tudi nasvete, opažanja in predloge, ki se kakorkoli tičejo planinstva.

Letošnja pomlad na Kredarici

Temperaturni povpreček letošnje pomladi na Kredarici je znašal $-2,4^{\circ}\text{C}$. Bil je nad dolgoletnim temperaturnim povprečkom obdobja 1956—1985, ki znaša $-3,9^{\circ}\text{C}$. Iz primerjave navedenih vrednosti zaključimo, da je bila pomlad na Kredarici občutno pretopla. Skupno je v marcu, aprilu in maju padlo na Kredarici 392 mm padavin, kar je 94 % od dolgoletnega pomladanskega povprečka padavin, ki znaša 415 mm.

Podrobnosti so naslednje: Dolgoletni marčni temperaturni povpreček znaša $-7,0^{\circ}\text{C}$, letošnji temperaturni povpreček pa je bil samo za $3,1^{\circ}\text{C}$ pod lediščem. Prvi pomladanski mesec je bil torej kar za $3,9^{\circ}\text{C}$ pretopel. Ob normalnih razmerah je april toplejši od marca, letos pa so bile razmere precej drugačne: april je bil namreč najhladnejši pomladanski mesec. Njegov temperaturni povpreček je znašal $-5,1^{\circ}\text{C}$. Od normalne vrednosti (dolgoletnega povprečka obdobja 1956 do 1985) je bil za $0,4^{\circ}\text{C}$ nižji. Dolgoletni majski temperaturni povpreček je ob normalnih razmerah negativen ($-0,2^{\circ}\text{C}$), letošnji pa je znašal $1,0^{\circ}\text{C}$ in bil potemtakem maj za $1,2^{\circ}\text{C}$ pretopel.

Absolutni mesečni temperaturni ekstremi so bili v mejah doslej znanih absolutnih temperaturnih ekstremov Kredarice. Najvišja marčna temperatura je znašala $6,4^{\circ}\text{C}$, najnižja pa $-16,9^{\circ}\text{C}$ (dne 3. marca). To je bila tudi najnižja letošnja temperatura na Kredarici.

Aprilski temperaturni maksimum, ki je bil izmerjen prvi dan v mesecu, je znašal samo $3,4^{\circ}\text{C}$, minimalna temperatura pa je bila $-12,4^{\circ}\text{C}$ dne 1. aprila.

Maja so kar dvakrat, 16. in 19., zabeležili najvišjo mesečno temperaturo, ki je znašala $7,9^{\circ}\text{C}$. Najnižja majska temperatura je bila izmerjena predzadnji dan v mesecu; znašala je $-8,4^{\circ}\text{C}$.

Povprečki mesečne oblačnosti, ki so bili vse pomladanske mesece pod normalnimi vrednostmi, so znašali za marec 5,0 (dolgoletni povpreček 6,3), za april 6,9 (d. p. 6,9) in za maj 6,4 (d. p. 7,0) desetih pokritosti neba. Visoki stopnji oblačnosti ustrezno je bilo nizko tudi število ur s sončnim sijem, ki jih je registriral heliograf na Kredarici. V marcu je sonce sijalo skupno 167 ur, kar je 45 % od maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v tem mesecu. V tem mesecu je v desetih dneh samo snežilo in skupno je padlo 116 mm padavin, kar je 98 % normalne marčne višine padavin. V aprilu je sonce sijalo samo 118 ur (29 % od možnega trajanja). Snežilo je 21 dni. Skupno je padlo 163 mm padavin, kar je 114 % od aprilске normalne vrednosti. V maju je bilo na Kredarici registriranih 188 ur sončnega

sija, kar je 41 % od maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v maju. Padlo je 113 mm moče, deloma kot sneg, deloma kot dež, kar je 73 % normalne množine. Snežna odeja je neprekinjeno prekrivala Kredarico vse tri pomladanske mesece. Maksimalne višine snežne odeje posameznih mesecev so bile: v marcu 170 cm (doslej najvišja marčna snežna odeja je merila 588 cm dne 31. marca 1977), v aprilu 255 cm (690 cm dne 11. aprila 1977) in 235 cm v maju (630 cm dne 6. maja 1979). Med 26. in 30. marcem letos je skupno zapadlo kar 140 cm novega snega. Iz primerjave letošnjih maksimalnih mesečnih višin snežne odeje z doslej znanimi največjimi debelinami snežne odeje na Kredarici razberemo, da je bila letošnja snežna odeja v gorah zelo skromna. Na splošno lahko zaključimo, da smo spomladi imeli posamezna daljša obdobja lepega, suhega vremena, ki so ga obdobjo prekinjale deževne periode. Torej je bilo letošnje pomladansko vreme planincem enkrat naklonjeno, drugič zopet nenaklonjeno.

Dr. F. Bernot

odmevi

KANEC PRAVOPISA, ČE DOVOLITE

Zvezdni utrinek je posvetil Mariji Frantar v januarski noči čez Eigerjevo steno (»Srečni utrinek nad veliko goro«, PV 6/1990), meni pa pravopisni utrinek nagaja z naslednjim vprašanjem:

ali ne bi po podobnosti z značilnimi mesti v Triglavski steni, kot so Ustoličenje, Prižnica, Ladja, Grad, Sfinga, Hlepci, Sodčki, in večbesedna Slovenski turnc, Slovenska grapa, Gorenjski turnc, Črni graben, Vzhodna glava, Mala/Velika Črna stena, in »samoumevna« (narekovaj je zato, ker v jeziku ni nič samoumevnega,

samo zdi se nam tako, ker gre v tem primeru za navidezne svojilne pridevnike) Prevčev žleb, Freljihova polica, Jugov steber, Jugova grapa, Čopov steber, Wagnerjev kamin, Bučarjeva stena, pisali z veliko začetnico tudi značilna mesta v Eigerjevi steni, kot so Likalnik, Rampa, Pajek, Težka poč, Bivak smrti, Prvo/Drugo/Tretje ledišče, Prečnica bogov (Polica bogov), Ledna cev, Izstopne poč, Vršno ledišče, Črni pajek (to se je Frantarjevi bržkone zapisalo — po Harerju, ki ga omenja, bi moral biti to Beli pajek, »Die Weisse Spinne«) in, »samoumevno«, Hinterstoisserjeva prečnica; in po podobnosti z našimi smermi, kot so Slovenska smer, Nemška smer, itd., in »samoumevne« Tumova smer, Peternelova smer, pisali tudi Klasična smer (v Eigerju), Japonska smer, in, »samoumevno«, Harlinova smer?

Pri tem vprašanju, ki je v resnici predlog, se sklicujem na ustaljeno rabo in težnjo po posploševanju in doslednosti, in prav malo, ali raje sploh nič, na vse dosedanje Slovenske pravopise in njihove avtorje, zakaj tam so stvari postavljene tako, da je težko biti pameten. Posledica je veliko nihanje v slovenski publicistiki. Nihanju je podlegla tudi Marija Frantar, ko je zapisala »težka poč«, »likalnik«, »bivak smrti«, »ledna cev«, pač v prepričanju, da so to občna imena (kar pa zaradi posebne aplikacije na Eigerjevo steno niso več), pri »Prečnici bogov« in »Črnem pajku« (se pravi Belem pajku ali samo Pajku) pa se ji je zazdelo, da sta prejkone lastni imeni in ju je zapisala z veliko začetnico.

Njen uspešni vzpon kaže, da pa v steni ni niti za trenutek zanihala, in vesel bom, če sprejme zanj tudi moje (ne samo Marjetkine) najskrenejše (za razliko od Marjetkinih pa, žal, tudi zelo zavistne) čestitke.

Stanko Klinar

KRALJ MATJAŽ V KRNICI SLAPOV

V letošnji junijski številki je bilo objavljeno poročilo o novo odkritem stometskem slapu. Natančne meritve so potrdile ocene: Veliki Drsnik je visok 112 metrov in bi bil — kolikor je doslej znano — najvišji slap v Triglavskem narodnem parku in tretji v Sloveniji (za Čedco, 150 m, in Boko, 136 m).

Takoj nad njegovim ustjem pa je spet nadvse slikovita soteska, po kateri je potegnili svoj srebrni trak potok Slapnik. Najprej tako rekoč »pravilno« pada prosto 34 metrov globoko, nato še 35 metrov drči po skalovju in žlebovih, dokler se ne izgubi pod ogromno podorno skalovje, a se

Ledeniki so bili še manjši

Mogoče sploh ni umestno, da bomo plat zvona za evropske ledenike, ki jih je vedno manj in so vedno manjši. Nekateri planinski analizatorji, ki ne poznajo dovolj dogajan v gorskem svetu, so zmanjševanje ledenikov takoj pripisali ozonski luknji in kaj se ve katerim še vse vsemirskim vplivom zadnjih desetletij. Vendar je treba poudariti, da se ledeniki manjšajo in da so torej v fazi mirovanja ali nazadovanja že od sredine prejšnjega stoletja. Pri tem še nismo imeli priložnosti spoznati najnižjega stanja ledenikov, kakršno je že bilo večkrat v zgodovinskih obdobjih. Hanibal je, na primer, prekoračil Alpe s svojimi sloni, ko so bili ledeniki seveda bistveno manjši, kot so zdaj. Ledeniki imajo torej tudi svoje življenje in ne umirajo kar tako na hitro.

spet prikaže še v dveh stopnjah. Ko ne bi bilo tiste prekinitve, bi bil visok tudi prek sto metrov. Ob zgornji, prosto padajoči stopnji pa je razločen izrazit desetmetrski obraz, razpoznaven že po drugačni, rjavkasti barvi kamnine: nočna čepica, močne obrvi, malce svetlejši nos, izraziti brki in brada — pač kralj Matjaž, ki naslanja staro, utrujeno glavo na sive skalne blazine. Tako naj se slap tudi imenuje — Kralj Matjaž (69 m).

Z dobrim daljnogledom se vsa soteska s slapom in obrazom dobro vidi že z mosta čez Predilnico v Zg. Logu pod Mangrtom. Te slapove in še nekaj drugih je 22. in 24. 6. 1990 meril mag. Franci Bačar, dipl. ing. geodezije, po metodi precizne tahimetrije, z minutnim teodolitom (DAHLTA) in elektrooptičnim razdaljemerom (DI 1000). Podrobno strokovno poročilo bo objavil v Geodetskem vestniku.

M. Žužek

K EKOLOGIJI PLANINSTVA

Zdi se mi potrebno, da dopolnim članek Igorja Maherja, objavljen v majski številki PV. Imenovani analizira nastajajoče ekološke posledice, ki jih povzročata vpliv človeka na prvobitno gorsko naravo, zlasti spremembe v vegetaciji, povzročene s hojo planincev.

Z dobrim vzdrževanjem planinskih poti preprečimo, da se planinci hoji po markirani poti ne izogibajo in ne ugodijo drugim poti, kjerkoli je glede na teren to mogoče. Grapaste poti nastajajo v pobočjih, kjer ni ustreznih odtokov, ki jih je ponekod čez poletje potrebno večkrat očistiti. S hojo po bližnjicah (zlasti navzdol) zelo uničujemo travnatno rušo, po gozdnatih pobočjih pa podrast; razen tega v okljukih speljano markirano pot s prečkanjem zgoraj zasipamo, spodaj pa podiramo.

Večina PD zanemarljivo vzgojo svojih članov glede kulturnega obnašanja v gorah. Zlasti z množičnimi izleti gredo v gore tudi »planinci«, ki nimajo čuta za lepoto narave. Tudi novinarji bi se morali bolje seznaniti s pravili kulturne hoje. Novinarica je namreč v junijski številki »Naše žene« zapisala: »Poti na Jakoba ne moremo zgrešiti, saj je ves hrib preprežen s potkami. Lahko izbiramo strme bližnjice ali traktorsko vlako, ki vodi naokrog.« Dejanško bi morali izletnike usmerjati na edino markirano planinsko pot (odcep s ceste pri TD v Predvoru) ali na traktorsko vlako (mimo Doma oskrbovancev). Lani je malo pod vrhom nastala celo nova markirana bližnjica (markacije so zdaj premazane). Če bližnjico na odcepah kdo zameče s suhljadjo, to simbolično oviro kak objestnež takoj odstrani. To se dogaja tudi na

srednjem odseku planinske poti, čeprav je vzporedna bližnjica samo približno tri metre krajša. Zelo redki pa so planinci, ki s planinske poti odvržejo padlo suhljad.

Na splošno je problematično »črno« markiranje s Knafelčevimi markacijami. Na »črno« markiranih poti je več po hribovskih na desnem bregu Save. Na planinski poti Rakovica—Jošt je nad Zabukovjem nekdo markiral odcep slabše vzporedne poti, pred prihodom na kolovozno pot pa je narisal vmesne oznake z rdečo piko in belim kolobarjem, namesto da bi obnovil pravilne. Lepoto narave kvarijo tudi planinci, ki skozi gozdove lomijo ali zalomijo na pot viseče veje, namesto da bi jih porezali z nožem tik ob deblu ali pri tleh. Sicer pa so na pot raščene veje značilne za oceno dejavnosti pristojnih markacistov.

Medtem ko PD Kranj nima nobenega usposobljenega markacista, ki bi strokovno obnavljal oz. dopolnjeval markacije na planinskih poteh, je lani odprlo točkovno transversalo Storžič in vanjo vključilo tudi Potoško goro (ta točka v PV 7—8/89 ni navedena in torej ni res, da ni bilo potrebnih nobenih novih markiranj). Pot čez Potoško goro, ki se z obeh strani odcepi s prečne poti prek južnega pobočja, je bila samo neestetsko markirana, čeprav bi bila nadelava na zahodni strani ponekod nujna. Gora je do vrha redko gozdnata in teren kaže, da bodo planinci ob sestopu kmalu ugodili bližnjice do južne prečne poti in s tem znatno ogrozili mlado rast. Razumljivo je, da pot čez Potoško goro ni bila odprta v skladu s splošnimi načeli, ki so napisana v Priročniku za markaciste (izdala ga je Komisija za pota pri PZS leta 1988).

Opišem naj še dejanska stanja treh poti lani v začetku avgusta, to je sredi poletja!

1. Kdor se z gozdne ceste, ki pelje iz Dola (Sp. Jezersko) ob Zabukovškem potoku v pobočje pod M. Javornikom, povzpne na planinsko pot pod Stegovnikom, bo to pot težko našel. Steza prek gruščnatega plaza ni več vidna, južno od plaza pa se je zaradi posek (tudi dreves z markacijami) zelo zarasla. Takoj od plaza proti prelazu Fevče je prehod varen le tedaj, če je ozka steza prek strmega pobočja spomladaj očiščena. V takem stanju bi pot morali zapreti.

2. Na poti iz Kokre skozi Roblekov kot v Dolgo njivo je na jasi, kjer kolovoz zamenja steza, ta sprva prekrita z nanesenim gruščem, nato pa zaraščena z zelišči. Komur smer poti ni znana, bo iskal prehod, ker prva markacija na drevesnem deblu z jase ni vidna. Od hudourniške grape proti skalni polici prehod že znatno ovira ponekod razraščeno ruševje, ponekod pa naletene skalice.

3. Vedno bolj zanemarljiva postaja pot od Gospince do Kokre, zlasti od sedla dalje,

kjer je bila ozka steza prek pobočja po nepotrebnem vmesno markirana, nič pa očiščena nanesenega listja. Vse poti v območju Kravca in Kalškega grebena je leta 1984 prevzelo v vzdrževanje PD Onger Trzin, toda kvalitetnega vzdrževalnega dela medtem niso opravili.

Planinska društva, ki nimajo markacistov, naj bi jih zdaj poskušala pridobiti iz vrst predčasno upokojenih (tehnoški presežek). Tako rekreativno dejavnost bi jim brez dvoma priporočili tudi njihovi splošni zdravniki. Vzdrževanje planinskih poti po hribovju in srednjegorju daje potrebno telesno in duševno kondiciji — duševno z mislijo na delo, ki ga je potrebno opraviti. Angažiranje upokojencev je pozitivno tudi zaradi tega, ker ta dela lahko opravljajo v lepem vremenu med tednom.

K avanturističnemu kolesarjenju, čemur je uredništvo v PV 5/90 namenilo kar osem strani, imam samo eno pripombo: da naj PZS čimprej poskrbi za prepoved vožnje s kolesi po vseh markiranih planinskih poteh, ki so speljane po stezah.

Karel Bajd

ZLATA VREDNA AKCIJA

Dne 1. julija letos sem v Nedeljskem prebrala zares nadvse pohvalno akcijo, kakršne, mislim, še nikoli ni bilo. Prav gotovo gre pohvaliti predvsem PZS, predsednika Brvarja in sodelujoče v akciji »Iščemo najboljšo planinsko kočjo in najprijaznejšega oskrbnika«.

Planinska društva so prav gotovo finančno najbolj revna — in kar naprej dovolj bogata, da obnavljajo, vzdržujejo in urejajo svoja planinska zavetišča in domove. Vse to je predvsem povezano z entuziazmom in z veliko ljubeznijo do naših planin in gora. Največ dela naredijo seveda planinci brezplačno, ker imajo radi svoje planinske domove. Planinska društva honorarno in sezonsko v teh svojih planinskih domovih zaposlujejo v glavnem upokojence, takšne ljudi, ki imajo radi planine, nekoliko divje življenje in so zdravi, kajti delo v takih domovih pomeni garanje, da je kar naprej vse pospravljeno in kar naprej vse pripravljeno za sprejem cele gruče ljudi ali posameznih planincev, in da so dobre volje, prijazni, ustrežljivi, dobri kuharji, skratka, da s svojo naklonjenostjo do utrujenega popotnika kar naprej prek njih pošiljajo dober ali slab glas o sebi, o domu in o svojem planinskem društvu.

Zahtevno in odgovorno je tako delo, dostikrat osamljeno, saj ti ob slabem vremenu, ki ga je tudi letos že preveč, delajo družbo le črni vrani. To je delo, ki je revno plačano; ampak tem ljudem je

plačilo občutek sreče, da so visoko v gorah, kjer se sliši le mir in tišina, kjer skala ponuja srebro in zlato v odsevu lune in sončnih žarkov.

Predvsem želim reči, kako dobra je ta akcija: da se nekako dodatno k honorarju pohvali ljudi, ki skrbijo in delajo v planinskih postojankah in so vsak trenutek pripravljene ljudem, ki hodijo po planinah, pomagati.

Pišem tudi zato, ker je potrebno pri ocenjevanju planinskih domov vedeti, da ne gre šteti glasovnic, ampak število obiskovalcev; ponekod je namreč veliko obiska, drugod pa lahko izjemno malo, zato bo seveda tudi ocenjevalnih kuponov manj. Menim tudi, da bi se morala planinska društva in še bolj PZS zavedati, da je planinsko življenje tudi turizem. Povsod berem reklame in ponudbe za obisk in dopustovanje v zdraviliščih in krajih ob morju. »Pridite na dopust na pašno planino, med pastirje in krave, v dom tišine gorskega skalovja, kjer te od daleč vonja le gams« — take ponudbe pa še nisem zasledila.

Čprav je v gore mnogo težje znesti hrano in pijačo, je cena penziona zares konkurenčna, ko bo, kaže, zimski turizem precej usahnil, ker ni snega.

Mislím, da se je treba posebno zdaj potruditi s predstavitvijo letnega planinskega turizma, ko bo, kaže, zimski turizem precej usahnil, ker ni snega.

Kako pomirjujoče, sproščujoče deluje na utrujenega in živčno napetega človeka iz mesta mir na planini, s šumenjem vetra med drevjem, mukanjem krav z zvonci na vratovih, klic pastirjev in ne nazadnje pitje mleka ali malica z mladim sirom, ki ga poceni ponudi pastir! To je oddih in dopust za mestnega človeka.

Da pa je veselje ob igranju vaškega godca na diatonično harmoniko, petje in ples v planinski kočji čisto nekaj drugega kot v dolini ob priznanih ansamblih, je že marsikomu jasno.

Hvala za akcijo in vabim, da obiščete tudi našo Menino planino.

Marta,
oskrbnica v planinskem domu
na Menini planini

VARSTVENIKI ALI NERGAČI?

»Pot v idilčno zaostali primitivizmu« — tako je blo sredi letošnjega marca v poročilu o ustanavljanju konzilija za gradnjo ceste na Kravec zapisano v enem od ljubljanskih dnevnih časopisov. V istem članku je v nadaljevanju poudarjeno, da »se v zadnjem času pojavlja proti Kravcu prava gonja posameznikov, ki si hočejo z uničenjem tega izrednega smučišča služiti slavo branilcev narave«.

Ker gre za Krvavec, ki ga izredno dobro poznamo, moramo ponovno poudariti svojo zaskrbljenost in sprožiti alarm zaradi stanja na območju Krvavca (Zvoh, Tiha dolina, vrh Krvavca, Kriška planina, Gospinca, Lukenški graben) ter posebej omeniti deponijo tekočih goriv za delovanje naprav (vemo pa, da liter nafte uniči milijon litrov pitne vode). Zaradi tega se seveda zavzemamo za **ukrep popolne zaščite Dolgih njiv in Kalškega grebena**. Ob zamišljeni cesti na Krvavec bi naravovarstveniki in Zeleni posebej lahko pogosteje poudarjali, zakaj Slovenija tako kasni z obvezno uporabo neosvinčenega bencina, medtem ko o bio oljih za motorne žage menda sploh še ne razmišljamo, čeprav spada to že precej časa med prioritete in v ozaveščenost v razvitih alpskih deželah (na zadnji skupščini PZS pa taka opozorila niso našla niti zaznamka v zapisniku).

Poudarjamo, da so to že skrajna preventivna in opozorilna stališča izvršnega odbora in občnega zbora PD Kranj, ki združuje 3000 članov, kot tudi Gorenjskega meddruštvenega odbora planinskih društev in glavnega odbora PZS. Zato smatramo, da so taka smešenja v dnevnem časopisu škodljiva in lažniva. Prav tako nam ni jasna funkcija in odgovornost inšpekcijskih služb in drugih, ki slejkoprej dajejo odločbe in dovoljenja.

Ne nasprotujemo razvoju smučanja in rekreaciji delavcev, vendar bi se morali posegov v naravo lotevati razsodno in ekonomsko upravičeno ter na znanstvenih izsledkih in podlagah. Samo strokovni elaborati, ki bodo ekonomsko preverjeni, in strokovne razvojne študije naj odločajo o posegih v gorski svet. Sedanje načelo, da naj tisti, ki imajo voljo in čas za smučanje in dovolj velik vpliv v dolini, monopolo odločajo o posegih tudi v gorsko naravo v imenu tudi tistega dela množice, ki se bojuje za golo preživetje, naj bi takoj ovrgli in monopoliste onemogočili.

Tudi z vsebino članka »Krvavec, žičnice in zeleni« v Planinskem vestniku št. 6/90, str. 282 se ne moremo strinjati, ker se zavzema za staro prakso izgradnje in širitve visokogorskih smučišč, saj čudovitosti naših gorá ne moremo podrediti užitek trenutka; obdobje nasilja nad gorsko naravo je v zadnjih 30 letih pripeljalo do kritične točke onesnaženosti od ozračja do vodnih virov. Pa se hočemo še vedno igrati slepe miši! Gore kot naravna bogastva niso le stvar izbrancev ali poslancev, ki delujejo v imenu nedefiniranih ljudskih množic; obdobje nasilja nad gorsko naravo je v zadnjih 30 letih pripeljalo do kritične točke onesnaženosti od ozračja do vodnih virov. Pa se hočemo še vedno igrati slepe miši! Gore kot naravna bogastva niso le stvar izbrancev ali poslancev, ki delujejo v imenu nedefiniranih ljudskih množic; obdobje nasilja nad gorsko naravo je v zadnjih 30 letih pripeljalo do kritične točke onesnaženosti od ozračja do vodnih virov.

Zimske »paradiže« in užitke omenjamo le takrat, ko je na gori debela snežna odeja, ko je vsa nečista in oskrunjena narava pokrita, največji zagovorniki takih posegov pa so na gori najpogosteje le takrat, ko je tod smučišče. Članek v PV pa zavaja

in hoče biti advokatski za kršitelje zakonodaje kot tudi kodeksa planinstva. K sreči se ozaveščenost nove generacije z dr. Dušanom Plutom na čelu oblikuje in aktivira v dobro sedanosti in prihodnosti. Zato ga glede tega podpiramo, saj se je javno in aktivno spopadel z minulo agresivnostjo, pa tudi z nezakonitim uničevanjem gorskega sveta ter za dobro jutrišnjega dne.

Prav zaradi tega bi morala (ali bo morala) PZS vendarle oblikovati svojo komisijo za varstvo in zaščito planinskega okolja. Planinska društva namreč postajajo vse manj vplivna in bolj podrejena in vse pogosteje nas agresivnejše sile v trenutnih razpoložljivih uvrščajo med nergače, ki jim ne gre posvečati nikakršne pozornosti.

Komisija za varstvo okolja
pri PD Kranj

iz planinske literature

Paradoksalna eksistenca srečnega Sizifa

Slovensko planinsko (in še posebej alpinistično) potopisje se je v 20. stoletju, zlasti pa po 2. svetovni vojni, dodobra razmahnilo in se potrdilo ne le po dokumentaristično-pričevanjski, ampak celo po literarni strani. Resda so bili (ali so še) med planinskimi potopisji tudi pravi literati (npr. Janko Mlakar, Matjaž Kmecl) in normalno je, da od njih literarno uspešnost tudi pričakujemo; večina naših potopiscev pa vendarle pripada zelo pisarnemu spektru poklicev, a so številni med njimi izkazali velike izpovedovalne in upovedovalne sposobnosti (od poklicnega filozofa Klementa Juga, preko glasbenika Marjana Lipovška, profesorja Franceta Avčina, novinarja Zorana Jerina, pravnika Mihe Potočnika do, rekli bi, življenjskega »filozofa« Nejca Zaplotnika, če omenimo le nekatere). Kot pravi angleški pesnik J. Donne, da ni noben človek otok, tako lahko rečemo, da tudi nobena nova knjiga ne stoji sama zase, ampak vstopa v naravno povezavo s tradicijo, z že napisanim. To velja tudi za Manfredovo knjigo Ledeno sonce, s katero zdaj dopolnjujemo navedeni niz.

Za začetek naj povem, da je Marjan Manfreda, ki je seveda v gorah marsikaj doživel, znal ta doživetja bralcem pritegljivo in zanimivo predstaviti, mestoma pa se je približal že kar leposlovju (Prag večnosti). Potopisje je včasih težko ločiti od avtobiografije; negotova meja med obema tipoma proze poteka nekako tam, kjer se tehtata pot in oseba. Prevlada poti = potopisje, prevlada osebe = avtobiografija. Morda je ravno alpinistična (izpovedno-pripovedna) proza na tistem jeziku teht-

nice med enim in drugo. Zunanja pot se namreč v njej večkrat skrči na minimum, zato pa se tembolj poudari »notranja« pot (npr. duševne dileme ob skrajni eksistenčni ogroženosti v gorah); le-ta pa je gotovo pomembna prvina avtobiografije. Tako lahko vidimo v Manfredovi knjigi oboje: krajevno obarvane orise zunanjega sveta in v odlomkih prikazano življenjsko pot. Knjigo sestavlja 15 samostojnih potopisov, ki pa jih vendarle povezano doživljamo v razvidnem kompozicijskem loku od naivno-zagnane otroškosti (Prva hoja na Triglav) do težko preskušene človeške zrelosti ob bratrančevi smrti v steni (Prag večnosti).

Morda se velja ustaviti že ob »zgodbi« Prva hoja na Triglav. Seveda nas spomni na znano Mencingerjevo Mojo hojo na Triglav, a z opazno razliko: »Prva hoja« je neke vrste Manfredova iniciacija za gornika oziroma alpinista, »Moja hoja« pa je predvsem podoba o pisateljevi poti skozi življenje, vrh, ki ga pisatelj doseže, pa ni Triglav, ampak knjiga sama. V »Prvi poti« gre za realno pot, v »Moji hoji« pa ob realni poti književnih oseb za simbolno-literarni pomen.

Posebej kaže omeniti obsežnejši potopis Ledeno sonce, ki že z naslovom vzbuja paradoksalne občutke ob mešanju nasprotij (prim. ob tem Kovičev zbirko pesmi Ogenjvoda!). V Lednem soncu prikaže Manfreda svojo prvo pot v Himalajo, odpravo na Makalu leta 1972, ki se ni končala z osvojitvijo vrha; v epilogu pa je podan še končni uspeh tega neznanstvega truda, vzpon na Makalu (8475 metrov) tri leta pozneje. V zvezi s tem dosežkom je vredno zapisati zaključek potopisa: »Jaz pa sem tedaj postavil svetovni rekord: osvojil sem dotlej najvišji vrh brez dihanja dodatnega kisika iz bombe.«

V prijetnem kramljanju z naslovom »V severni steni Matterhorna« se Manfreda dotakne dilematičnega plezalčevega duševnega stanja pred vstopom v steno in ga oriše takole: »Rad bi pobegnil, rad bi prišel izpod oblasti te stene, vendar ne morem več; rad bi se obrnil, vendar ne najdem primerne vzroka; rad bi zbežal v dolino, vendar nimam niti zase nobenega opravičila in ne za tiste, ki gredo skupaj z menoj; rad bi si pojasnil, čemu sploh grem v goro in v steno, v nevarnost in v neudobje, vendar si nikoli ne morem dovolj prepričljivo — pa vendar nikoli ne odneham in nikoli ne obrnem koraka.«

V spisu »Pod vrhom sveta« Manfreda suggestivno upodobil svoje sodelovanje v ekspediciji na Mount Everest leta 1979. Ker je nanjo odšel »z najvišjim ciljem« (»vse, kar bi bilo manj kot vrh, bi bil zame neuspeh«), je Manfreda ta »Pod vrhom« nedvomno močno prizadel.

V potopisu Stena smrti je avtor mikavno orisal vzpon po severni steni Eigerja (»Tak je ta Eiger na svoji severni strani: če je vreme lepo, splezajo njegovo severno steno celo povprečni plezalci, če je slabo, ne pridejo iz nje niti najboljši med različnimi.«).

V utrinku, meditaciji, izpovedi s pomenljivim naslovom »Rob življenja, rob smrti« se seznanimo s prelomnim trenutkom, ki ga doživlja alpinist med biti in nebiti. Manfredova knjiga, ki jo bogaté lepe barvne fotografije, je imenitno branje za vse, ki jih zanimajo gore in ljudje v boju z njimi, a tudi za tiste, ki skozi alpinistovo početje doživljajo intenzivno stopnjo človekove bivanjske pustolovščine. Kot vsaka dobra alpinistična knjiga nam tudi Manfredova prikaže široko paleto možnosti, kaj alpinizem sploh je: vrhunski šport, uveljavljanje jaza, osvajanje »nekoristnega sveta«, tip nevarnega življenja, izzivanje usode, stik s transcendo ali variacija srečnega Sizifa, ki (namesto skale — božje kazni) po lastni volji nenehno usmerja svoje telo in svojega duha navzgor.

Andrijan Lah

Slovenske planinske koč

V zbirki Sprehodi v naravo, ki jo izdaja Cankarjeva založba iz Ljubljane, je (menda) kot 23. zvezek izšla priročna knjižica »Slovenske planinske koč« Kazimirja Rapoše. Gre za izbor (kajpada subjektiven, kot je pač vsak izbor) izmed kakšnih 150 slovenskih planinskih postojank, kolikor jih premorejo slovenske gore in gričevja. Do takšne selekcije je moralo priti, ker imajo knjižice iz te zbirke pač le po 80 strani, manj kot eno stran pa opisu in fotografiji vsake planinske koč vendarle ni mogoče posvetiti.

Kot pojasnjuje avtor v uvodu, je v knjižici za planinski nahrbtnik zelo priročnega formata zbranih nekaj osnovnih podatkov o 76 bolj ali manj znanih in bolj ali manj privlačnih planinskih postojankah v slovenskih gorah. Kriteriji za izbiro so (kot piše avtor) seveda različni, »od regionalnega (zajeti so vsi gorati in hriboviti deli Slovenije, ki premorejo koč), praktičnega (koča naj bi bila že sama po sebi vabljen cilj), estetskega (kočo čim bolj predstaviti s fotografijo), do tistega popolnoma subjektivnega, da mi je pač bila ta koč ob številnih potepanjih po naših gorah všeč, kaka druga pa ne«. — Ob vsakem opisu koč je seveda navedeno njeno »uradno« ime, nadmorska višina (ki jo je avtor vzel iz knjige Jožeta Dobnika Vodnik po planinskih postojankah v SR Sloveniji), kratka zgodovina nastanka koč, upravljalac, čas, v katerem je odprta, in še kakšen koristen podatek. Navedeni so tudi nekateri dostopi do vsake koč, predvsem tisti iz bolj znanih izhodišč, ki

jih uporabljaja največ izletnikov, in najzanimivejše ture iz koč.

Planinske postojanke v Rapoševi knjižici so razvrščene tako, da so posamezna območja označena s pasico določene barve: vsaka gorska skupina ali prezedel Slovenije je označen z drugo barvo, tako da je orientacija v knjigi karseda preprosta.

Kdor torej hoče imeti kar precej osnovnih podatkov o planinskih kočah in njihovi okolici, kdor hoče imeti zbrane ideje za planinske izlete, naj si preskrbi brošuro Slovenske planinske koč: še preden bo prišel do svojega planinskega cilja, ki si ga bo izbral, bo že dokaj natančno vedel, kam gre in kaj lahko (vsaj kar zadeva naravno okolje) tam pričakuje.

M. R.

10 let šole v Manangu

Ob 10-letnici šole za gorske vodnike v Manangu v Nepalju je (verjetno v Ljubljani) izšla brošura neznanega avtorja in neznanega založnika »Deset let šole za gorske vodnike v Nepalju«, ki naj bi bila — kot je zapisano v besedilu — namenjena predvsem (ali vsaj velik del) seznanjanju slovenske in svetovne planinske javnosti s takšnim delovanjem slovenskih alpinistov.

Oče in idejni vodja šole v Manangu pod Anapurnami je bil Aleš Kunaver, ki je že leta 1969 po slovenski odpravi na Anapurno najresneje premišljeval o takšnem usposabljanju višinskih nosačev, »od katerih nekateri niso znali navedati niti derez, mnogi pa so imeli cepin prvič v rokah«. V šoli usposobljeni Šerpe, ki so v Himalaji najštevilnejše žrtve gorā, med drugim tudi zato, ker ne poznajo vseh skritih nevarnosti in ker se jim ne znajo izogniti ali se jim postaviti po robu, bi lahko enakopravno sodelovali na alpinističnih odpravah in poleg tega vodili vse številnejše trekinške skupine po tamkajšnjih gorah.

Potem ko so z jugoslovanskim denarjem zgradili v Manangu stavbo in deloma uredili okolico, so se začeli tečajji za gorske vodnike (prvi pa je bil celo eno leto pred otvoritvijo šole). Na dosedanjih devetih tečajih je bilo 282 tečajnikov in 28 inštruktorjev, večinoma iz Slovenije.

Seveda so v brošuri, ki je izšla ob 10-letnici šole, navedene številne težave, ki jih poskušajo premagovati tako upravitelji iz Nepala kot tudi idejni vodje iz Slovenije. Stavba, v kateri je šola internatskega tipa (v bližini pa je letališče in tudi majhno hidrocentralo na bližnji reki nameravajo zgraditi), ni bila nikoli dokončana in propada še hitreje, kot bi že sicer, zato so nujna popravila, za katera pa ni dovolj denarja. Obstaja zamisel (o tem je pisal tudi Planinski vestnik), da bi šola tisti čas, ko v njej ne bi bilo tečajnikov, obratovala kot nekakšno trekinško središče in pen-

zion, diplomirani slušatelji in naši inštruktorji pa bi udeležence trekingov vodili po gorah, potem ko bi v šoli-penzionu opravili gorniški tečaj (če bi bil seveda potreben). Alpinisti iz drugih držav bi hoteli imeti v Manangu nadaljevalne tečaje za nepalske (in druge) gorske vodnike, če se tega ne bi lotili Slovenci, mi pa se ne moremo, ker za to ni denarja.

Tako se začenja vse skupaj vrteti v začaranem krogu, iz katerega bi želela pomagati tudi pričujoča brošura. Besedilo v njej je v slovenskem in angleškem jeziku, nekateri dokumenti pa so faksimilirani v nepalski pisavi. Nemara bodo v domačih premožnejših podjetjih in tudi v kakšni slovenski uradni ustanovi prišli do tega, da bi bil možen nekakšen prodor Slovenije na tuje tudi po takšnih poteh, kar velja še posebno za turistične organizacije, državne, družbene in zasebne. Upati je mogoče, da so neznani založniki razposlali brošure na prave naslove.

M. R.

Knjigi o rožah

Čisto pravi čas, tik pred začetkom glavne planinske sezone, letošnja pomlad, sta v slovenščini izšli dve lepi in za ljubitelje narave koristni knjigi o rožah. Pri Državni založbi Slovenije je izšla fotomonografija Luke Pintarja »Rože na Slovenskem«, pri Cankarjevi založbi pa priručnik »Alpsko cvetje« Wolfganga Lipperta.

Luka Pintar, po poklicu otroški zdravnik, se je kot ljubiteljski fotograf zapisal slikanju rož in knjiga, ki je pred nami kot plod te njegove dolgoletne ljubezni, je hkrati izjemno lep album umetniških fotografij in izčrpen priručnik o naravni slovenski flori. V njem je namreč zbranih več kot tristo barvnih posnetkov rož iz vseh naših pokrajin — gorskih, gozdnih, travniških, močvirskih, kraških... Vse so slikane na naravnih rastiščih in avtor se je vselej potrudil poiskati jih v najlepšem cvetu in najprimernejši svetlobi. Obiskoval jih je v vseh letnih časih, v jutranjem in večernem soncu, in zmerom je znal poiskati in ujeti v objektiv tisto, kar je na njih najlepše: posebna odlika posnetkov Luke Pintarja je občutek za detajl. Kljub temu izrazito umetniškemu pristopu pa je zmerom čutili tudi široko naravoslovno znanje, saj so vsi ti detajli ne samo najlepši, ampak hkrati tudi najrazličnejši in je za poznavalca rastlina na sliki zmerom razpoznavna.

Za tekstovni del knjige je poskrbel naš znani botanik dr. Tone Wraber in tudi temu ni kaj očitati. Podpisi k slikam, ki so urejene po obarvanosti cvetov, dajejo vse potrebne podatke, po zaslugi katerih je knjiga uporabna kot priručnik, hkrati pa jih poživljajo še zgodbe, ki so se o posameznih cveticah spletle v našem ljudskem izročilu in kulturni zgodovini. To so

res živi in privlačni portreti rož v sliki in besedi; v strokovnem dodatku pa so predstavljene rastline razvrščene v veljavni botanični sistem.

Esejistični uvod v knjigo izdaja še tretjega zaverovanca v naše naravno bogastvo, dr. Matjaža Kmecla. Da pa bodo to bogastvo lahko spoznavali in uživali tudi drugod po svetu, bosta kmalu izšli še angleška in nemška varienta Rož na Slovenskem.

V vseh pogledih zgledno pripravljeno knjigo sta notranje uredila Rado Flegar in Vili Vrhovca, oprema pa je delo Vilija Vrhovca. Fotomonografijo je natisnila tiskarna ČGP Delo.

Ljubezen do narave, skrb zanjo in zavzetost za njeno varovanje in ohranitev so vse bolj značilnosti našega vsakdanjega življenja, ki se kažejo na različnih področjih, tudi v knjigotrstvo. To dokazuje tudi nova izdaja Alpskega cvetja; prva izdaja je hitro pošla na našem knjižnem trgu in se je zato Cankarjeva založba odločila za ponatis.

Gre za priročnik žepnega formata, ki ga je napisal znani nemški botanik Wolfgang Lippert in predstavlja vodnik med gorskimi rožami, ki rastejo v obsežnem alpskem svetu. V knjigi je 420 barvnih fotografij, posnetih izključno na naravnih rastiščih, ki prikazujejo značilno obliko rastlin in vseh njihovih delov. Poleg njih je še 160 botaničnih risb, ki prikazujejo posamezne značilnosti rastlin (cvetove, stebela, liste, plodove) in znake, po katerih razlikujemo sorodne vrste. Zaradi lažjega določanja je vseh opisanih 600 alpskih cvetic razvrščenih v knjigi po barvi cvetov: barvne fotografije in opisi, ki so ob straneh, so enako obarvani kot cvetovi obravnavanih rastlin in strani so ob robu označene z modrimi, rdečimi, belimi in zelenimi znaki, vidnimi tudi na zaprti knjigi. Kratki in razumljivi opisi pri vsaki barvni fotografiji seznanjajo bralca z obliko, rastiščem, s časom cvetenja in razširjenostjo rastlinske vrste, hkrati pa so omenjene tudi podobne vrste. Poleg tega pa kaže 40 zemljevidov območja razširjenosti nekaterih redkih ali manj razširjenih rastlinskih vrst.

Ker imajo botanično neizkušeni ljudje največkrat precej težav z določevanjem rastlin, poskuša priročnik o alpskem cvetju odpraviti te težave z zelo enostavnim in hkrati učinkovitim določevalnim ključem: kot smo že zapisali, so vse obravnavane alpske rastline razvrščene v knjigi po barvah cvetov, opisi in fotografije pa so tiskani na straneh, obarvanih enako kot cvetovi. To je novost, prednost in odlika tega priročnika, saj s pomočjo tega določevalnega sistema tudi botanični začetniki zlahka spoznavajo in določajo alpsko cvetje. Priročnik vsebuje tudi najpomembnejše podatke o vegetacijskih pasovih in

alpskih rastlinskih združbah, ki so nujni za boljše poznavanje alpskih rastlin in ne navadnih življenjskih razmer, v katerih uspevajo.

Ljubitelji narave in gora se bodo lahko s priročnikom prav nadrobno orientirali po vegetaciji gorskega sveta in se še bolj zavzeli za njegovo varovanje in ohranitev. Knjigo sta prevedla in priredila Milan Lovka in Tone Wraber.

(Knjiga '90)

Gorniški slovar

V gorniški založbi Rother v Münchnu je z lansko letnico izšel štirijezični gorniški slovar (nemško-angleško-francosko-italijanski), ki ga je sestavil Rudolf Weiss s sodelavci. Besede so nanizane na 452 straneh formata 15,5 × 11 cm, kupiti pa ga je mogoče za 44,80 marke.

Seilschaft-rope party-cordée-cordata — tako se v štirih jezikih, v katerih je sestavljen ta slovar, imenuje naveza. Takšen slovar je bil gotovo prepotreben, kajti babilonska besedna zmeda naših najbližjih prednikov (in še koga pred tem) ni prizanesla niti alpinistom in drugim gornikom. Človek se doslej v tej zmedu skorajda ni mogel znajti, kajti pomagati si ni mogel niti s poprejšnjim splošnim znanjem tujih jezikov, niti z leksikoni, saj gre za besedni zaklad, ki ga ljudje v drugih okoljih komajda kdaj uporabljajo.

V štiri bloke so avtor in njegovi sodelavci iz treh alpskih dežel razdelili knjižico. V vsakem so pojmi enega jezika razvrščeni po abecednem redu in v prevodu predstavljene v ostalih treh jezikih. V teh blokih so menda prav vsi izrazi, ki jih uporabljajo v planinskem izrazoslovju, tudi nekateri nekoliko arhaični in razmeroma malo znani. Vse skupaj je zamotano v soliden plastični ovoj, tako da je knjižico mogoče vzeti s seboj v tuje hribe ali tja, kjer je mogoče pričakovati gornike iz tujih dežel. Knjiga je težka komaj kakšnih 30 dekagramov — toliko torej kot kakšen drug vodnik.

Kot je slišati iz zelo zaupnih krogov, pripravljajo tak slovar slovenskih gorniških izrazov tudi pri nas, izšel pa naj bi ob stoletnici slovenske planinske organizacije. Kdorkoli ga že sestavlja, ima zdaj v tem štirijezičnem slovarju nekakšen zgled, kakšne besede bi bilo treba (tudi) upoštevati.

Igre med potjo

Kaj storiti, če bliski parajo nebo in če grmenje stresa planinsko kočjo ali če se je vnelo kurje oko in je treba vsaj en dan ostati v planinskem domu? Igrati se je treba! Tistim, ki tako mislijo, je gorniška založba Rother iz Münchna ponudila knjigo Ulrike Aldebert »Igre med potjo«

(Spiele unterwegs) in ji dala podnaslov »Za majhne in velike gornike«. To je knjiga s 136 stranmi in 21 ilustracijami Sebastiana Schranka, ki je skupaj s kompletom igralnih kart (narisal jih je avtor ilustracij) v polivinilnem ovitku formata 11 x 15 centimetrov. Knjigo je mogoče kupiti za 19,80 marke.

V tej knjižici je vrsta iger za otroke in odrasle. To so igre, ki pomagajo odpraviti nasilnost, ki obogatijo sicer dolgočasne planinske večere v kočah in ki spodbujajo ustvarjalnost. Hkrati so to igre, ki otrokom odganjajo strah pred potovanjem v gore in jih seznanjajo z osnovami in tehnikami gorništv. Naposled je mogoče v knjigi zbirati žige koč in gorskih vrhov, kar vpliva na gorniško moralno nekaterih.

Ulrike Aldebert je svojo zbirko iger razdelila v pet skupin: igre med potjo, igre okoli koč, živahne in mirne igre pod streho planinske koč in posebne igre za igralske zasvojenca. Priljubite so ilustracije Sebastiana Schranka, ki pogosto parodira situacije v planinski koči in vpleta v to oskrbnike koč. Poleg tega lahko otroci, mladostniki in odrasli testirajo svoje gorniško znanje. Nanizana so vprašanja o osebnostih, zgodovini, geografiji, literaturi, tehniki in plezanju. Avtor tega dela Walter Theil je izbral takšna vprašanja, da zaradi njih ni izgubljena rdeča nit knjige, namenjene igram. Nekaj posebnega je naposled komplet igralnih kart v ovitku.

Nemara bi lahko na kaj podobnega kdaj pomislila tudi Planinska založba Slovenije (ali pa kakšen drug založnik): to bi bil nekakšen Veselja dom za planinsko rabo.

Nova karta Karakoruma

Švicarska ustanova za alpsko raziskovanje (SSAF) je konec letošnjega maja izdala novo tribarvno karto Karakoruma na dveh listih. Kartirana površina zajema območje približno 470 km² in pokriva alpinistično najatraktivnejše predele. Zemljevid je v merilu 1 : 250 000.

Podlage za novo karto je v več letih izdelal Poljak Jerzy Wala iz Krakova, to pa so v Švici kartografsko obdelali in natisnili. Na tribarvni karti s plastnicami je navedenih več kot 2500 imen in več kot 1500 višinskih podatkov. Poleg tega je na zemljevidu narisanih veliko cest in poti ter številni podatki o infrastrukturi območja Karakoruma. Vsa na karti vnesena imena so na hrbtni strani našeta po abecednem redu.

Karta je omejena z gorskimi prelazi Khora Bhurt, Khunjerab, Aghil in Karakorum, nadalje z reko Shyok in s kraji Leh, Khapsalu, Skardu in Gilgit.

Oba lista karte je mogoče naročiti pri založniku (Schweizerische Stiftung für Alpine Forschung, Binzstrasse 23, CH-8045 Zürich) ali ju kupiti v knjigarnah za 29 SFr.

društvene novice

In memoriam: Vinko Okorn

Letošnjega marca je smrt izrgala iz planinskih vrst PD Viharnik Vinko Okorna, ki je menda bolj kot vse drugo ljubil planine, zanje žrtvoval svoj prosti čas in prispeval za ohranitev vsega, kar dajejo lepega. Pla-

nince in prijatelje, ki smo ga pospremili k počitku na Žalah v Kamniku, njegovem rojstnem kraju, je zelo razveselila pobuda njegovega planinskega tovariša, da nas popelje po njegovih najljubših planinskih poteh. Kot prvo je izbral turo na Kamniško sedlo in na Brano, kamor je Vinko najraje hodil. Med večurno hojo so se vračali spomini tistih, ki nas je vodil po poteh in gorah doma in na tujem, ki smo z njim po planinsko silvestrovali na Rožniku, na Katarini ali ko nas je povabil v svojo počitniško hiško na Katarini, v svoj Pajčitov hram. V vrste Viharnikov se je z ženo Miro vključil pred leti, vendar je kljub temu še naprej ostal zvest PD Ljubljana-Matica.

Planinam je posvetil vsak svoj prosti čas in je v gore odhajal tudi sam. Če se mu za turo, ki jo je razpisal, pod uro na ljubljanski železniški postaji iz tega ali drugačnega vzroka ni nihče pridružil. Tako je več kot 50 let prijateljeval z gorami. Rojen v Duplici pri Kamniku je Vinko Okorn že kot mlad fant začel zahajati v planine. Član planinskega društva v Kamniku je postal leta 1936. Mladega delavca iz tovarne usnja (tedanji Knaflič) so sleherni soboto planine vabile v svoja osrčja. S prijateljem Fonzo sta imela v najemu pastirsko kočico in tako je bilo območje Male in Velike ter Gojške planine njun drugi dom. Najraje je Vinko hodil na Kamniško sedlo in naprej po grebenih. Ker je poznal sleherni kotiček Savinjskih Alp in Grintovce, je nešteto ljubiteljev gor in svoje najbližje vodil po njih in jim vcepil ljubezen do lepote, ki se tod vsak trenutek ponujajo v izobilju. Osebnostni skromen, vztrajen, pogumen, tovariški in poln zvestobe nam je posredoval večšine planinarjenja, tehniko obvladovanja najrazličnejših težav in problemov v gorah.

Vojna vihra niti njemu ni prizanašala. Posledice mučenja v begunjskih zaporih je celil v planinah. Takoj po vojni se je vključil v obnavljanje planinskih koč; na Kredarico sta s prijateljem že septembra 1945. leta odnesla veliko ploščevino za streho. V petdesetih letih je bil meteorolog in oskrbnik na Krvavcu, številni pla-

ninci pa se ga spominjajo kot oskrbnika v Vratih.

Ko se je ustalil kot direktor gostinskega podjetja Šestica v Ljubljani, je ljubezen do planinarjenja prenašal na svoje sodelavce — gostince. Očaka Triglava in sploh Julijce je še posebno ljubil. Vsaj enkrat, včasih pa celo večkrat letno se je povzpel na Triglav, več kot deset let pa se je ukvarjal z organizacijo vsakoletnega pohoda »Sto gostincev na Triglav«. Prijateljval je z Jožo Čopom in na njegov grob peljal vsakogar, ki se je udeležil njegove ture od Valvasorjevega doma pod Stolom do Planine pod Golico. Veliko nam je pripovedoval o Čopu, o njegovih vzponih, obnašanju in domislicah.

Polnega načrtov za akcije in vedno pripravljene svetovati pri snovanju planinskih aktivnosti je izdalo srce. Mnogo obljub, želja in ciljev mu tako ni bilo dano uresničiti. S poti na Kaniško sedlo in Brano smo mu Viharniki okrasili grob s prelepim planinskim cvetjem in z dogovorom, da ga bomo obiskovali pod planinami na kraju, ki si ga je izbral za svoj zadnji počitek.

Tone Tekavec (Informator)

V spomin Nežki Jocič

Gore so bile praznično umite po pomladnem naluvo, ko je zvon Sv. Jakoba pod Storžičem na prvo nedeljo v juniju odzvanjal v slovo Nežki Jocičovi, učiteljici iz Osnovne šole Matija Valjavec v Preddvoru. Na njeno zadnje

potovanje jo je pospremila množica krajanov, stanovskih kolegov, bivših učencev in planinskih prijateljev.

Pokojna Nežka je bila nadvse vestna in priljubljena učiteljica. Bila je izjemna osebnost, polna poštenosti, pravičnosti, dobrote in ljubeznivosti. Vse svoje notranje bogato življenje je posvetila vzgoji mladine.

Njena velika ljubezen je bila narava in še posebno naše gore. To jo je že zgodaj pripeljalo v planinske vrste. Ko je PD Kranj v šestdesetih letih začelo organizirano delati z mladino, se je tudi Nežka takoj pridružila. Postala je eden od glavnih stebrov mladinskega in pionirskega odseka in to ostala vse do upokojitve.

Pod njenim mentorstvom je nastala na preddvorski šoli močna planinska skupina, ki je služila kot vzor organiziranja osnovnošolske mladine v okviru celotnega društva. Svojim varovancem je odkrivala skrivnostne lepote narave. Z njimi je preromala po dolgem in počez slovenske gore od Triglava do morja. Sodelovala je na številnih planinskih pohodih in proslavah,

prirajala razstave, pomagala pri organiziranju planinske šole, vodila sestanke in nobeno zimo s svojimi učenci ni pozabila tudi na lačno divjad in ptice. Vse pa je opravljala z njej lastno vestnostjo in ljubeznijo.

Ko se je pred leti upokojila, je vodstvo planinskega krožka prepustila svojim kolegom, še naprej pa je ostala marljivi član upravnega odbora društva. Povsod je rada pomagala, če je le mogla, žal pa je gore lahko le še gledala s svojega vrta in se predajala spominom.

Planinska organizacija se ji je za njeno delo skušala odolžiti s številnimi priznanji, nam, njenim kolegom in prijateljem, pa ostaja kot svetel vzor dobrega človeka.

Franci B.

In memoriam: Miro Malgaj

V maju, mesecu cvetja in mladosti, je odšel na zadnjo pot naš Miro Malgaj. Med zasavskimi planinci je bil znan kot uspešen in prizadeven gospodar planinske kočice na Kopitniku. Po

naravi je bil tih in skromen človek, ki je zavračal hvalnice in časti za uspešno delo v planinski organizaciji.

Rojen je bil leta 1921 v Trbovljah. Življenjska pot ga je kmalu po osvoboditvi pripeljala v Rimske Toplice, kjer je delal v medicinski stroki v vojaškem zdravilišču, kasneje tudi v Laških toplicah.

Po ustanovitvi Planinskega društva Rimske Toplice leta 1953 se je vključil v naše vrste in začel aktivno delovati v planinstvu. Njegovo področje je bilo planinsko gospodarstvo, zato ga najdemo pri vseh akcijah društva, ki je obnavljalo Zavetišče na Kopitniku in ga preurejalo v kočico, kakršna je danes. Teh akcij ni bilo malo, kajti dom smo obnavljali izključno z lastnimi sredstvi, pridobljenimi z obratovanjem zavetišča. Obnova je tekla 20 let, in to tako postopno, da je v isti stavbi vseskozi obratovalo zavetišče. Oskrbovanje zavetišča in od leta 1975 kočice je bilo zasnovano na prostovoljnem delu zavzetih planincev. Organizator in duša obratovanja je bil Miro, ki je poleg osebnega dela še z mnogimi domiselnimi prijemi privabljal planince na Kopitnik.

Še ena značajska poteza je bila za Mira značilna. Vztrajal je v ohranjanju naravnega in prvobitnega okolja, zlasti pri planinskih objektih. Bil je občutljiv za vse, kar je krnilo naravno harmonijo gorskega sveta. Tako smo tudi po Mirovi zaslugi ohranili na Kopitniku — vsaj v okolici kočice — vse značilnosti prvobitne podobe tega predela našega gorskega sveta.

V zasavskem MDO je deloval ob njegovem ustanavljanju, pa tudi kasneje, ko je kot gospodar kočice tesno sodeloval z vsemi društvi v Zasavju. Bil je resnobne narave, a v duši mehak in prijeten planinski tovariš. Sam je rad zahajal v sredogorje, a šel je v družbi prijateljev-planincev tudi na visokogorske ture. Takrat se je pokazala vsa njegova planinska širina. Gorskega sveta ni le občudoval, podoživljal ga je in se z njim stapljal. Bil je vesel in srečen, če je videl mladega človeka, kako se razvija v planinca in varuha vsega naravnega. Za prijatelja se je ogrel šele, ko je videl, da tak človek z deli potrjuje svoj vstop v planinske vrste. Zato je bil priljubljen med nami in med vsemi, ki dejanja cenimo bolj kot lepe navdušujoče besede.

Tak bo ostal Miro v spominu nam vsem v društvu in v širši slovenski planinski javnosti.

Leopold Pavčnik

Kapela na Molički peči

Zbrali smo se na Molički peči, tu pod Ojstrico, simbolom Savinjskih planin, da prisostvujemo svečanemu trenutku — posvetitvi nove kapelice Cirila in Metoda. Kapelica je nova, zgrajena na temeljih prejšnje, vidna očem željnih lepote planin in vernikom daleč naokoli. Ta prostor, ki ga sestavljajo kamnite palice in gorske trate, bogato obložene s cvetjem, že nekaj stoletij vabi domačine z Luč, Solčave in drugod k delu in počitku. Tu so bile zgrajene ovčarske stajle, pastirske bajte, prvi slovenski planinski Kocbekov dom v Savinjskih planinah leta 1894 in tu je bila zgrajena prva kapelica Cirila in Metoda 1898. leta.

Od tistih dni se je podoba življenja tu v planini spremenila. Mnogoštevilne ovčje trope je zamenjala le peščica ovac in govedi. Vidni so le ostanki planšarske bajte in Kocbekovega doma, na Korošici pa je velik planinski dom za domače in tuje gornike. Štiri desetletja pa ni bilo slišati zvonjenja z Moličke peči, da bi oznanjalo pot v planino.

Spominjam se tistih dni in podoba tega kraja in srečanij bo vedno v meni. V vasi je bilo že nekaj dni čutiti vznemirjenje, kdo bo šel na božjo pot na Moličko peč. Zgodaj zjutraj je bilo po vasi slišati okovanke in pravi planinci so imeli dolge planinske palice. Jutro nas je dohitelo že na Ravnah, prešerne vriske pa smo zaslišali na Jerzeca. Ko smo prišli čez prag pod Velikim vrhom, smo zagledali skupine, ki so hitele iz drugih krajev h kapelici. Nekateri so nosili bolj prazne kot polne že obrabljene nahrbtnike. V njih ni bilo bogate hrane — največkrat le dodatna oprava, pruštah ali ovčja koža za primer slabega vremena. Mašo smo spremljali na prostem, kar je pod ostenjem, visoko nad

dolino Robanovega kota, dajalo posebno svečano obeležje. Po opravljenem obredu se je večina podala še na planinsko pot. Nekateri so se povzpeli na Ojstrico, drugi na Veliki vrh, veliko njih do Doma na Korošici, nekateri pa s pastirji za živino po borovju.

S postavitvijo kapelice je ponovno napolnjen prostor Savinjskih planin s podobo slovenskega planinstva, ki se je rodilo tudi tukaj v prejšnjem stoletju iz potrebe ljudi, da živijo s svojo zemljo, s svojo planino in tudi z njo verujejo.

Ta podoba tega prelepega kraja naj ostane nam in bodočim rodovom v trajno skrb. Vsem danes tukaj zbranim planincem, vernikom, sovaščanom, posebno pa škofu Krambergerju in številnim duhovnikom želimo srečno dobrodošlico, gospodu Gračnerju iz Luč in vsem drugim pa iskrena hvala za ves trud pri postavitvi kapelice in ohranitvi kulturne, planinske in verske dediščine.

Molička peč, 8. 7. 1990.

Franc Berginc
PD Celje

Voščilo za jubilej

Mihi Finžgarju, dolgoletnemu predsedniku PD Radovljica, ob 70-letnici iskreno čestitajo in želijo še mnogo let v zadovoljstvu radovljiški planinci.

Plezanje za stavo — nad morjem

Dogodek je sicer časovno odmaknjen za tri mesece, vendar je kljub temu aktualen in predvsem poučen: več kot dve uri sta mlada Domžalčana visela približno 20 metrov pod vrhom stometske stene med Fieso in Piranom, iz objema stene pa so ju rešili koprski poklicni gasilci, ki so se do fantov spustili z vrvjo. Tako se je srečno iztekel nepremišljen poskus štirih fantov, ki so se za stavo lotili plezanja strme flišne stene nad morjem.

Tisto prvo letošnje junijsko soboto zvečer so se štirje fantje iz okolice Domžal in Ljubljane sprehajali po poti od Fiese proti Piranu, ki gre ob morju. Zagledali so se v stometsko steno, jo premerili z očmi in za pivo stavili, kdo jo bo prej preplezal. Ze po desetih metrih je prvi odnehal, ker se mu je fliš krušil pod prsti. Tudi druge tri je nagovarjal, naj odnehajo, vendar ga ni nihče poslušal. Dvema je podvig celo uspel, četrti pa se je zaplezal v neprehodnem delu stene in obličal približno 20 metrov pod vrhom, ko naprej ni mogel, nazaj pa si zaradi sirmne stene ni upal. Z vrha se je proti njemu spustil eden od kolegov, prišel dva metra do njega in ga poskušal za majico potegniti navzgor, vendar sta na koncu koncev oba obvisela v steni. Fantje pač niso videli drugega izhoda, kot da je eden od dveh, ki sta bila že iz stene, šel do bližnje hiše, poklical na pomoč miličnike, ti pa koprskce poklicne gasilce, ki so oba »plezalca« potegnili na vrh. Na kraj dogajanja je prišel tudi dežurni zdravnik, ki je pri zaplezanem ugotovil manjši šok, dva od amaterskih alpinistov pa sta bila povsem na koncu z močmi.

23. zbor planincev PTT Slovenije

Organizator letošnjega, že 23. zbora planincev PTT Slovenije je bilo PD PTT podjetja Celje, ki je hkrati praznovalo okrogel jubilej svojega plodnega delovanja — 20-letnico obstoja. To je sicer najmlajše planinsko društvo med slovenskimi PTT organizacijami, vendar je že ob svoji ustanovitvi pred 20 leti štelo kar 177 članov. Organizatorji so zbor izredno dobro pripravili, posrečena pa je bila tudi izbira kraja: Celjani so se odločili za planinski dom na Resevni. Dom sicer leži na skromni nadmorski višini 641 (ali 645) metrov, vendar je okolica čudovita, saj se od tod odpira prekrasen pogled na okoliške vrhove in še posebno proti Svetini in Celju. Tod mimo vodi Savinjska planinska pot, zato je Resevna ena od najbolj obiskanih postojank v okolici. Dom oskrbuje PD Šentjur, ki je na Resevni že leta 1953 zgradilo skromno zavetišče, sedanji dom pa so začeli graditi leta 1961. Stoji na gozdni jasi sredi zelenja, odmaknjen od dolinskega hrupa in je idealna točka za ljubitelje miru in za gobarje.

Planincem, ki so organizirali zbor PD PTT Slovenije, vreme ni bilo naklonjeno. Četudi je sprva kazalo, da se bo v nedeljo, 10. junija, zvedrilo, je ves dan silovito deževalo, tako da se planinci na Resevno večinoma niso podali peš, kot so nameravali, temveč so se tja peljali s kombiji in drugačnimi avtomobili, sicer bi bili premočeni do kože. Vendar niti tako slabo vreme ni pokvarilo dobrega planinskega razpoloženja. V tesnem domu se je zbralo več

kot sto ptt delavcev-planincev iz malone vseh slovenskih ptt organizacij, največ pa je bilo seveda Celjanov. Zbora so se udeležili tudi najvišji predstavniki slovenskih ptt organizacij, v imenu PZS pa podpredsednik Jože Dobnik. Na Resevni so bili ta dan tudi predstavniki PD PTT Sljeme iz Zagreba, PD PTT Beograd in PD PTT Učka z Reke.

Na skromni slovesnosti je najprej spregovoril predsednik PD PTT Celje Štefan Krčmar, potem pa je skupaj z Jožetom Dobnikom najzaslužnejšim domačim planincem podelil zlata, srebrna in bronasta priznanja PZS, Knafelčeve diplome in pisne pohvale. Podelili so tudi številna priznanja PD PTT Celje. Na slavnosti so med kulturnim sporedom razvili društveni prapor, na koncu pa sprejeli sklep, da bo organizator naslednjega, 24. zbora planincev PD PTT Slovenije PD PTT Ljubljana, ki naj bi zbor organiziralo nekje na Gorenjskem.

(Signal)

Zvon prijateljstva ob 90-letnici SPD Celovec

Slovensko planinsko društvo iz Celovca praznuje letos 90-letnico ustanovitve. V okviru praznovanj te obletnice sodi tudi akcija »zvonovi prijateljstva«, ki so jo začeli v letu 1989. Njen pobudnik in organizator je Herbert Guttenbrunner. Namen akcije je prijateljsko povezovanje med SPD Celovec in pašnimi planinami v Alpah ter ozaveščanje planinske srenje o pomenu gorskega pašništva. Leta 1989 so prvi zvon prijateljstva podarili visokogorski planšarji na Južnem Tirolskem, v letošnjem prazničnem letu pa so izbrali planino Duplje v Triglavskem narodnem parku.

Slovesnost ob izročitvi zvona je bila 24. junija 1990 pri Koči pri Krnskih jezerih.

Koča pri Krnskih jezerih, 24. junija 1990: Član SPD Celovec in pobudnik akcije »zvonovi prijateljstva«
Herbert Guttenbrunner predaja zvon prijateljstva predsedniku PD Nova Gorica Rajku Štokaru. Prvi z leve stoji predsednik SPD Celovec Hansi Lesjak. Foto: Lubo Urbajs

Ta dan se je začela tudi paša ovac na planini Duplje. Na slovesnosti se je zbralo veliko planincev iz Slovenije in Koroške, priložnostne nagovore pa so imeli predsednik SPD Celovec Hanzi Lesjak, član SPD Celovec Herbert Guttenbrunner, predsednik PD Nova Gorica Rajko Slokar in predstavnik Triglavskega narodnega parka Jože Mihelič. Zvon visi na zunanji steni Koče pri Krnskih jezerih, varstvo nad zvonom je prevzelo PD Nova Gorica (ki je že dolga leta pobrateno s SPD Celovec). Na zvonu je napis: »90-letnica SPD Celovec, planina Duplje, Triglavski narodni park«.

Zakaj je bila izbrana planina Duplje oz. planina Za Depjem, kot pravijo domačini? Zato, ker je še edina živa ovčja planina Zgornjega Posočja. Zvon je zato svojevrsten simbol propadajoče in izumirajoče pastirske kulture Juljskih Alp. Spomin, opomin in morebitna spodbuda hkrati.

Janez Bizjak

Zavarovane rastline

Že zadnja leta prejšnjega stoletja, leta 1898, sta bila na pobudo Slovenskega planinskega društva (kakšen vpliv je takrat imelo!) v naših gorah zaščiten planika in Blagajev volčin. Očnica je bila cenjena kot alpski simbol, zato se ni pojavljala le v šopkih, ampak tudi na prodajnih policah. Neposredno je bil ogrožen tudi Blagajev volčin, saj je zaradi poznega odkritja (leta 1837) in obiska saškega kralja Friderika Avgusta II., ki ga je botanična radovednost nalašč zaradi blagajke prignala k nam, veljal za izredno redkost in zanimivost. Posledica zanimanja za obe rastlini je bilo pustošenje rastišč, kar je med tenkočutnejšimi planinci sprožilo pobude za prvi odlok o zavarovanih rastlinah.

V začetku 20. stoletja je začelo prizadevanje za varstvo narave dobivati jasnejšo podobo. Leta 1920 je izšla spomenica Odseka za varstvo prirode pri Muzejskem društvu. V njej je bil program varstvene dejavnosti načrtan tako temeljito, da v osnovi velja še danes. Spomenica je bila iztočnica za nov odlok o varstvu rastlin (leta 1922), razširjen na 22 pretežno planinskih cvetic. S tem je postalo trganje nekaterih rastlin kaznivo in — kar je še pomembnejše — nemoralno dejanje.

Seznam zavarovanih rastlin je veljal do leta 1947, ko je skupaj z dodatkom leta 1949 narasel kar na 56 vrst. Zdaj je v Sloveniji z odlokom iz leta 1976 zavarovanih 28 vrst. Seveda se je mogoče vprašati, ali je upravičeno, da se je ta spisek zmanjšal na polovico.

Kranjskogorske planinske koč

V hotelu Alpina v Kranjski gori je bil zadnje majske dni sestanek predstavnikov upravnega odbora in gospodarske komisije Planinske zveze Slovenije ter planinskega društva Kranjska gora, ki so ga sklicali predvsem zaradi problematike z družtvenega občnega zbora, kjer so precej črnogledo opisali stanje v planinskem društvu in še predvsem upravljanje planinskih postojank. Zato so tik pred začetkom glavne planinske sezone vrgli karte na mizo in povedali, kakšno je stanje z oskrbniki in kako namerava planinsko društvo upravljati postojanke.

Na sestanku so ugotovili, da so vse tri postojanke PD Kranjska gora, in sicer Koča na Gozdu, Mihov dom in Dom v Krnici, oskrbovane in v zakupu. Z vsemi zakupniki so bile sklenjene zakupne pogodbe, kočje imajo zavarovane po realni vrednosti, zavarovalnino pa plačujejo najemniki. Zakupnik lahko, kot je sklenjeno, polovico zakupnine poravnava z investicijskim vzdrževanjem planinske postojanke.

Posebej so poudarili, da s Kočo na Gozdu spet upravlja planinsko društvo, zdaj pa jo ima v zakupu zasebnik iz Kranjske gore za mesečno zakupnino 700 DEM. Obnavljali so tako Mihov dom kot tudi Kočo v Krnici, kjer so z oskrbniki zelo zadovoljni. Planinsko društvo smatra, da lahko zdaj z vsemi tremi postojankami upravlja samo in ni potrebno, da bi jih kakorkoli odtujevali. Kot so dejali na sestanku, prispevka v Sklad za visokogorske planinske postojanke ne plačujejo zato, ker bi po njihovem mnenju to moral storiti zakupnik. Lani so imeli, kot so povedali, težave, ker jim niso dostavljali podatkov o prometu. V dneh okoli sestanka so zakupnikom poslali obrazce, na podlagi katerih naj bi izpolnili te obveznosti.

Na sestanku so sklenili, naj bo glavna dejavnost PD Kranjska gora letos usmerjena v obnovo Koče v Krnici, kjer so že obnavljali notranjost, kuhinjo, sanitarije in skupna ležišča. Glavni težavi sta voda in dostopnost do kočje, saj pot ob močnejšem deževju sekajo hudourniki in je zato oskrba problematična. Urediti bo treba tudi prostore za oskrbnika.

Ugotovili so, da je bil sestanek koristen, sklepe pa je treba seveda uresničiti.

Kras na čudovitih posnetkih

Gosta Slovenskega Planinskega društva Gorica sta bila v začetku poletja znana kulturna delavca in ljubiteljska fotografa Karlo Ferletič in Marino Černic iz Doberdoba. V čitalnici knjižnice »Damir Feigel« sta prikazala »v sliki in glasbi« naravne lepote in zanimivosti Doberdobskega krasa. Planinci lahko rečemo, da še kar dobro poznamo te kraje, pa ne kot tisti motori-

zirani turisti, ki brzijo od vasi do vasi, od gostilne do gostilne. Na žalost mnogo izletnikov le mimogrede opazi različne vidike in lepote slikovite pokrajine. Za vsakim ovinkom je presenečenje: tu dolina, tam zarasla ali razkrita skalnata pobočja, obdelane njive, vinogradi, travniki, polni cvetja, jeseni pa od ruja žareče gmajne. Kolikokrat in v vseh letnih časih smo šli na pohode križem našega Krasa! Domačini so nas vodili in nam odkrivali skrite lepote tega edinstvenega sveta, toda omejnjeni večer nam bo res ostal v najlepšem spominu. Na belem platnu prelivajoče se čudovite barvne slike, v čarobni luči prikazan misteriozni svet okoli Doberdobskega jezera, ovitega v jesenske megle, kraška zimska pokrajina, pa enkratne slike ptic in drugih živali v naravnem okolju so nas očarale in presenetile. To ni Kras, ki ga mi poznamo, to je pravi še neodkriti raj. Tudi učinkovita glasbena spremljava je prispevala k ustvarjanju neobičajnega vzdušja.

Uro in pol trajajoča predstava je bliskovito minila. Občinstvo je nagradilo avtorja s spontanim toplim aplavzom. Prijatelja sta tej »zbirki diapozitivov« dala pomemben naslov: »Pusti peti moj'ga slavca«. Delo je sad desetletnega prizadevanja, žrtvovanja prostega časa, čakanja na ugodne prilike, tudi prezebavanja v mrzlih zimskih jutrih in poletne pripeke po skalovitem terenu premnogokrat tudi »na prazno«. Teško pridobljeni posnetki so dragocen dokument o današnjem stanju Krasa, ki se na žalost in neizbežno iz dneva v dan spreminja.

Človek, ki od vedno živi v določenem okolju, pa četudi v tesni povezavi z okoljem, se mnogokrat sploh ne zaveda lepote, naravnega bogastva, utripa življenja okoli sebe in ne opazi morebitne degradacije prostora. Avtorja sta prav domačinom posvetila to delo. Hotela sta opozoriti mladino in sovaščane in jih spodbuditi k čujanju in ohranjanju tega zaklada narave.

Karlu in Marinu čestitamo za mojstrsko opravljeno delo. Planinskemu društvu, ki obljublja, da ju bo še predstavilo goriški publikli, pa se zahvaljujemo za res zanimiv planinsko-naravoslovni večer.

Zdenko Vogrič

10 let PD Rečica

V nedeljo, 17. junija, je planinsko društvo Rečica od Savinji v Žeronicah (Poljane) s kulturnim programom obeležilo desetletno obstoja. Zbralo se je kar lepo število ljubiteljev hribov in gora iz bližnje okolice, da so prisostvovali pristrčni slovesnosti, za katero so poskrbeli člani društva. Pričeli so s pesmijo Na strmih pečinah. Uvodni nagovor je imel Drago Jelenko, ki je vsem zaželel dobrodošlico in planinski pozdrav,

o delovanju društva pa je govoril sedanji predsednik Kolenc. Ustanovitev planinskega društva je predlagalo, kot je dejal, 32 zanesenjakov, ki so prehodili začetne težave. Društvo dobro skrbi za vzgojo kadrov; tako imajo tri planinske vodnike, tri markaciste in člane gorske straže.

V letu 1985 so razvili društveni prapor in odprli markirano pot Rečica—Poljane—Ston—Mozirska koča, vzdržujejo pa še pot iz Dola mimo Goličnika na Golte. Dobro sodelujejo z društvi v krajevni skupnosti in domačini. Za svoje delo so prejeli številna priznanja.

Na proslavi so podelili odličja PZS. Bronaste častne znake so prejeli Stanko Korenjak, Ana Celinšek, oba Cirila Kunst in Janez Kuhar iz rok Adija Vidmajerja, člana UO PZS. Tudi društvo se je s priznanji oddolžilo svojim članom, družinam in društvom. Tako so prejeli priznanja za svoje delo Roman Kvas kot prvi predsednik, Zlatko Rojšek, Jože Rajter, Jože Korenjak, tajnik društva in markacist Franc Rop, družina Korenjak-Kodelova, KS, lovska družina, gasilsko društvo in PD Mozirje.

Za kulturni del so poskrbeli deklinski pevski zbor z Rečice, folklorna skupina Lipa in ansambel Motorčki, ki je dal tudi ton veselemu delu, da so se zbrani lahko zavrteli na plesu.

Finančno in materialno pomoč za izvedbo praznovanja je prispevalo trinajst privatnikov, štiri podjetja, Ljubljanska banka in ZTKO Mozirje.

B. J.

Delo postojnskih planincev

Na zadnji seji je UO Planinskega društva Postojna sklenil, da je treba predvsem z organizacijo več planinskih pohodov poživiti delo društva. Zato bo koledar planinskih aktivnosti prenovljen in prilagojen željam planincev.

Mladinski odsek PD, ki je že vseskozi aktiven pri organiziranju planinskih izletov za mladino, je organiziral od 30. julija do 11. avgusta planinski tabor v Kamniški Bistrici, in sicer v dveh izmenah, v katerih so se vrstili mladi planinci-učenci prvih do osmih razredov osnovnih šol postojnske občine. Stroške taborjenja so pomagali kriti poleg staršev in MO še nekatere delovne organizacije, na katere so se mladinci obrnili za finančno pomoč. Ker so vsakoletni planinski tabori med mladimi planinci zelo priljubljeni, je zanimanje za taborjenje vsako leto veliko. Tabor vodijo izkušeni mladinski vodniki, ki v času taborjenja vodijo mlade na planinske izlete na okoliške gorske vrhove.

Glede koče na Nanosu so načrti in finančna sredstva za adaptacijo zagotovljena. Manj gotovo je, kako s kočo na Pečni rebri, tudi zato, ker je še vedno odprto vprašanje oskrbnika. Sedanji način oskrbovanja in vođenja koče ne more več trajati.

Kočo je treba adaptirati in mora služiti predvsem svoji osnovni dejavnosti, to je razvoju planinstva. Če bo tako, se bo ponovno obudilo zanimanje planincev za obisk te kočice, ki se je zadnja leta precej zmanjšalo.

UO bo organiziral tudi letošnji pohod »100 družin na Nanos«, ki bo v začetku septembra.

V. Jenček

Gore Dalmacije

Jeseni, pozimi in spomladi je prelepo hoditi po gorah in gričih Dalmacije od Promine, Labišnice, Opora in Kozjaka do Mosorja in Biokova. Posebno primerna je transverzala »Po stezah kaštelanskih partizanov« (T-SKP) od Kaštela Kambelovca prek Grebine in Biranja (631 m) na Koruško, Brštanovo, Dugobabe, v Vučevico ter prek Kozjaka na Putalj in do Kaštela Sućurca.

Mogoče pa je potovati tudi po drugih stezah in poteh tod okoli. Iti je mogoče, na primer, iz Kaštela Starega na Malačko, kjer je na višini 562 metrov planinski dom in bivak, odprt ob koncih tedna in kjer je kar prijetno prenočevati. Iti je mogoče tudi iz Kaštela Lukšića do Bašića tora in do spominskega doma Anite Bedalov in Putalja, kjer je planinski dom; tam je mogoče prenočevati in dobiti hrano, saj je dom stalno odprt. Od tod se je mogoče povzpeti na vrh Kozjaka (Sv. Luka, 780 m) in sestopiti v Solin. Z vrha so prelepi pogledi na Ljubljano, Mosor, Omiško Dinarno, Biokovo in Dalmatinsko Zagoro. V vaseh Donji Kelami, Stričevići, Topići (rojstna vas Anteja Topića-Mimare) pod Golo glavico, Marovići, Brštanovo, Vlaka, Dugobabe, Broviču in drugih so domačini zelo gostoljubni in so kar počaščeni, če pride kdo k njim iz daljnih mest in vasi. Ob grebenski poti od Opora do Klisa je veliko starih bunkerjev iz druge svetovne vojne. Nepozabni so razgledi na otoke in na bosensko-hercegovske gore. Vendar je treba imeti dobre čevlje, ker ostro kraško kamenje zelo uničuje obutev. V vročih dneh se je treba paziti strupenih kač, ki jih je tam veliko.

Priporočati je mogoče, da si obiskovalci pred odhodom na to pot naročijo dnevnik T-SKP pri PD Kozjak, 58212 Kaštel Sućurac, p. p. 24. Kdor se ustavi na vseh kontrolnih točkah in pritisne žige v dnevnik, dobi oštevilčeno priložnostno značko, ki je sicer ni mogoče kupiti. V dnevniku je tudi pregledni zemljevid in na njem označena pot transverzale.

Josip Sakoman

Proslava pri Valvasorjevem domu

Nekaj kapelj dežja ob sicer sončnem in toplim vremenu ni zmotilo slavlja ob 95-letnici PD Radovljica 17. junija pri Valvasorjevem domu pod Stolom.

Po nagovoru predsednice društva Mete Rutar je spregovoril predsednik PZS Andrej Brvar, ki je med drugim omenil tudi kulturo planincev v gorah in postojankah. Čestitke in spodbudne besede je izrekel tudi predsednik IS občine Radovljica Jože Resman. V záhorskem narečju, ki pa je bilo že kar slovensko, je prisotne pozdravila predsednica PD Ravna gora iz Varaždina Vladimira Horvat. Izrazila je željo, da bi se naše 15-letno pobratenje in prijateljstvo tako nadaljevalo tudi v prihodnje. Tomislav Jagčić, prav tako iz Varaždina, ki je dober poznavalec naših gor in vsakoletni organizator izletov na Durmitor in Taru, je z zadovoljstvom ugotovil, da se Slovenci radi udeležujejo teh izletov; letos jih je bilo iz našega društva prijavljenih kar 10 na to planinsko pot, mnogi pa so jo že prej prehodili.

Prizadevnim članom so bila podeljena priznanja in častni znaki.

V kulturnem delu programa je sodeloval mešani pevski zbor »F. Prešeren« iz Zatrebnice.

Posebno toplo in prisrčno so navzoči pozdravili najstarejšega in častnega člana društva Janeza Mraka, ki je, kot je dejala predsednica, le pet let mlajši od društva. Zaželela mu je, da bi tako čil in zdrav praznoval med nami tudi 100-letnico društva.

V. M.

Planinci in jadralci

Samo na Gorenjskem je kakšnih 60 mladih in manj mladih, ki se zdaj ukvarjajo z jadralnim padalstvom, združeni pa so bili do sredine junija v treh društvih, Let v Škofji Loki, Prepih v Trziču in Paragliding v Lescah. Tedaj se jim je pridružilo še četrto društvo iz Kranja. Novi kranjski društveni člani so imeli že pred ustanovitvijo društva veliko izkušenj z jadralnim padalstvom in so dosegli nekaj prav lepih uspehov. Klemen Kobal je, na primer, poletel s 6025 metrov visokega Artensoraja v Južni Ameriki, Srečku Megliču pa je uspel prelet s Kriške gore prek Kravca do Cerkelj.

V Grižah skrbijo za podmladek

Ob štiridesetletnici Planinskega društva Zabukovica je bila konec prejšnjega šolskega leta na Osnovni šoli »Nade Cilenšek« v Grižah planinska slovesnost. Na njej so podelili 27 bronastih znakov »pionir-planinec«, en zlat znak »pionir-planinec«, 14 našitkov »ciciban-planinec« in tri značke »ciciban-planinec«. Bojan Jevševar in Nuša Hribar sta bila službeno zadržana, zato srebrnih znakov mladinskega vodnika niso mogli podeliti, podelili pa so zlati častni znak mladinskega vodnika Milanu Polavdru in čestitali mentorici planinske skupine na šoli Magdi Ježovnik za zlato

častni znak PZS, ki ga je prejela na proslavi društva. Tako so se učenci zahvalili Magdi, ki jih je vodila več kot petnajst let, in Milanu za njun trud.

Svečanost je sovpadala z dvajsetletnico, kar so bili na šoli pionirji prvič sprejeti v planinsko organizacijo. Slavnostni sprejemi so se ohranili do danes. Nekaj dni pred slovesnostjo sta Milan in Magda sprejela letošnje učence prvih razredov v planinsko organizacijo. Sprejeme pa bodo morali prestaviti v vrtec, ker se je delo z akcijo ciciban planinec preneslo tudi v vrtec.

28. 2. 1970 so bili sprejeti prvi pionirji v planinsko organizacijo. Predstavnica pionirjev je bila Nada Petrovec, sošolka Milana, ki je bil prav tako tega dne sprejet v PD. 14. 6. 1970 so imeli pionirji prvi skupni izlet na Uršljo goro; svečanost ob 20-letnici je bila 22. 6. 1990.

Milan je ostal vsekozi zvest planinski organizaciji. Je bil med tistimi dijaki Srednje tehniške šole v Celju, ki jim je Božo Jordan, profesor na šoli, odprl svet planin in jih vzgojil v predane planinske delavce. Kot mladinski vodnik še danes vodi mladinski odsek in vedno znova išče nove oblike dela s pionirji, cicibani in mladino. Vodi planinske tabore cicibanov, pionirjev, mladincev itd. Zato je prejel častni znak med pionirji v zahvalo za svoje delo z mladimi. Proslava se je nato prevesila v delovni razgovor, kako organizirati letošnja tabora na Jezerskem.

UO društva

Sodelovanje slovenske in češke planinske organizacije

Delegacija Planinske zveze Slovenije (Lojze Anzelc, Jože Dobnik, Carmen Karničar in Drago Kozole) je od 14. do 17. junija letos obiskala Klub českých turistů (KČT) in njegovo Komisijo za visokohorsko turistiky (VHT). Češki planinci namreč nimajo samostojne planinske zveze; njihovi klubi (društva) so člani Komisije za visokogorski turizem, ki je sestavni del turistične zveze (KČT). S tem smo vrnili obisk delegacije čeških planincev v Sloveniji oktobra 1988, ko je bil podpisan Dogovor o sodelovanju na področju planinstva med Planinsko zvezo Slovenije in Klubom českých turistů. Srečanje delegacij češke in slovenske planinske organizacije je imelo predvsem delovni značaj. Že Dogovor o sodelovanju med obema organizacijama med drugim določa, da se bosta obe strani medsebojno seznanjali z izkušnjami in razvijali sodelovanje tudi z izmenjavo uradnih delegacij.

V delovnem razgovoru v Pragi smo z zadovoljstvom ugotovili, da se sodelovanje planincev po podpisu Dogovora uspešno razvija. To potrjujejo zlasti izmenjave planinskih skupin med našimi planinskimi

društvi in klubi (društvi) za visokogorski turizem. Planinci iz Slovenije so obiskali visokogorje in sredogorje v ČSFR, češki planinci pa so bili v organizaciji slovenskih planinskih društev v Julijcih, Kamniških in Savinjskih Alpah in po Posavskem hribovju. Poleg uradnih izmenjav planinskih skupin so se stakale tudi mnoge osebne prijateljske vezi.

Z novim Dogovorom o sodelovanju, ki sta ga pripravili obe delegaciji in je dopolnilo Dogovora iz leta 1988, se obe organizaciji zavezujeta, da bosta še naprej razvijali sodelovanje med planinci obeh republik. Poleg že dogovorjenih izmenjav skupin planincev in uradnih delgacij, sodelovanja pri šolanju kadrov ter izmenjav dokumentacije vsebuje novi Dogovor še nekaj konkretnih oblik sodelovanja.

Na predlog PZS je v Dogovor vnešena tudi izmenjava mladinskih planinskih skupin. Mladinska komisija PZS že uspešno sodeluje z mladimi planinci alpskih držav in dežel; prav je, da to sodelovanje vzpostavi tudi z mladimi češkimi planinci. Mladi planinci in tudi alpinisti bi tako spoznali gorstva v prijateljski državi, se seznanili z delom in izkušnjami drugih, našli nove prijatelje in nadaljevali planinsko navezo, ki je bila začeta z ustanovitvijo Češke podružnice Slovenskega planinskega društva (SPD) v Pragi 24. junija 1897.

Delegacija PZS se je strinjala s predlogom čeških planincev, da bi štirje naši planinci sodelovali v planinski šoli v Visokih Tatrah ter se usposobili za vodenje naših planincev v to gorstvo.

Komisija za visokogorsko turistikto name-rava prihodnje leto organizirati za 100 do 150 planincev obisk Julijskih Alp; med češkimi planinci je veliko zanimanje za gorski svet Slovenije, zlasti pa želijo temeljito spoznati Julijske Alpe. Slovenska planinska organizacija naj bi pomagala na izhodiščnih točkah zagotoviti enega ali več tabornih prostorov. V Dogovor o sodelovanju je ta želja vnešena kot predlog za pomoč PZS, ki ga bo skušala urediti z Zavodom Triglavski narodni park.

Planinsko društvo Jezersko in PZS sta povabila češke planince na proslavo 90-letnice Češke kočne na Spodnjih Ravneh v Kamniških in Savinjskih Alpah 5. avgusta letos. Kočo je zgradila Češka podružnica SPD v Pragi in jo odprla 26. julija 1900. Na proslavo so bili povabljeni štirje zastopniki češke planinske organizacije.

Delegaciji sta se na koncu delovnega srečanja dogovorili, da bo prihodnji sestanek predstavnikov obeh zvez leta 1992 v Ljubljani.

Na sprejemu, ki ga je po končanem delovnem pogovoru priredil predsednik Kluba českých turistů dr. J. Linhart, je podpredsednik PZS J. Dobnik izročil zlata znaka Planinske zveze Jugoslavije Jošku Lorenzu in Ladislavu Jiraski, ki sta bila odliko-

vana z najvišjim Jugoslovanskim planinskim odličjem za zasluge pri razvoju sodelovanja med planinci iz ČSFR in SFRJ ter zlasti za njuno obsežno publicistično dejavnost, s katero sta približala naše gore in planinstvo planincem in drugim občanom v ČSFR.

Zadnja dva dneva smo bili gost Kluba VHT »Protež« iz Prage v njihovem planinskem domu Bedrichov v Jizerskih horah, od koder smo obiskali vrhova Ještěd in Kralovka ter drugo skupino skalnih vrhov v Češkem raju.

Delegacija PZS je bila izredno prisrčno in gostoljubno sprejeta. Češki planinci pod vodstvom Ladislava Jiraske so nam namenili od prihoda v Prago do odhoda vso prijatejsko pozornost. Med njimi smo se počutili kot v svojih družinah.

Z novim razširjenim Dogovorom o sodelovanju med planinskima organizacijama obeh republik je bilo potrjeno že več kot 90-letno sodelovanje slovenskih in čeških planincev in začrtane možnosti za še tesnejše medsebojne stike.

Jože Dobnik

Občni zbor planinske PTT skupine Kranj

10. junija je planinska skupina PTT Kranj imela svoj redni letni občni zbor. V prijazni koči na Zgoški ravni (1001 m) se je kljub slabemu vremenu zbralo 45 članov in njihovih svojcev. Po krajšem kulturnem programu je predsednik Stane Tušek podal poročilo o delu skupine ter o doseženih in načrtovanih pohodih. Pobud in idej za delo je vsekakor dovolj, vendar v težavni gospodarski situaciji zmanjkuje sredstev za delovanje planinske skupine. Vseeno upajo, so dejali, da bodo lahko izpeljali pohod na Draški vrh in Viševnik, konec avgusta pa tradicionalni množični vzpon na Triglav.

Prisotni so izvolili nov izvršni odbor in novega predsednika. Za naslednje obdobje bo to dolžnost opravljal Marjan Čebular.

Vztrajno deževje je udeležencem zbora preprečilo, da bi se podali v čudovito okolico. Zato je bilo v koči dobro poskrbljeno za jedačo in pijačo. Tudi kmečka peč je bila zakurjena in je dajala prijetno toploto. V veselem razpoloženju se je nad mokre jelovške gozdove dvignila prešerna pesem.

Ivanka Korošec

Ratitovec vabi

Letošnje poletje smo v nekaterih planinskih kočah videli poteze domiselnih lastnikov — planinskih društev in oskrbnikov, ki so se karseda potrudili, da bi bili planinski obiskovalci pri njih zadovoljni in da bi kočjo in planinske poti okoli nje pripočili še svojim znanecem. Medtem ko še pred leti pravzaprav ni bilo zelo pomemb-

no, koliko ljudi pride v planinski dom, množičnost pa je bilo treba negovati tudi iz tekmovalnih in manj iz srčnih nagibov, je zdaj izredno pomemben vsak dohodek tudi iz planinske kočje.

V planinski koči na Ratitovcu, kamor je mogoče med drugim priti iz vasi Prtovč nad Selško dolino (izhodišče Železniki), s Soriške planine in s planote Jelovice čez planino Klom, so razdeljevali lične letake z barvnimi fotografijami, opisi in skicami poti na to goro, visoko 1666 metrov. Opisana je bližnja okolica in to, kaj je tam mogoče videti. Seveda ne manjka čisto praktičnih informacij: da je kočja stalno odprta od konca junija do začetka septembra, do 1. decembra pa ob sobotah, nedeljah in praznikih. Takšne pozornosti je bil marsikdo vesel in se je (ali se še bo) nemara tudi zaradi tega povečal obisk v koči, do katere je iz Prtovča poldrugo uro hoje.

Poznavalci Krvavca, preberite!

PD Onger Trzin že nekaj let oskrbuje registrirane planinske poti na Krvavcu (skoraj 35,5 km poti). Poleg obnavljanja poti in markacij ter varovanja planinske favne in flore pa želimo v društvu zbrati kar največ podatkov o Krvavcu (o zgodovini, planinstvu, smučarjih, o domačinih, običajih, planšarstvu, različnih znamenjih, vražah, bajkah in podobno). To se seveda nanaša tudi na kraje pod Krvavcem, med Koko in Kamniško Bistrico, saj menimo, da gre za bogato planinsko kulturno dediščino, ki jo je potrebno ohraniti. S prošnjo se obračamo na številne planince, ki obiskujejo Krvavec, pa tudi na domačine, ki živijo na Krvavcu, pod njim ali ob njem. Prepričani smo, da boste našo prošnjo razumeli in nam pomagali zbrati čim več gradiva (slike, razglednice, prospekte, izrezke iz časopisov, zapiske, dnevnike, stare PV, koledarje itd). Poglejte na podstrežje, v predale, albume, če mečeta kaj stran, nas raje obvestite! Še tako droben podatek je za nas dragoceno darilo. Za pomoč se vam zahvalujemo že vnaprej in vam sporočamo naslov, kamor lahko sporočite kartoli v zvezi s Krvavcem:

A. Čičerov, Bergantova 1, Trzin, 61234 Mengeš, tel. doma: (061) 722 709, v službi (061) 219 924.

Betonska veselica na Kriški gori

PD Križe se že dalj časa pripravlja na obnovo kočje na Kriški gori. Dosedanja sredstva, zbrana večji del zaradi dobrega gospodarjenja dveh postojank, Koče na Kriški gori in Zavetišča v Gozdu, ter ob minimalni pomoči PZS in TKS Tržič, smo porabili za nakup prepotrebne gradbenega materiala (les za ostrešje, betonske mreže, opeka, opaž, deske itd.). V letoš-

njem letu pa smo si zadali za nalogo izgradnjo sanitarij v kletnih prostorih z vso potrebno opremo.

Dela na tem objektu smo pričeli 7. in 8. aprila. Za prvomajske praznike smo zasadili prve krampe v zemljo. V štirih dneh nam je uspelo izkopati 80 m³ materiala. Del materiala smo navozili na dvorišče in ga kasneje presejali za beton in malto. Ostali material pa smo navozili pred kočo in tako povečali dvorišče. Uspelo nam je tudi prekopati dvorišče in v kanal položiti odtočne cevi za kanalizacijo.

V naslednjih vikendih smo zabetonirali temelje kletnih prostorov, pozidali stene do plošče, jih izolirali z zunanje strani in zasuli, položili vse potrebne odtoke po tleh in jih zabetonirali, istočasno pa smo po tovorni žičnici vozili material iz Gozda do kočice na Kriški gori (cement, PVC odtoke, betonsko opeko, betonske mreže, pesek za beton) in pri tem opravili 62 voženj.

Druga junija smo pričeli sestavljati opaže za ploščo in dva svetlobna jaška. Na ploščo smo položili tudi cevi za elektriko, pustili odprtine za dimnik in zračnik, sejali pesek za malto in beton, zasipali stene in kopali temelje za severno steno. Do kosila je bilo vse pripravljeno za zadnje dejanje — betoniranje plošče. Beton smo mešali »na roke«. Dva para sta mešala, ženske so nosile vodo in zalivale, na drugem koncu pa so beton nalagali na samokolnice in ga vozili na ploščo. Druga ekipa pa je že vozila pesk za naslednjo mešanico. V dobrih dveh urah smo zapolnili 50 m² veliko površino.

Ker pa je bilo do večerje še dovolj časa, smo odstranili kupe peska z dvorišča in pospravili po okolici.

Pri tem smo opravil 1533 ur — večji del udarniškega dela.

Seveda smo zadovoljstvo nad opravljenim delom proslavili pozno v noč.

Naslednje jutro se nas je skupina 20 zagancev podala na 14. pohod na Veliko Polano. Pot nas je vodila vseskozi po megli. Pri koči se še nismo odpočili, pa se je že ulilo. Po nevihti pa se je megla dvignila in pred nami se je odprl pogled na jug in na okoliške hribe. Sonce in prekrasen razgled nas je spremljal po srednji poti nazaj v Gozd. Med potjo smo se ustavili pred Ančino klopco in obudili spomin nanjo ter pri spominski plošči osemletne deklice, ki se je v gorah pre zgodaj poslovila od nas. Tik pred vasjo Gozd pa se je pred nami razprostrla bela preproga in okrog nas so se širile vonjave po divjem česnu.

Betonsko veselico smo zaključili s prijetnimi vtisi s pohoda, saj nas je narava obdarila z vso svojo lepoto.

Ivan Likar

Bombažne spalne vreče

PD Bohor iz Senovega sporoča:

»Da bi očuvali naše vodne vire, bomo planinci nosili s seboj bombažno spalno vrečo in s tem nadomestili pranje posteljnine v planinskih kočah. Vreča nadomesti dve rjuhi in prevleko na blazino. Izdelana je iz čistega bombaža v živahnih barvah (rumena, zelena, turkizna, rožnata in modra). Velikost vreče je 230 × 90 cm. Planinska društva lahko za svoje člane naročijo vreče pri PD Bohor, Senovo, po nabavni ceni 250 do 300 dinarjev. Vse informacije glede dobave in cene je mogoče dobiti vsak ponedeljek po telefonu (0608) 79 333. Vzorec je na ogled v PZS in v Koči na Bohorju ali pa ga je mogoče dobiti po povzetju.

Zbiralčeva prošnja

Iz Italije smo dobili pisemce z naslednjo prošnjo:

»Sem član italijanskega planinskega društva (CAI) od leta 1959 in imam poleg strasti do gorā še takega konjička, da zbiram poštno dopisnice in razglednice zunajevropskih alpinističnih odprav. Prosim vas, da mi, če je le mogoče, pošiljate takšne razglednice. Že vnaprej se vam zahvaljujem. Prejmite, prosim, moje najlepše pozdrave.

Giavotto Oliveri
Via Brodolini 11/3
I-15069 Serravalle Scrivia — A 1
Italia

Mali oglasi

Imam vse letnike Planinskega vestnika od leta 1933 dalje, v kompletih, deloma vezane, in sem jih pripravljen odstopiti za primerno (malenkostno) odškodnino. Imam tudi hrvaško glasilo Naše planine, prav tako kompletne letnike od leta 1949 dalje. Interesenti naj se javijo na naslov: Dušan Sedlak, Taborska 3, 61290 Grosuplje.

* * *

Imam precej starih letnikov Planinskega vestnika, ki sem jih pripravljena prodati. Interesenti naj vprašajo na naslov: Vesna Zavrnik, Trg prekomorskih brigad 7, 61000 Ljubljana, telefon (061) 555 998.

* * *

Prodam broširane letnike Planinskega vestnika od letnika 1925 do 1989. Dr. Stane Jereb, Kavčičeva 17, 61000 Ljubljana, telefon (061) 445 824.

SEZNAM IN CENE PLANINSKIH EDICIJ

Koledarji	Cena v dinarjih
Vertikale 1990	10
Kjer tišina šepeta — 1991 — slovenske gore	60
Svetloba višin — 1991 — slovenski alpinisti v tujih gorah	60

Zemljevidi

Gorski Kotar — 1 : 100 000 (1. izd. 1990)	70
Krn s Kobaridom — 1 : 25 000 (1. izd. 1990)	45
Stol in Begunjščica — 1 : 25 000 (1. izd. 1990)	45
Trenta — 1 : 25 000 (1. izd. 1990)	45
Okolica Ljubljane — 1 : 50 000 (1. izd. 1990)	70
Kranjska Gora z okolico — 1 : 25 000 (1. izd. 1990)	45
Rogaška Slatina z Bočem in Donačko goro — 1 : 25 000 (1989)	45
Julijske Alpe — Bohinj — 1 : 20 000 (8. izd. 1990)	45
Julijske Alpe — Triglav — 1 : 20 000 (5. izd. 1990)	45
Grintovci — 1 : 25 000 (1. izd. 1987)	45
Julijske Alpe — vzhodni del — 1 : 50 000 (8. izd. 1988)	45
Julijske Alpe — zahodni del — 1 : 50 000 (8. izd. 1990)	45
Triglavski narodni park — 1 : 50 000 (5. izd.)	v pripravi
Karavanke — osrednji del in Grintovci (3. izd. 1988)	45
Kamniške ir. Savinjske Alpe z Obirjem in Peco — 1 : 50 000 (6. izd. 1990)	45
Pohorje — vzhodni del — 1 : 50 000 (2. izd.)	v pripravi
Pohorje — zahodni del — 1 : 50 000 (4. izd. 1990)	45
Posavsko hribovje — 1 : 100 000 (1. izd. 1986)	45
Škofjeloško hribovje — 1 : 40 000 (3. izd. 1988)	45
Storžič in Košuta — 1 : 25 000 (1. izd. 1988)	45
Gorenjska — Bled, Bohinj, Kranjska Gora 1 : 50 000 (2. izd. 1988)	50
Peš pot E 6 — YU — zemljevidi — 1 : 50 000	65
Slovenska obala in zaledje — 1 : 50 000 (3. izd. 1989)	50
Istra — 1 : 100 000 (1. izd. 1990)	65
Pomurje — 1 : 75 000 (1. izd. 1990)	50
Bovec z okolico — 1 : 25 000 (4. izd. 1988)	45
Sjeverni i srednji Velebit — 1 : 50 000 (1. izd. 1987)	45
Durmitor i kanjon Tare — 1 : 25 000 (1. izd. 1983)	100

Vodniki

Vodnik po planinskih postojankah v Sloveniji (Dobnik, 1. izd. 1989)	100
Slovenske planinske kočje (Rapoša, 1. izd. 1990)	56
Kamniške in Savinjske Alpe	v pripravi
Julijske Alpe	v pripravi
Karavanke (Klinar, 2. izd. 1983)	90
Vodnik po Zasavskem hribovju (Pergar, 1. izd. 1978)	90
Po gorah severovzhodne Slovenije (Ficko, 1. izd. 1980)	90
Turni smuki (Crnivec-Praček, 2. izd. 1985)	90
Bil sem na Triglavu (Krišelj-Petkovšek, 2. izd. 1983)	v pripravi
Triglavski narodni park (Fabjan, 1. izd. 1985)	140
Planine Hrvatske (Poljak, 3. izd. 1986)	150
Planinarske kuče i domovi u BiH (Hadžialić, 2. izd. 1984)	20
Durmitor i kanjon Tare (Cerović, 2. izd. 1984)	80

Vodniki in dnevnik po veznih poteh

Vodnik po Slovenski planinski poti (6. izd. 1988)	90
Dnevnik po Slovenski planinski poti (1990)	30
Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana E-6 YU, skice (1984)	25
E 7 — evropska peš pot od Sotle do Soče (3. izd. 1988)	25
Vodnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije (1. izd. 1980)	35
Dnevnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije	15
Loška planinska pot (5. izd. 1973)	20
Ljubljanska mladinska pot (1. izd. 1984)	20
Koroška planinska mladinska transverzala	20
Dnevnik bratske planinske poti Ljubljana—Rijeka	20
Kamniška planinska pot (1983)	20
Vodnik in dnevnik po planinski poti XIV. divizije (1984)	15
Vodnik in dnevnik Trdinove poti	30
Kajakaški vodniček po slovenskih rekah (1986)	20
Jezerska planinska pot — 90 let Češke kočje (2. izd. 1990)	20

Alpinistični vodniki

Naš alpinizem (Kajzelj-Drofenik, 2. izd. 1982)	100
Slovenske stene (Mihelič, 1987)	349
Gorniška pot iz Planice na Pokljuko — PP (1989)	10
Martuljek (Mezgec, 1986)	50
Kamniške in Savinjske Alpe — Logarska dolina, Matkov kot — Peči (Golnar, 1982)	50
Lučka Bela — Robanov kot (Golnar, 1984)	v pripravi
Repov kot — Kamniška Bela (Golnar, 1987)	50
Kamniška Bistrica — zahodni del (Golnar, 1988)	50
Tri Cine (Mihelič, 1987)	40
Kotečnik (Bedrač-Simončič, 1989)	40

Vodniki v tujih jezikih in večjezične izdaje

Cena v dinarjih

Die Slowenische Berg-Transverzale (2. izd. 1979)	50
Triglav — ein kurzer Fuehrer (1980)	30
How to climb Triglav (2. izd.)	v pripravi
Triglavski narodni park — štirijezična brošura (1983)	20
50 izbranih dvatisočakov (Stele, trijezični slikovni vodnik)	98
Kamniške Alpe — Ravenska Kočna — Kletterfuehrer (1977)	30
Pot prijateljstva treh dežel (trijezični vodnik)	30
Zaščitena območja (treh dežel) — Naturschutzgebiete — Zone Protette (1981)	65
Slovarček za planince (tridelni, trijezični) — Woerterbuch fuer Bergsteiger — Vocabolario per alpinisti (1986)	50

Vzgojna literatura

Planinska šola (2. izd. 1983)	30
Planinski dnevnik (s častnim kodeksom, 1982)	20
Planinski vodnik (1983)	40
Hoja in plezanje v gorah (Mihelič-Skarja, 3. izd. 1984)	50
Nevarnosti v gorah (Segula 1979)	30
Sneg, led, plazovi (Segula 1986)	30
Pozor, plaz (1980)	5
Narava v gorskem svetu (Selan, 2. izd. 1982)	40
Zavarovane rastline (Skoberne, 2. izd. 1990)	40
Triglavski narodni park (Skoberne)	40
Oris zgodovine planinstva (Strojin, 2. izd. 1978)	30
Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti (1982)	20
Trije Tominški planinci (Strojin, 1981)	20
Dr. Henrik Tuma (Strojin, 1976)	20
Jakob Aljaž (Svoljšak, 1989)	50
Naša alpinistična misel (Zbornik, 1988)	60
Planinarstvo i alpinizam (Smerke, 1989)	80
Prehrana v gorah (2. izd.)	v pripravi
Vremenslovsje za planince (2. izd.)	v pripravi

Druge edicije

Dnevnik ciciban-planinec (1988)	10
Dnevnik pionir-planinec (1989)	10
Igre (1981)	30
Planinska pesmarica	v pripravi
Razgled s Triglava (1978)	10
Razglednice s Triglava	5
Zdravljica — razglednica (Balant)	3
Deset let šole za gorske vodnike v Nepal (1990)	80
Trikotnik (Komprej, 1986)	50

Našitki in nalepke

Planinska zveza Slovenije — našitek	5
Planinska zveza Slovenije — nalepka	10
GS — našitek gorske straže	10
Pionir-planinec — našitek	5

Značke

PZS — Planinska zveza Slovenije	5
PZS — 90 let SPD	5
PD Ljubljana matica — 90 let	5
Savinjska podružnica SPD — 90 let	5

Drugo blago

Vpisna knjiga za vrhove	v pripravi
Vpisna knjiga za planinske postojanke	300
Clanske izkaznice	5
Izkaznice gorske straže — GS	5
Clanski karton	1
Nakaznica za prenočišče (1990)	35
Zastava PZS — velika	500
Trikotna ruta za prvo pomoč	20

Popust ob nakupu

Pri nakupu 5 ali več izvodov enakih planinskih edicij, ki jih je izdala ali odkupila PZS po lastni ceni, priznamo 15% popust. Kupovanje ali naročanje več kot pet izvodov je možno v pisarni PZS, Ljubljana, Dvoržakova 9, v ponedeljek od 14. do 19. ure ali od torika do petka od 8. do 14. ure.

Maloprodaja je tudi v pisarni Planinskega društva Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, v večjih knjigarnah, na sedežih planinskih društev in v planinskih kočah po vsej Sloveniji, kjer je možno dobiti tudi drugo gradivo o posameznih gorskih področjih.

Cene veljajo od 1. 9. 1990.

Informacije

Planinska zveza Slovenije, Dvoržakova 9, 61000 Ljubljana, telefon (061) 312 553 ali 315 493.

PLANINSKI KOLEDARJI 1991

Za leto 1991 smo pripravili dve izvedbi tradicionalnega planinskega koledarja:

September '91

1	2	9	16	23	30
3	10	17	24		
4	11	18	25		
5	12	19	26		
6	13	20	27		
7	14	21	28		
8	15	22	29		

KJER TIŠINA ŠEPETA 1991

Stenski koledar s 13 velikimi in 48 manjšimi fotografijami prikazuje najlepše predele naših gora, gorskih gozdov, jezer in rek, posnetke živalskega in rastlinskega sveta itd. Vsebina je opredeljena že v samem naslovu, poudarjajo jo tudi misli znanih planinskih piscev, kot so Matjaž Krmecl, France Avčin, Nejc Zaplotnik, Marjan Lipovšek itd. Format koledarja je 34 × 47 cm s 5 cm daljšo steno za dotisk firme. Cena do 31. 10. 1990 je din 60,00 za izvod, dotisk firme je din 5,00 za izvod.

SVETLOBA VIŠIN 1991

Koledar s 13 umetniškimi posnetki najvišjih in najlepših gora Zemlje, obsijanimi s soncem in v čisti atmosferi, v spremni besedi predstavlja tudi pomembnejše dosežke našega alpinizma. Zato je primeren kot darilo poslovnim prijateljem, pa tudi sicer je lahko estetsko dopolnilo vsakega prostora. Format je 39 × 42 cm, podaljšek za dotisk firme 5 cm. Cena do 31. 10. 1990 je din 60,00 za izvod, dotisk firme je din 5,00 za izvod.

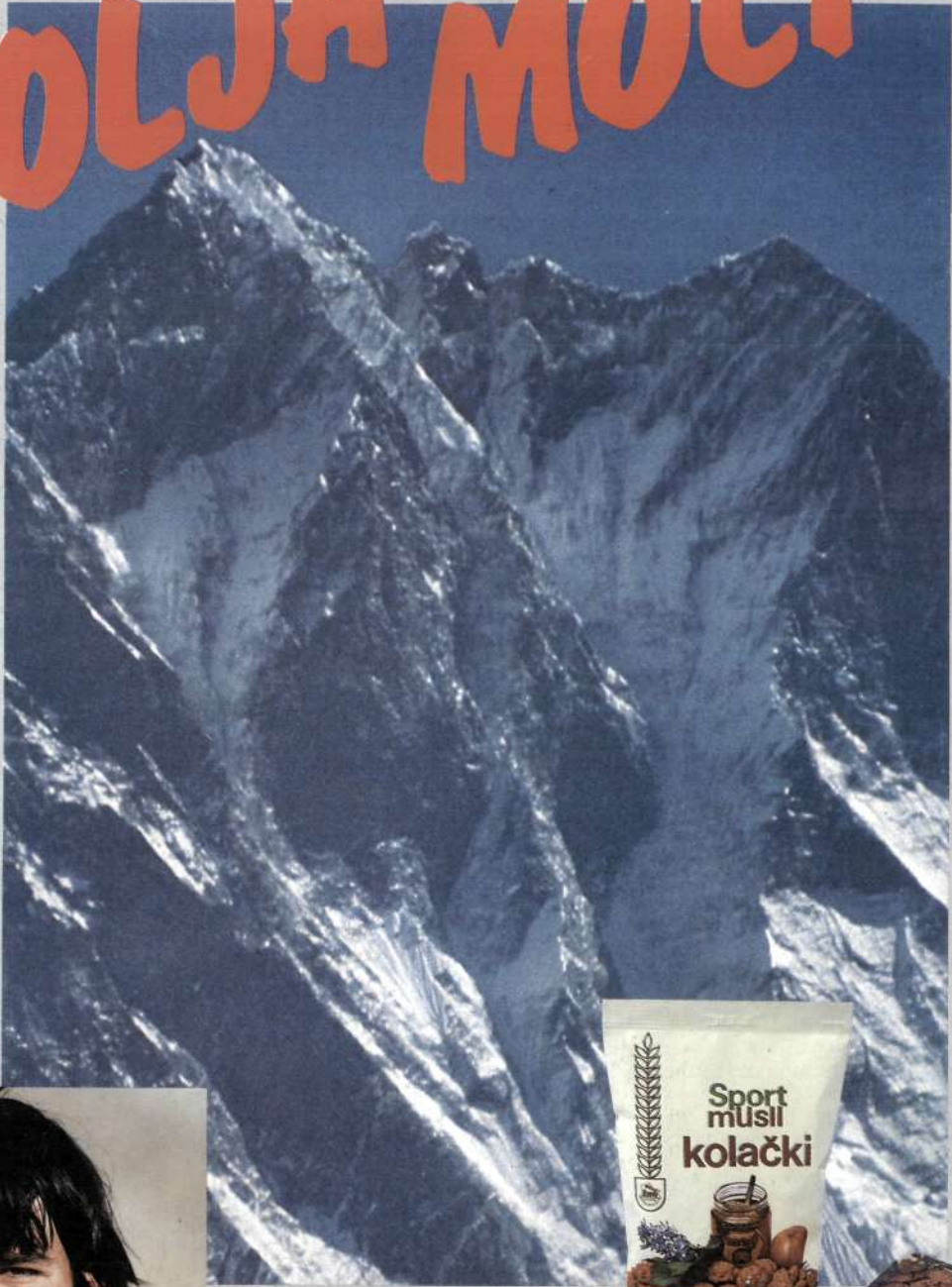

1991/9

1	2	3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25	26	27
28	29	30						

Vabimo vas, da se obrnete na nas, saj že vrsto let delamo značilne, vedno lepe in vedno drugačne koledarje. Sporočite nam svoje želje o količini in roku dobave, dotisku firme. Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri Franju Zupančiču (061/315 493 in 061/312 553) na Planinski zvezi Slovenije, Dvoržakova 9, 61000 Ljubljana. Večja naročila z vplačilom sprejemamo že sedaj, za posamezne izvode pa šele obenem z dobavo od 1. septembra naprej.

VOLJA MOČI

ŽITO *Gorenjska* LESCE

sport müsli
kolački
oskrbujejo vaš
organizem
z ogljikovimi hidrati,
beljakovinami,
vitamini
in minerali

sport müsli kolački –
energija v najprimernejši obliki

Arno Štež

